

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu

- Orlí skála na Čížavjici
- Neolitické sídliště ve Studénce
- Keprtovice – historie církevních objektů
- Eduard Gerlich, projektant a stavitel z Oder
- Jan Huvar, „starý varhaník“ z Albrechtiček

POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry

www.casopispoodri.cz

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64627870) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry, ZO ČSOP Jeseník nad Odrou, Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří.

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková,

Ing. Oldřich Usvald, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Výškovická 102, 700 30 Ostrava

E-mail: radim.jarosek@volny.cz

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Tisk: Šmíra Print, Ostrava

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR, registrační číslo: MK ČR E 12812

ISSN 1803-2338

Vychází 4 čísla ročně.

Cena jednoho čísla: 30 Kč, předplatné: 120 Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce.

XIII. ročník, č. 3/2010

Titulní strana obálky: Orlí skála u Klokočůvku v zimním hávu (Foto Radim Jarošek).

Tato strana: Kaple sv. Anny ve Veselí (Foto Radim Jarošek).

Ceník reklamy v POODŘÍ

Umístění na 3. nebo 4. straně obálky (černobílá) formát: A4 – 10 000Kč, A5 – 5 000Kč, A6 – 2 500Kč

Redakce si vyhrazuje právo na odmítnutí požadavku na reklamu, úpravu ceny (např. při opakované reklamě ve více číslech apod.) resp. řešení formou protislužby (např. propagací POODŘÍ v jiném periodiku).

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- Obcím Albrechtický, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Hladké Životice, Jakubčovice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Kunín, Polanka nad Odrou, Proskovice, Pustějov, Stará Ves nad Ondřejnicí, městysu Suchdol nad Odrou, městu Odry
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné

Obsah

Orlí skála na Čížavjici Radim Jarošek	4	Fynes Moryson a jeho Itinerář Hana Jarošková	45
Datování subfossilních dubových kmenů v Poodří Tomáš Kolář, Michal Rybniček	7	S dr. Milanem Petrželou o oderské nemocnici a poezii Radim Jarošek (ed.)	46
Zajímavá lokalita lilii v Jakubčovicích nad Odrou Petr Lelek	8	Prof. Ing. Eduard Gerlich Pavel Kašpar st. a Emil Mateiciuc	49
Projekt na záchranu a reintrodukcí tisu červeného v lokalitě Libotín Jiří Schindler	10	Jan Huvar, „starý varhaník“ z Albrechtic Milan Myška	53
O Panské, nikoli „Bannerově“ studánce (a jiných etymologických nesmyslech) Igor Jalůvka	12	Nález trosek německé stíhačky Messerschmitt Bf 109 G-14/U4 u Oder Petr Bartošík	58
Neolitické sídliště ve Studénce Aleš Knápek	17	Památník padlým – kaple sv. Anny ve Veselí Josef Klézl	61
Stará Ves nad Ondřejnicí v době šlechtických stavebníků v 16. století, 2. část – kamenná výzdoba kostela Zdenka Gláserová Lebedová	20	Rekonstrukce hrobky Schindlerů v roce 2010 na kunínském hřbitově Bronislav Novosad	64
Ochotnické divadlo ve Studénce, 5. část (r. 2003–2010) Stanislav Macek	31	Šestý ročník mezinárodního plenéru Poodří Eda Riedl	66
Loutkové divadlo v Jistebníku Jarmila Mariašová	38	20 let Klubu přátel Suchdolu nad Odrou Daniel Řičan	67
Keprtovice (Geperzau, Geppertsau, též Údolná). Historie kaple sv. Jiří a drobných církevních objektů Jana Krejčová	39	Pověst Kubova díra u Dobešova	70
		Errata k POODŘÍ 1/2010	70

Vážení čtenáři,

v tomto čísle přinášíme novinku v podobě krátkých informací o autorech – buď je to krátký medailonek nebo alespoň kontakt. Domníváme se, že sdělení má význam nejen pro přiblížení autorky nebo autora, ale i pro případnou přímou korespondenci.

Stejně jako doposud můžete k tomuto účelu zprostředkovaně využít i webové stránky časopisu

– www.casopispoodri.cz.

Orlí skála na Čížavjici

Radim Jarošek (text a foto)

Hluboké, lesnaté a téměř neobydlené údolí Odry nad Klokočůvkem patří k nejmalebnějším místům na celé řece. Za Skálou P. Marie údolí temní, zužuje se a stává se divočejším... Přírozenou vstupní bránu do něj vytvářejí strmé svahy vrchů Stráž a Čížavjica. Zvláště výrazně se nad řekou vypíná levobřežní skalnatý svah Čížavjici naproti Spálovskému mlýnu – samotnou dominantní skálu na něm pojmenovali děti z letních táborů Orlí hnízdo, Orlí skála či Orlík.

Strmý, k jihozápadu orientovaný svah začíná nad lesní cestou z Klokočůvky – vede zde modrá turistická značka směrem na Hadinku – za posledními chatami a končí pod lesní cestou o více než 100m výše. Nad ní směrem k vrcholu Čížavjice (555,2m n. m.) je již svah výrazně pozvolnější.

Samotný vyhlídkový bod – Orlí hnízdo, GPS: 49°43'23" N, 17°43'53" E, nadmořská výška cca 475 m n. m. – je dobře přístupné seshora z lesní cesty, která vede po vrstevnici nad ní. Vydáme-li se však zespondu, od řeky, musíme se připravit na fyzicky náročný výstup, o to více však budeme odměněni měnicími se výhledy do údolí i na jednotlivé skalní útvary.

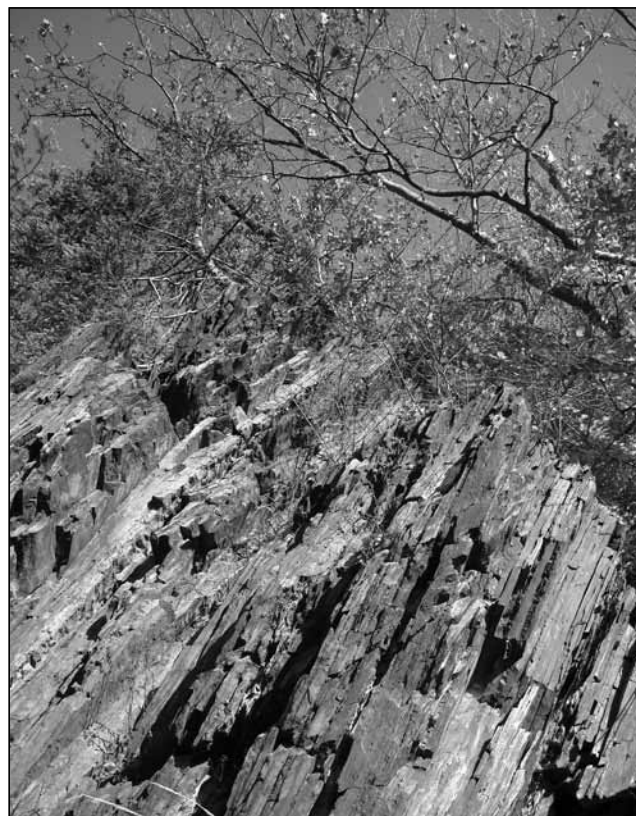
Ve spodnější části svahu převládají suťová pole vzniklá mrazovým rozpadem skalních výchozů a jednotlivé izolované skalky tvořené převážně masivními drobnými.

Skalní suť v dolní části svahu jsou zarostlé vysokým lesem.

Svah zpestřují menší skalky tvořené hlavně drobnými.

Výchozy pracovců a jilovců mají jinou morfologii.

V protisvětle vyniká krása tvarů.

Ve vyšších partiích skalních výchozů přibývá až přechází v souvislé „skalního žebro“ s výškou v průměru 3–5 m nad okolním terénem. Tvoří ho strmě ukloněné (60–80°) polohy flyše (střídání málo mocných vrstev drob, prachovců a jílových břidlic, které zde převažují) kulmského moravického souvrství spodního karbonu.

Ještě k názvu – v mapách je většinou vedena jako Čížovice, ale používané pomístní jméno je

Čížavjica a objevuje se i Šízovica. Možná, že název souvisí s čižbou.

S Čížavjicí jsou spojeny pověsti, nechybí v nich draci, rytíři a Švédové.

Rudolf Mík ve svém spisku s názvem Malý popis okolí Panny Marie u Skály uvádí: „Po levé straně se zvedá vysoký kotár Šízovice s lesní cestou do Klokočova. Dle staré pověsti zdržoval se kdysi na Šízovici drak, který za velkého rámusu lítal nad údolím řeky Odry.“

Josef Klevar, nar. 20. 6. 1896 ve Spálově č. 116, zase uvádí: „Do škouy smy chodili do Kokočůvku. Dyž ale stupua v Odře voda, chodili smy chodníkem, kerý véd na srázu pod skauú Čížavjicú. Byua to krkolomná cesta. Včil je tam pěkná cesta z Kokočova. Stavjau hu za první světové války kokočovský pán Weissshuhn a děualí tam Rusí a Talijáni, coby zajatci.“

O té Čížavjici mni vyprávjali můj křesný, že s té skauy hdysik dávno skočius koněm důle jakýsík rytíř. Také povědali, že sú v té skale pokuady, keré vartuje drak s devíti huavama.“

A jsme nahoře a díváme se na areál Spálovského mlýna.

Strom se mění ve skálu nebo naopak?

Švédský kámen – v údolí horní Odry nedaleko Heřmáněk leží balvan, v němž je výrazně vytlačena koňská podkova. Toto znamení je památkou na dobu třicetileté války. Vypravuje se, že když sem přišli Švédové, byl jeden jejich jezdec obyvateli Klokočova natolik pronásledován, že se zřítíl (skočil) dolů ze skalní stěny, která se tam příkře zvedá nad uvedeným balvanem. Tam, kde kůň dopadl podkovou na skálu, zůstala v něm otištěna její stopa.

Další foto – viz barevná příloha.

Poděkování patří Miloslavu Chytilovi za pomoc při pátrání ve Spálově.

Literatura:

ŠUSTEK, František (1959): Valcha, samota na Odře u Klokočova.

Vítkovsko, č. 8, s. 14–15.

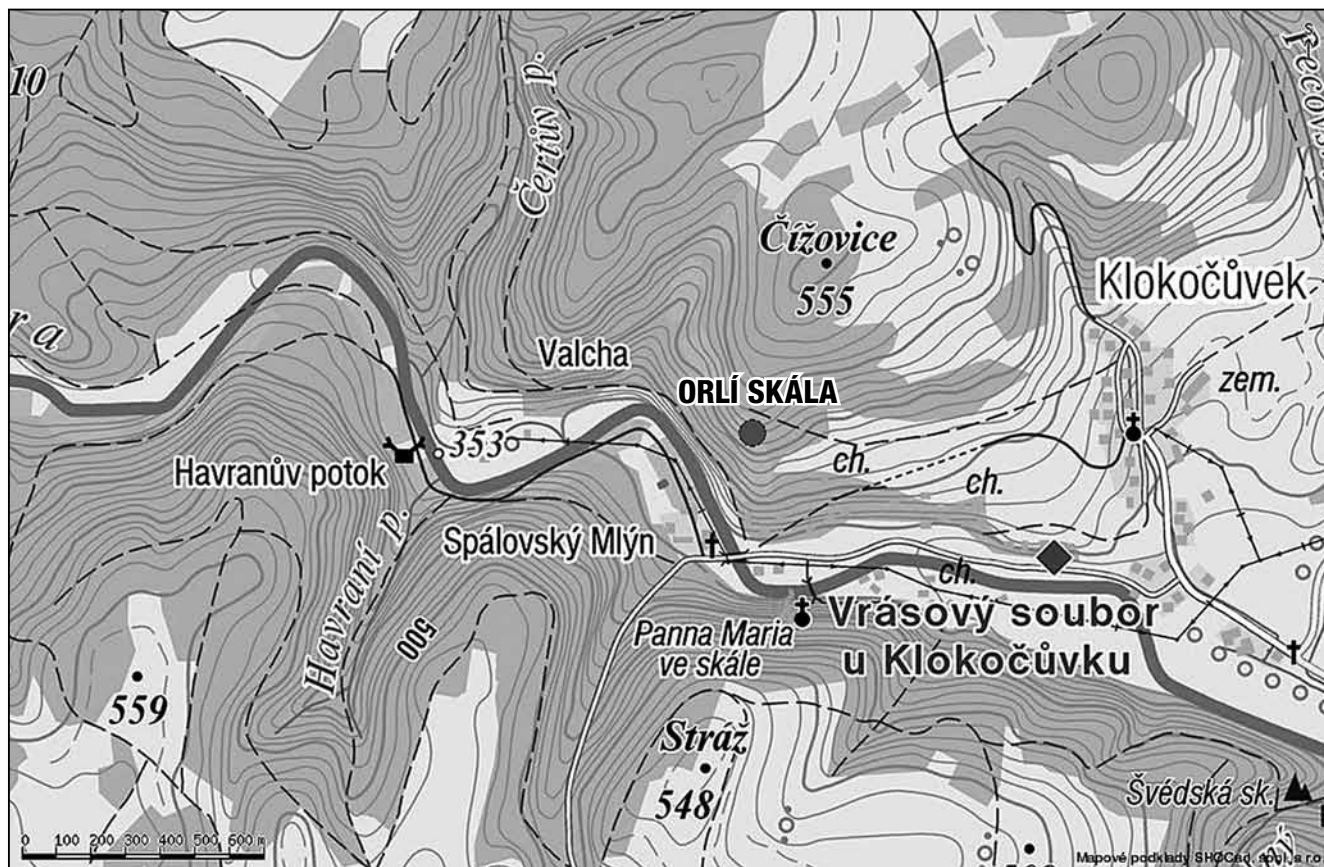
ULLRICH, Josef (2000): Volkssagen aus dem Kuhländchen.

Alte Heimat Verein, Leer.

Ing. Radim Jarošek, studoval geologii na Vysoké škole báňské v Ostravě. Od r. 1990 pracuje ve státní ochraně přírody – v současnosti na Agentuře ochrany přírody a krajiny. Je členem Společnosti přátel Poodří a redakční rady časopisu POODŘÍ, do kterého občas též přispěje. Text o skalních útvarech obsahuje mnohé z toho, co je mu blízké – krajinu, Odru a daleké výhledy...

Kontakt: Výškovická 102, 700 30 Ostrava,

email: radim.jarosek@volny.cz, tel.: 608 910 562

Mapa pochází z webových stránek <http://beta.mapy.cz/>.

Datování subfossilních dubových kmenů v Poodří

Tomáš Kolář a Michal Rybníček

V roce 2008 bylo v České republice v rámci projektu Grantové agentury České republiky „Sestavení standardní dubové chronologie subfossilních kmenů pro datování prehistorických dřev“ zahájeno systematické mapování a odběr vzorků ze subfossilních kmenů.

Subfossilní dřevo je nezkamenělé dřevo, které bylo uloženo po stovky až tisíce let v řekách, bažinách nebo morénových sedimentech.

V podobě subfossilního dřeva se nejčastěji vyskytuje dub, který je často podle tmavého zbarvení označován jako „černý dub“. Tato barevná změna je způsobena reakcí železitých složek rozpuštěných ve vodě s taniny obsaženými v dubovém dřevě. Subfossilní kmeny jsou pozůstatky lužních lesů, které se začaly ve střední Evropě objevovat na březích řek před cca 10 000 lety. Mechanismus uložení těchto kmenů dosud nebyl jednoznačně určen. Nejpravděpodobnější způsob, kterým se kmeny dostaly do říčního koryta, je eroze břehu během rozsáhlých záplav. Spadlé kmeny stromů nasáklly vodou a usadily se do naplavených teras říčního štěrku pod hladinou vody, kde byly postupně zakrývány nánosem sedimentů.

V loňském roce byly subfossilní dubové kmeny nalezeny také v řečišti Odry v blízkosti obcí Stará

Bělá, Polanka nad Odrou a Petřvaldík. Z těchto kmenů byly odebrány referenční vzorky, které byly podrobeny dendrochronologickému a radiokarbo- novému datování. Z lokality Stará Bělá byly datovány dva vzorky do období od roku 671 do roku 406 př. n. l. Na lokalitě Polanka nad Odrou byl datován jeden vzorek do období od roku 1508 do roku 1125 př. n. l. (viz foto). Vzorky z lokality Petřvaldík nebylo možné datovat, jelikož neobsahovaly dostatečný počet letokruhů pro spolehlivé dendrochronologické datování.

Z dendrochronologického hlediska jsou tyto subfossilní dubové kmeny cenným zdrojem dendrologického materiálu, který slouží zejména k tvorbě dendrochronologických standardních chronologií pro území naší republiky. Tvorba těchto standardních chronologií je nezbytná pro možné dendrochronologické datování, ale také například pro určení stáří geologických sedimentů.

Poděkování: Článek byl vytvořen za finanční podpory grantového projektu GAČR 404/08/P367.

Ing. Tomáš Kolář (koldatom@gmail.com) a Ing. Michal Rybníček, Ph.D. Ústav nauky o dřevě, Lesnická a dřevařská fakulta, Mendelova univerzita v Brně

Zajímavá lokalita lilí v Jakubčovicích nad Odrou

Petr Lelek

Foto Vojtěch Lelek a Petr Lelek

Při vycházkách do okolí mých rodných Jakubčovic nad Odrou mi rodiče ukázali zajímavou lokalitu s chráněnými liliiemi zlatohlávky u místního kamenolomu. Vloni jsem ji v době jejich květu navštívil a zjistil jsem, že je stál velice bohatá a perspektivní. Protože se jedná o dekorativní rostlinu, která je zahrnuta mezi chráněné již od samého počátku poválečné ochrany přírody, zaslouží si naši pozornost. Lilie zlatohlávek (*Lilium martagon* L.) náleží do čeledi liliovitých a podle přílohy č. II vyhlášky MŽP č. 395/1992 Sb. v platném znění patří mezi zvláště chráněné rostliny – kategorie rostlin ohrožených.

U Jakubčovic n. O. lilie rostou na východ od kamenolomu v okolí lesní cesty vedoucí

od Heřmanic u Oder úbočím kopce Chrastavce nad Jakubčovicemi n. O. a Loučkami až do Vítovky. Pozemek je ve vlastnictví státu a obhospodařován je státním podnikem Lesy ČR. V červnu 2009 zde kvetlo několik stovek lilí. V menším množství na ně můžeme narazit i nad cestou, ale stěžejní výskyt jak kvetoucích rostlin, tak semenáčků různého věku a vzrůstu je pod ní. Řada jedinců však nedostane šanci vykvést, ať už z důvodu ukousnutí květního stvolu srnčí zvěří nebo v důsledku jeho zničení hmyzem. Lesní svah s liliiemi je orientován na jih.

Geologickým podkladem jsou droby, které pří náleží kulmskému hradecko-kyjovickému souvrství (spodní karbon). Skalní podloží vystupuje na povrch v lesním porostu v podobě několika skalek. V podrostu nalezneme bažanku vytrvalou, strdivku jednořadou, pryšec mandloňovitý, mařinku vonnou, zvonek broskvolistý, kopytník evropský a další hajní rostliny. Les s liliiemi se blíží svou druhovou skladbou přírodnímu optimu – nevyskytují se zde žádné druhy, se kterými lesníci „bojují“ v nepůvodních smrkových lesech, jako např. bez hroznatý, ostružiníky, starček hajní Fuchsův, netýkavky ad. Také zatím není poznamenán negativním vlivem polomů, vývrátů či dalších tzv. „škodlivých lesních činitelů“ (např. dřevokazných hub, hmyzu apod.). Proto liliiím do nejbližší plánované lesní těžby snad žádné významnější nebezpečí nehrozí.

Generel ÚSES zpracovaný Ústavem pro hospodářskou úpravu lesa Frýdek-Místek v roce 1994 jej zařazuje do skupiny typů geobiocénů 3B3a (*dubové bučiny*) s přirozenou dřevinnou skladbou: 60 % buk lesní, 30 % duby, 10 % habr obecný a příměs lip, jedle bělokoré, javoru mléče.

Podle platného lesního hospodářského plánu patří:

- les s výskytem lilí do lesní oblasti 29 Nízký Jeseník, lesního hospodářského celku 1206, kategorie 10 a do pásma ohrožení D,
- lesní porost pod svážnicí do hospodářského souboru 456, k lesnímu typu 4B1, má věk 110 let, zakmenění 9 a dřevinnou skladbu 35 % lípy, 30 % buku lesního, 20 % habru obecného, 8 % smrku ztepilého, 5 % modřínu opadavého, 1 % jasanu ztepilého, 1 % dubů s vtroušenými borovicemi a javorem klenem. Je navržen věk obmýtlí 120 let a obmýtlí doba 40 let.
- lesní porost nad svážnicí do hospodářského souboru 411, k lesnímu typu 4A1, má věk 75 let, zakmenění 9 a dřevinnou skladbu 35 % lípy, 30 % buku lesního, 20 % habru obecného, 8 % smrku ztepilého, 5 % modřínu opadavého, 1 % jasanu ztepilého, 1 % dubů s vtroušenými borovicemi

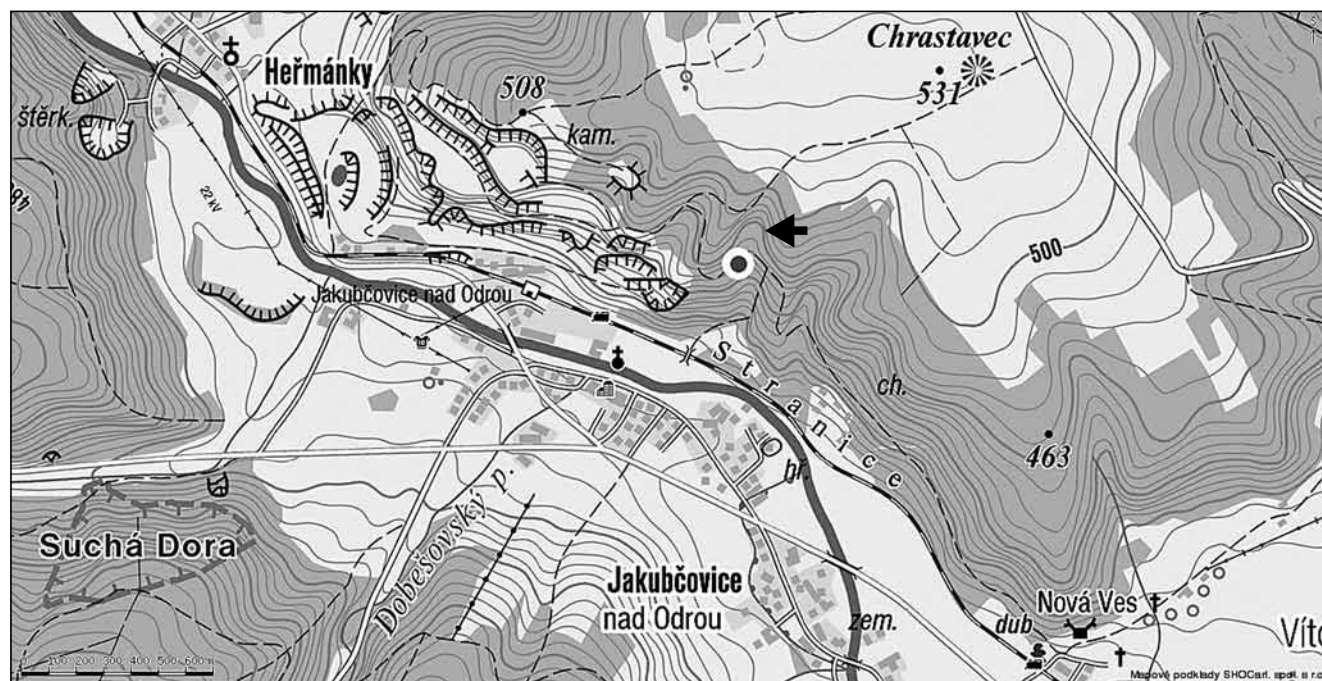

a javorem klenem. Je navržen věk obmýti 110 let a obmýtní doba 30 let.

Protože je lokalita lilí součástí běžných hospodářských lesů, mohla by její budoucnost ohrozit plánovaná těžba. Proto by si určitě zasloužila ochranu a zvláštní pozornost lesních hospodářů. A pokud ji navštívíte vy, pokochejte se krásou lilí a chovejte se k nim i k celé lokalitě ohleduplně.

Ing. Petr Lelek, od r. 1992 pracuje ve státní ochraně přírody – jako referent na odboru životního prostředí Městského úřadu Odry. Je jednatelem Historicko-vlastivědného spolku Odry, členem redakční rady časopisu POODŘÍ a spolupracuje s dalšími spolky zaměřujícími se na ochranu přírody. Odersko a řeka Odra, jimž se časopis věnuje, jsou jeho srdeční záležitostí.

Kontakt: Městský úřad Odry, Masarykovo nám. 25, 742 35 Odry, email: lelek@odry.cz, tel.: 556 768 181

Význačení lokality – bod východně od kamenolomu. Mapa pochází z webových stránek <http://beta.mapy.cz/>.

Projekt na záchranu a reintrodukci tisu červeného v lokalitě Libotín

Jiří Schindler (text a foto)

Motto:

„Jsem půvabná svými lesy,
sličná svými háji, štědra svými sady,
líbezná zelení svých luk a stříbrem svých vod.
Bud' ke mně šetrný, nauč se mě znát, milovat a chránit.“
Příroda tvého domova

O projektu na záchranu rybských tisů jsme přinesli úvodní příspěvek od Oldřicha Sobka v POODŘÍ 1/2004. K tématu se dnes vracíme s aktuálními novinkami.

Rekapitulace na úvod

Samotný projekt na záchranu tisu červeného (*Taxus baccata* L.) byl zahájen po diskuzích a nezbytné přípravě v roce 2003 Českým svazem ochránců přírody a krajiny v Novém Jičíně, kdy mu byla udělena výjimka ze základních podmínek ochrany silně ohroženého druhu rostliny Ministerstvem životního prostředí podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Výjimka byla udělena pro sběr semenného materiálu z tisu červeného u obce Rybí, napěstování semenáčků v Arboretu Nový Dvůr, dopěstování sadebního materiálu v lesní školce a navrácení jedinců do lesního komplexu Libotín. Samotnému sběru předcházely průzkum krajiny a zaevidování 22 jedinců, z nichž mnozí jsou fruktifikující. Sbíraná semena byla doručena do Arboreta Nový Dvůr k rozpěstování semenáčků do velikosti 10 až 15 cm.

V roce 2008 přebírá celý projekt a také odbornou garancí město Nový Jičín, jehož lesní majetek se nachází v lesním komplexu Libotín, kde jsou vhodné porosty pro reintrodukci tisu červeného. Za tímto účelem vydala Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa CHKO Poodří rozhodnutí o udělení výjimky pro nového nositele projektu – Město Nový Jičín.

Dopěstování 24 ks sazenic pro výsadbu 2008.

Jedním z pilířů lesnictví a ochrany přírody a krajiny v České republice je druhová rozmanitost a ochrana biodiverzity. Realizace ochrany biodiverzity a podpory druhové rozmanitosti se děje za pomoci záchranných programů, které účinně zajišťují zachování a rozvoj původních druhů rostlin. Tím dochází k celkovému zvýšení biodiverzity daného území. Tis červený je vyhláškou č. 395/1992 Sb. prohlášen za druh silně ohrožený. Důvodem je zcela zřejmě činnost člověka v minulém století. Vliv lidské činnosti způsobil značné změny rostlinných ekosystémů. Mezi postižené rostlinné druhy, které jsou ovlivněny změnami hospodářského využití lesů a zemědělských pozemků, patří zejména tis červený. Tis vnímáme ne jako lesní dřevinu, ale spíše jako prvek zahradní architektury a to proto, že se s ním v přírodě téměř nesetkáváme. Jen velmi pozornému oku neujde několik zapomenutých jedinců odolávajících času. Bez pomoci člověka je jeho další rozvoj nemyslitelný.

V České republice je jen několik málo samostatných populací s přirozeným vývojem. Ani z pohledu lesnického ani z pohledu ochrany přírody se pro záchranu tisu červeného prakticky nic neděje. Jsou zaznamenány ojedinělé pokusy o revitalizaci tisu do našich lesů, avšak s minimálním účinkem.

Cílem našeho projektu je tedy vytvoření podmínek pro samostatnou populaci původní libotínské tisiny, jako významného genofondu tisu červeného.

Z praktického pohledu se bude jednat o posílení současných fragmentů libotínské tisiny z 22 jedinců na počet 500 ks a více. Z hlediska genetického se menší počet jedinců v dané populaci jeví jako nevýznamný. Cílová skupina by se měla skládat ze tří samostatných částí. Každá skupina bude doplněna vhodným genetickým materiálem z jiných populací s ohledem na výměnu genetické informace.

Co se prozatím podařilo?

Jak bylo uvedeno, od roku 2008 je projekt záchranu tisu červeného realizován městem Nový Jičín. Do této doby byly na základě sběru semenného materiálu vypěstovány sazenice 24 jedinců o velikosti cca 20–25 cm a dále asi 200 ks semenáčků o velikosti 10–15 cm v Arboretu Nový Dvůr. Tento materiál byl pak dopěstován v lesní školce a v roce 2008 bylo 24 sazenic tisu červeného o velikosti 30–40 cm vysázeno do lesního porostu v lokalitě Libotín.

Jedná se o vytvořenou náseku pro účely obnovy porostu přirozeným zmlazením, oplocenou

Krásně odrůstající jedinec z výsadby Libotín.

lesnickým pletivem. Plochy podrostu buku lesního a podsadby jedle bělokoré byly doplněny sazenicemi tisů červeného o sponu výsadby 4 x 4 m.

Již v prvním roce dosáhly přírůsty sazenic překvapivých 15–20 cm. V lesní školce je dopěstováván sadební materiál pro výsadby pro rok 2011, kde se jedná o 100 jedinců velikosti 35–50 cm. Ostatní sazenice vymrzly nebo byly poškozeny a uhynuly. Pro tyto sazenice je vytipována plocha, která je vzdálena cca 400 m od první výsadby. Jde o prameništní proláklinu na svahu o délce 50 m orientovanou jihozápadním směrem. Je to plocha zaevidovaná jako evropsky významná lokalita.

A jak dál?

Stávající rybské tisy jsou neživotaschopnou populací s počtem jedinců 22 ks tisů od velikosti semenáčků až po dospělé fruktifikující jedince. Z těchto jedinců bude nadále probíhat sběr semen pro vegetativní množení v omezeném množství. Vhodnější je ranější sběr na konci července až počátkem srpna s ohledem na menší tendenci k víceletému přeléhání semen. Pro možnou kontaminaci kulturním pylem sadovnických kultivarů bude nutno provést kontrolu zahrad v obci Rybí a dohodnout možnou výměnu tisů v jejich zahradách.

Vypěstované sazenice o velikosti cca 50 cm budou potom vysazovány ve skupinách po 50 ks na vhodná stanoviště o velikosti sponu 4 x 4 m. Vhodná stanoviště jsou vlhké stinné svahy chladných sevřených údolí.

Pro výběr lokalit k reintrodukcii tisů budou upřednostňovány plochy prvku územního systému ekologické stability a evropsky významných lokalit lesního vegetačního stupně 3 a 4 na živých stanovištích bazických půd (edafická kategorie W).

Vysázeným jedincům je potřeba zajistit maximální ochranu před vnějšími vlivy a škodami působenými zvěří. Každý jedinec bude individuálně ochráněn mechanickou ochranou, očíslován a zaevidován. Bude prováděn monitoring zdravotního stavu a biometrické měření. Z hlediska lesnického půjde o plochy, kde se nebude uplatňovat hospodářský model pěstování lesa, ale neintenzivní postupy k dosažení cíle hospodaření.

Dalším významným krokem pro zajištění dynamické a geneticky významné populace libotínských tisů bude vyhledání jiné vhodné populace s fruktifikujícími jedinci, za účelem doplnění jednotlivých skupin pro následnou výměnu genetické informace.

Závěr

Přesto, že bylo vysázeno 24 ks jedinců sazenic z rybských tisů do lesního komplexu Libotín, je projekt záchrany teprve na počátku svého snažení. Jedná se o první krůček k dosažení stanoveného cíle, kterým je vysázení min. 500 ks odrostlých sazenic. Tento malý počin je ale znamením velké touhy člověka splatit přírodě dluh a navrátit zpět to, co bylo ztraceno.

Zdroje:

- KASTNAROVÁ, L.; ZEIDLER, M.; BANÁŠ, M.: *Stav rozšíření a doporučený management tisů červeného (Taxus baccata L.) ve východních Sudetech*. Časopis Slezského zemského muzea. Opava 2006.
Lesní hospodářský plán (2004–2013) pro celek Nový Jičín. Lesnická projekce Frýdek-Místek a. s.
Praktická příručka – zákon o lesích. Ministerstvo zemědělství ČR. Agrospoj Praha.
 ZATLOUKAL, V.: *Vzácné a ohrožené druhy lesních dřevin*. MZe ČR, OLH, 4–5. Praha 1995.

Mgr. Jiří Schindler,

lesní správce Města Nový Jičín

Kontakt – tel.: 556 768 315,

email: jschindler@novyjicin-town.cz

Zaškolkování 200 ks semenáčků v lesní školce.

O Panské, nikoli „Bannerově“ studánce (a jiných etymologických nesmyslech)

Igor Jalůvka

V dnešní „době informačních technologií“ není zdaleka problém nalézt jakékoli informace. Když řeknu jakékoli, mám zde na mysli informace vlastivědné. Stačí jen zadat pojem do patřičného políčka na stránkách informační počítačové sítě a za pár sekund máme informací tolik, že je ani nestačíme strávit. Není se tedy co divit, že krásné (a drahé) obrazové vlastivědné publikace marně čekají na pultech knihkupectví na svého čtenáře. Ony „internetové“ informace jsou sice každému dostupné a levné, ale postrádají jakýkoli odborný posudek.

Jednoduše řečeno – na Internetu může každý cokoli prezentovat, jen na základě subjektivního pohledu, ale mnohdy bez bližší znalosti věci. Avšak každá seriózní publikace bývá opatřena odbornými posudky ještě dříve, než se dostane ke čtenáři. V tomto článku se budu jednou takovou matoucí „internetovou“ informací zabývat.

„Přibližně v půli cesty mezi Bernarticemi nad Odrou a Šenovem u Nového Jičína se nachází Bannerova studánka. Členové Mysliveckého sdružení Šenov-Kunín ji roku 2004 upravili do podoby malého dřevěného přístřešku, ze kterého vytéká voda do kamenem vyložené nádržky. Pramen teče polem i loukami a nedaleko fary v Šenově se vlevá do Křivého potoka a s ním pak do říčky Jičínky.“

Potud je informace pravdivá, resp. není na ní co zkazit. Horší to však bude, když si přečteme i následující věty: *Stará pověst praví, že v tomto místě vytryskl mocný pramen čisté vody po tom, co zde vrazil do země svůj kord velitel švédských vojsk generál Banner. Tehdy panovalo v celé zemi velké sucho a všechny potoky v okolí byly vyschlé. Švédové si pak nabírali vodu a napájeli své koně. Je-li to pravda, či ne, dnes již těžko zjistíme; faktem je, že zde pramen vytéká ze země, a to i v dobách, kdy bývá velké sucho. Jižně se nachází zalesněný vrcholek zvaný Panský kopec. Říkávalo se mu také Bernartický kopec či Kriegshübl (válečný kopec – název napovídá, že zde měl tábor oddíl vojsk v době třicetileté války).*

Poté opět následují „životopisné údaje“ o gen. Bannerovi: *...generál švédských vojsk a od roku 1641 i nejvyšší velitel švédské armády. V roce 1645 opeřovala část jeho vojska i v okolí Nového Jičína a při Panském kopci (též Bernartický kopec či Kriegshübl) mezi Šenovem a Bernarticemi si zbudovali vojenský tábor.*

Jak se ale mohl generál Johan Gustafsson Banner (1596–1641!) octnout roku 1645 – čtyři roky po své smrti – nedaleko Šenova, je pro mne naprostou záhadou. To by překonalo i rekord

jistého politruka za ruské bolševické revoluce, který „tak třídně nenáviděl bělogvardějce, že na ně páil ze svého služebního naganu ještě dvacet minut po své smrti“, jak píše František R. Čech ve své humoristické knížce Ruský týden.

Ale vážně. Nic proti pověstem. Většina pověstí (až na různé ty „čertovy studně“ a nadpřirozenosti) má alespoň minimum reálného základu. **Pověst o „Bannerově“ studánce však reálný základ nemá**, když pomineme to, že v Poodří byli kdysi Švédí. Skutečně mezi lety 1642–50 nenajdeme na Moravě místo, kde by noha švédského vojáka (snad s výjimkou nepřístupných horských terénů) nevstoupila. Na tom není nic zvláštního. Při tažení generála Bannera do Čech, mezi dubnem 1639 a březnem 1640, lehlo v Čechách plamenem na 600 městeček a vesnic, z toho jen na Žatecku 400. Morava však měla od Švédů pokoj do roku 1642. Sice v roce 1639 jakési Bannerovy oddíly přepadly od Německého Brodu Jihlavsko, ale byly odraženy moravskou zemskou hotovostí a olomouckou studentskou legií. Bannerovo řádění v Čechách ukončil teprve nejschopnější císařský generál Ottavio Piccolomini. Na jaře 1640 byli Švédí nuceni ustoupit z české kotliny pod přesilou císařských a bavorských sborů do Saska a Durynska. A Banner? Ten zemřel počátkem května 1641 v Halberstadtu a jeho nástupcem se stal Lennart Torstensson.

Když onen autor internetového textu opisoval Bannerovy životopisné údaje z jakési encyklopedie, dopustil se trestuhodné nedbalosti u data jeho úmrtí. Opravdový přítel historie nemůže zaměnit předložky „do“ za „od“. Nenapadá mne nic jiného (pokud vyloučíme, že měl oční vadu), že tento autor si přál, aby pověst nabyla na hodnověrnosti. Co ho k tomu vedlo? Proč chtěl podepřít dosti pochybnou pověst „historickou“ realitou? Takováto činnost má blízko k **falzům**. (Kromě toho ona internetová informace obsahovala německé pravopisné chyby. Stálo zde „Bannerbrünnline“ namísto *Bannerbrünnl(ein)* a „Kriegshübl“ namísto *Kriegshügel*. Bývá dobrým zvykem, když už autor nezná zásady tvorby zdobnělin v němčině, ověřit si ve slovníku správnost napsaných slov, dříve než je dá na obecné povědomí jako faktografickou internetovou informaci.)

Ve staré němčině se ale skutečně psalo *Hübel* namísto *Hügel*. Ani můj 70 let starý slovník toto nezaznamenal. Potvrzují to však autentické vojenské mapy habsburské monarchie. Jak známo, první vojenské mapování inicioval císař Josef II. v 60. a poté v 80. letech 18. století, 2. mapování pak František I. počátkem 19. století. V obou

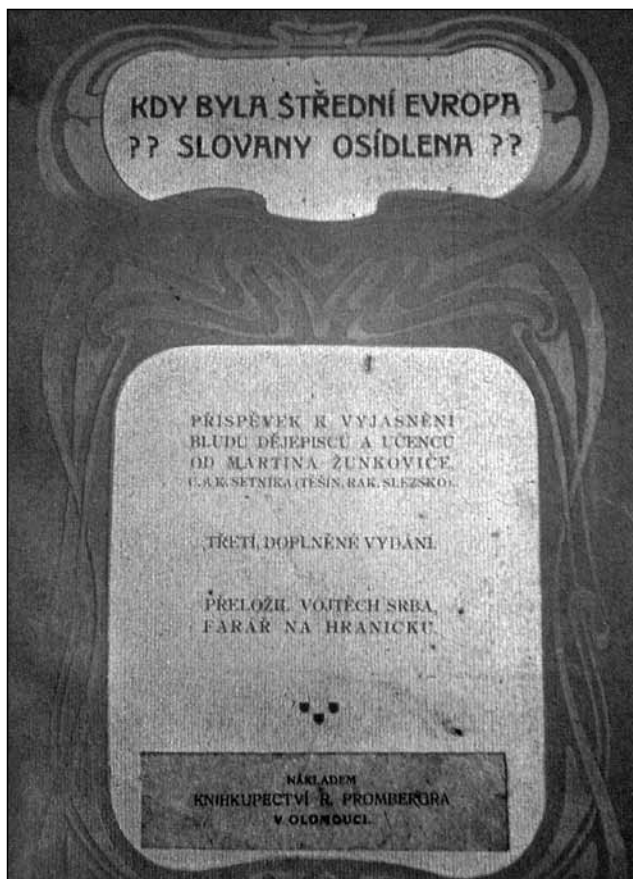

případech je na mapách psáno *Kriegshübel*, což je nesporné. Také počestlé příjmení Hýbl – nesporně z německého Hübel (stejně jako staročeské Myszek-Myšek, později Kopečný, či anglické Hill) – svědčí o tom, že to bylo dříve trochu jinak. Co se týče dalšího paradoxu obsahu pověsti, je známo, že Banner by se vody zrovna nenapil. Jeho zásobovací vozy vezly hlavně lahve pálenky a vína – o to nouzi neměl. Jak jej výstižně charakterizoval švédský historik Englund: *Na rozdíl od svého nástupce Torstenssona se generál Banner během většiny svých polních tažení přímo nezřízeně opíjel. Neznamená to však, že by při tomto stavu nějak utrpělo jeho vojevůdcovské uvažování a rozhodování. Právě naopak; jak byli přesvědčeni jeho nejbližší podřízení, Banner byl nejlepší, když byl opilý. Jeho hlavní protivník, císařský polní maršál Matyáš hrabě Gallas de Campo, byl také opilec – rozdíl mezi nimi spočíval v tom, že Banner zpravidla zvládal své povinnosti výborně i v opilém stavu, zatímco Gallas byl neschopný i za střízliva. Na následky těžkého alkoholismu nakonec Banner doplatil; zemřel v pětadvaceti letech na pokročilou jaterní cirhózu.*

Dost dobře nechápu, proč autor textu přiřadil „Bannerův čin“ na Novojičínku právě do roku 1645, a ne 1643, nebo třeba do r. 1642, o kterém je v souvislosti se Švédy od historiků Schwoye, Dudíka a Volného informací nejméně. Roku 1643 dokonce Švédové načas obsadili i starojičínský hrad. Také historické romány spisovatele a svého času vlastivědného pracovníka ve Frenštátě, Bohumíra Četyny, výtečného znalce valašské problematiky, nutno brát především jako příběhy na pozadí (volně upravených!) historických událostí. I Četyna situuje svůj román Valašský vojvoda do roku 1645. Zde se však dopouští několika přehmatů (obléhání Hukvald v létě 1645 popisované v románě se nezakládá na pravdě, ani Brandstetter v té době ještě nebyl vojenským hejtmánem hradu a správcem panství). Toho roku se Švédové po bitvě u Jankova sice soustředili na Brno a Vídeň (Torstensson a jeho generálové Wrangel, Wittenberg a Königsmarck), **města v Poodří však terorizovali velitelé ze zabraných pevností Olomouc – plukovník Valentin Winter, a Fulnek – major Jarolím Melichar z Kherynu.**

Abych však neunavoval čtenáře nudnou vojenskou historií – podle koho, nebo spíše čeho je tedy „Bannerova“ studánka pojmenována? K tomu si musíme vzít na pomoc Žunkovičovu hypotézu. Ta nám pomůže poodhalit problém, že **původ mnohých zeměpisných názvů mezi Odrou a Ostravicí není dosud spolehlivě vysvětlen.** Musím se přiznat, že v oblasti etymologie jsem zastáncem názorů pana Žunkoviče.

Slovinský badatel **Davorin (Martin) Žunkovič** (1858–1940) svou teorii rozpracoval před první světovou válkou, coby důstojník rakousko-uherské

České vydání Žunkovičovy knihy z roku 1907.

armády. Její podstatou je tvrzení, že původní slovanské názvy osad, dané jejich přírodní charakteristikou, byly během staletí do dnešních dnů téměř zapomenuty. Do popředí se totiž ve středověku dostaly německé „kancelářské slepeniny“, kterými němečtí správní úředníci na panstvích „překládali“ (staro)slovanské názvy pro německou vrchnost. Na základě takovýchto překladů vznikly mnohdy zcela nesmyslné patvary. Žunkovič šel dokonce dál a dokazoval, že Slované – coby národ – se nestěhovali Evropou *jako cirkus*, nýbrž že jsou *evropským pranárodem, z evropské půdy vzešlým*. Postavil tak na hlavu tzv. zakarpatskou teorii o příchodu Slovanů do střední Evropy v 5.–6. století. Své výzkumy publikoval německy mezi lety 1905 až 1911 a neustále doplňoval v šesti vydáních knihy *Wann wurde Mitteleuropa von den Slaven besiedelt?* = *Kdy byla střední Evropa Slované osídlena?*, jejíž poslední vydání nazval *Die Slaven, ein Urvolk Europas = Slované, evropský pranárod*. Jediné, 3. vydání z roku 1907, bylo precizně přeloženo do češtiny hranickým farářem Vojtěchem Srbou.

Martin Žunkovič ve svých pracích dokazoval, že slovinština – „zapomenutý jazyk v alpských horách“ si, podobně jako jazyk Basků, dodnes uchovala nejvíce výrazů z původního praslovanského jazyka (porovnával slova baskická se slovanskými). Žunkovič byl zarputilým obhájcem pravosti Rukopisů, jejichž jazyk mu byl velice blízký. (Mimochodem,

je zajímavé, že ani dnes český turista slovinskému jazyku mnoho nerozumí, zato Slovinci nám ano.) Žunkovičovo dílo bylo před sto lety v českých zemích velice čtené a ještě za první republiky bylo stavěno proti Bretholzově pangermánské teorii. Žunkovič měl přirozeně spoustu kritiků z řad autorit filologie (etymologie, dialektologie), etnologie, archeologie, slavistiky či historie (např. Niederle, Zubatý, Murko aj.), se kterými přicházel do neustálých sporů. Moderní vědecké metody po druhé světové válce (např. využití radiouhlíkové metody pro určování stáří látek organického původu v archeologii) mu v mnohém daly za pravdu, i když jindy naopak přestřeloval a docházel až k mnohdy fantaskním závěrům. *Jeho dílo je však plné pozoruhodných myšlenek a заслужuje plnou pozornost* (etymolog dr. Věnceslav Hrubý). Charakteristickým rysem jeho knih je pečlivost a pilnost, se kterou shromažďoval snesený materiál: během své vojenské služby rakousko-uherské monarchii si vše kreslil a zapisoval, vyptával se místních starousedlíků a pastevců, prostě neseděl v knihovnách jako „páni vědátoři“, kteří ho kritizovali. Porovnával různý ráz krajiny – řek, kopců, porostu, sídel či hradů – se stejnými (stejně zkomolenými) názvy na základě charakteru krajiny jinde v Evropě = toponymická metoda. Martin Žunkovič se tak stal mistrem toponymické metody, i když šel svou vlastní cestou. Dnes má tento pečlivý člověk vděčné pokračovatele svého díla, zvláště ve Slovinsku. Patří k nim např. filolog Leopold Verbovšek (nar. 1922) a (dnes už zesnulý) spisovatel a badatel Lucijan Vuga (1939–2006).

Abychom přišli na kloub názvu „Bannerova“ studánka = *Bannerbrunnlein* (německy se studna řekne *Brunnen*, ve zdrobnělině pak *Brunnlein*), budu citovat pasáž z Žunkovičovy knihy *Kdy byla střední Evropa Slovany osídlena?*; hlava II.: *Výzpyt, kam až jsou rozšířeny místopisné názvy původu slovanského a průkaz, jak tyto názvy na všech místech dle pojmů přiléhají k územnímu rázu a povrchu*; str. 30 – *Skupina názvů pastvisek*; na str. 65 čteme: *Nejvyšší úředník Chorvatska, Slavonie a Dalmácie slove „ban“; jistému druhu peněz říká se „banovac“; zeměbranci jsou pozde onde „banovci“; kus Uherska kromě bývalé Panonie posud má název „Banát“ (temešský Banát – poznámka autora článku). Že „pan“ je slovo slovanské, vystihující německé pojmy „Herr, Hoheit, Spitze“, dosud nikdo neupíral. Ale i Němci je přijali za své, význam jeho po čase pozměnivše; důkaz, slova s „bann“ složená, např. „Heerbann, Bannwald, Bannfluch, Bannrichter“. Staroněmecké „pan“ (ban) znamenalo ještě povýšence, vladaře. Podle něho vytvořilo se i středolatinšské *bannus* a *bannum*, pak franc. „ban“.*

Na str. 76 pak svůj výklad doplňuje: *Ve středověkých výrazech Panierherr, Bannerherr taky dlužno podkládat kořen „pan“ (= Herr), jímž v jiných zas*

obcích hlava obecní bývala označována. Že na znamení své povýšenosti si přisobili nošení praporu (něm. Panier, Banner), už je jen pozdějším přídavkem obřadním.

Tolik starý pán. **Na základě jeho rozboru – a nemáme důvod mu nevěřit – znamená *Bannerbrunnlein* nikoli „Bannerova“ studánka (podle generála, jenž na severní Moravu nikdy nevstoupil), nýbrž **Panská studánka**.** Protože jiný název Bernartického kopce je Panský kopec, jak bylo uvedeno v úvodu článku, potvrzuje to nepřímě mé vývody: **„Panská studánka nedaleko Panského kopce“** má jistě věcnou logiku.

Ale pojďme dál: rozeberme nyní opodál ležící Panský, Bernartický kopec či *Kriegshübel*, onen „válečný kopec“. „Válečný kopec“ samo o sobě zní hrozně, takže je jasné, že ho naši předci nikdy takté pojmenovat nemohli (měli **strážní hory – stražen bregy**, což němečtí úředníci ve středověkých panských kancelářích foneticky překládali jako *Strassenberg, Strassberg* či *Strassburg*). Zatímco „Bannerova“ studánka je především problémem neznalosti (historického) původu kořenu slova při jeho překladu do němčiny, u překladu „válečného“ kopce nesou vinu nejen Němci, ale i Češi. Abych to vysvětlil, budu opět citovat Martina Žunkoviče. Ten na str. 113 – *Skupina názvů označujících kučoviska, rubiska a lysyny*; konkrétně pak na str. 122–123 píše: *Grundlsee (psalo se r. 1386 Krungelsee) značí „jezero u pařeziska“, neboť slovinské „krunkelj“ podnes znamená pařez, pahýl. Dr. Štrekelj na první pohled uznal slovanský původ jména, ale stavě je k staroslovinskému „kraglo“ (= čes. kruh, o-krouh-lý) mylně vykládá v „okrouhlé jezero“. Leč potutelné jezero nijak se tomu výměru nepodává, jsouc na 6 km dlouhé a asi 1 km jen široké. Vždyť nestejnost délky a šířky až v oči bije každému, kdo stoupne jen ku břehu. A jezero zpočátku kulaté že by se bylo natáhlo do délky za posledních tisíc let, tomu brání geologický útvar celého okolí. Mimo to nalézá se v soudním okrese Ústeckém ještě osada „Krungl“. Tady historické jméno skoro bez proměny vyznívá až podnes. Ani tato osada s okrouhlostí nesusovísí, znamená coby **pařezíště**. Stejného kořene je také „Krieglach“ (= „válečné znamení“ – poznámka autora článku) ve Štýrsku. Psali je roku 1148 ještě *Chrugelaha*...*

Záměrně jsem vylíčil celý Žunkovičův rozbor slova *Grundlsee*, jehož výklad velice souvisí s našim *Kriegshübel*. Tento *Kriegshübel* je typickým příkladem příslušné **„zpitvořené slepeniny z německých kancelářů“**, jak výstižně vysvětluje **Žunkovič**. Původní výraz *krunkel* (pařez) postupně prepisovali, až se z něj vyvinul „Krieg“ (válka), což je opravdu dosti vzdáleno původnímu významu. Sporné je, jak zněl původní plný výraz tohoto kopce ve starých (slovanských) dobách. Možná *krungl-hum* či *krungl-hom* (*hum, hom* = Slovan za stara

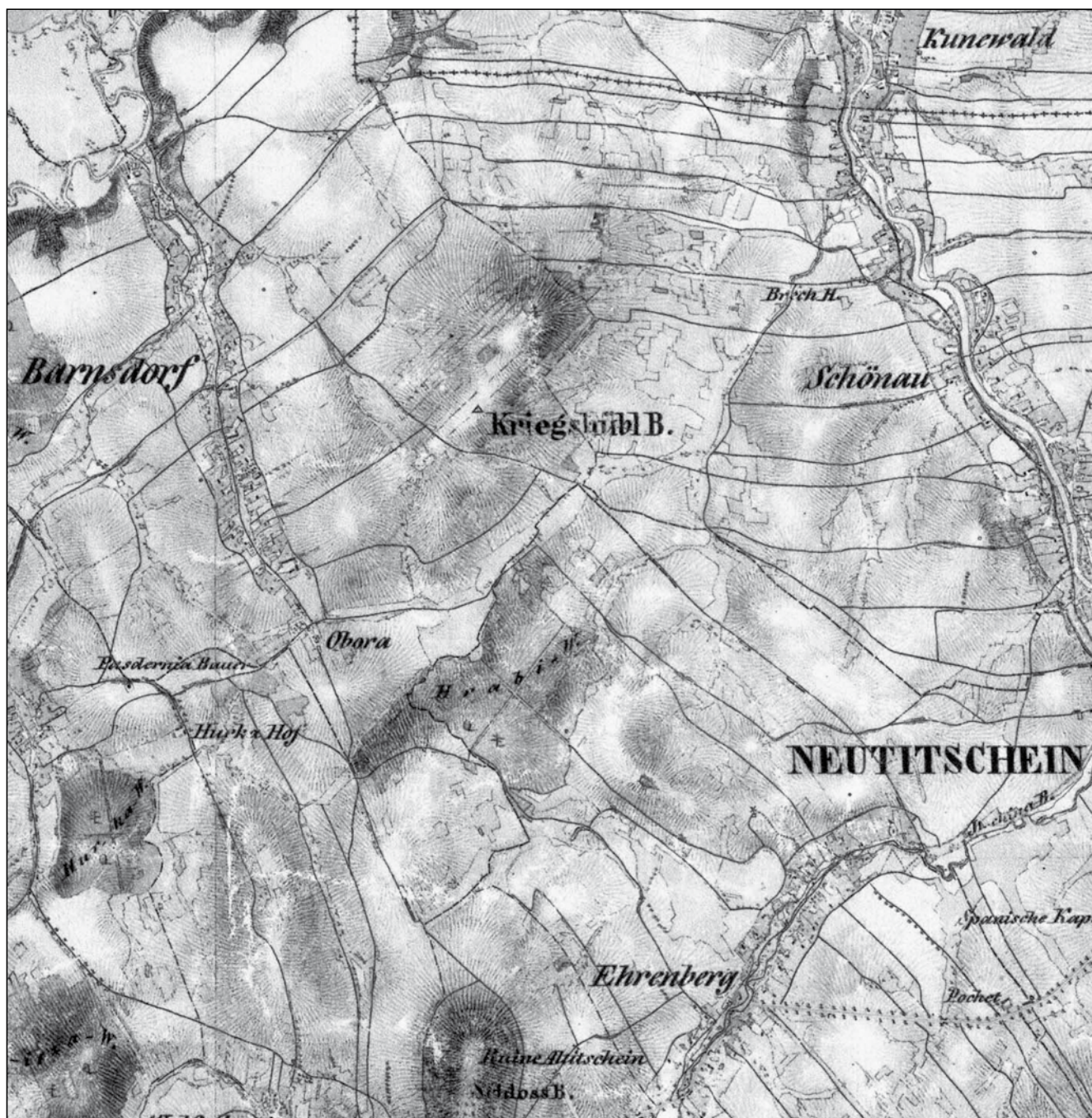

mínil nepříliš vysoký kopec s mírným vrcholem; v řeči nordické jeví tvar „holm“, v gotštině „hulms“ – str. 140–141 Žunkovičovy knihy). Jisté ale je, že onen *Kriegshübel* neznamenal žádný „válečný kopec“, ale jednoduše – **kopec samý pařez**. A že pozdější Češi, neznající původních souvislostí, otrocky přeložili *německou kancelářskou slepeninu* jako „válečný kopec“ a navíc k tomu přidali „na vysvětlení“ i Švédy a (výjimečně nikoli opilého) Bannera, jenž na severní Moravě nikdy nepobýval (a už vůbec ne po své smrti), je dalším „bonbonkem na dortu“.

Ještě po první světové válce byla představa, že Hukvaldy založil jakýsi zeman Huk. Usuzovali tak podle latinsky psaného šlechtice Arnolduse de

Hucswach (který však nejenže Hukvaldy nezaložil, ale ani na nich nesídlil – dosud neexistovaly). Teprve ve třicátých letech minulého století vypátral brněnský zemský archivář dr. Hrubý, že onen Arnold byl porýnským šlechticem a původní rodový sídelní hrad Hückeswagenů byl nedaleko Düsseldorfu. Do té doby se i původ názvu obce **Hukovice** odvozoval od onoho lokátora „Huka“, později se jednoduše tvrdilo (a tvrdí), že zakladateli byli nejspíš Hückeswagenové. Ale důkaz dodnes chybí.

Název „Hukovice“ však podle Žunkovičovy metody vznikl úplně jinak: Žunkovič v hlavě III. – *Zkoumání, jak předvěké báje přírodní a předvěká obrazotvornost lidová souvisí s bájemi do dneška dochovanými*; na str. 212 píše: *Slovinec s Chorvatem*

Okolí Panského kopce na mapě 2. vojenského (Františkova) mapování, které probíhalo na Moravě a ve Slezsku v l. 1836–1840.

dosud slovem „huk“ označuje hlasitý šramot, a jistě tak označoval za dávná i **hřmění, hrom**. Jak prostě: hukot, dnes bychom řekli též rachot, dunění hromu. Žunkovič toto slovo spojuje s **místem, kde byla silně slyšet ozvěna hromu**. Bouřkové oblasti již ale nemusí být tam, co před 1000 lety. Změnilo se místní klima, mýtily se lesy, jiné oblasti byly naopak zalesněny. Tak bychom mohli uvést spoustu případů, kde je to Žunkovičovi sice naprosto jasné, ale nutno ještě ověřit i z druhé strany. I na těchto věcech v současnosti pracuji. Někdy to bude velice těžké.

Vraťme se ještě na závěr k **Hückeswagenům**. Dáme-li i v případě zkoumání původu jejich jména přednost Žunkovičově teorii, dostaneme velice zajímavé závěry. Ten na str. 77 své slavné knihy píše: *Jsouť nejstarší jména šlechtická etymologicky vesměs původu slovanského, i když dnes zevnější ráz je německý. Řádného smyslu nemající slovní slátaniny dostatečně ukazují, takovým způsobem že nemohly vzniknouti německé tvary jmenné, jako např. Siegerdorf, Spielberg, Sternberg, Starhemberg, Rattenberg, Weitenstein, Rückenstein, Frauenburg apod. Dost možná, že poněmčené Hüeck je též zkomolením starého slovanského slova huk, tedy rachot, hluk, čili zvuk hromu. To by hrad Hückeswagen v Porýní, jako původní rodové sídlo Arnolda z Hückeswagenu, ležel ve staré slovanské oblasti a leželo by tam i vcelku nedaleké město Düsseldorf. Než abych tuto odvážnou domněnku vyslovil, budu raději citovat Martina Žunkoviče (str. 21): *Dr. Peez tvrdí věci, jež odporují všemu zdravému rozumu, tak například že všechna města v Čechách založili Němci. Už z hlediska slovozpytného sotva kdy dokáže, co tu pustil do světa. Též jest významné, že pojem „město“ je jen pomyslovým výrazem na formální rozřídování osad podle velikosti a že osady po létech teprv bývají na města povýšeny. Nikdy však – až na velmi řídké případy – ihned jako města založeny. Tak nikdo nepochybuje, že by Düsseldorf nebyl dnes německým městem; že má však přivěšenou koncovku –dorf, dalo by se říci, že Němci založili kdysi už i tu počáteční vesnici. Leč tomu výkladu vadí název tamějšího předměstí, totiž „Bilk“, a toto slovo je tuze málo německé a příliš silně slovanské. Všecka stará města mívala po trávníku na bílení prádla, a tomu se říkalo po slovansky „bílka, bělidla“; dnes ovšem v „praněmeckých“ městech už jen tak nějaká ta Bleichergasse nebo Biltengasse připomíná, co tu jednou bývalo. Důkazem jest Olomouc, kde Němci se svým „auf der Pilten“ zachovali, nač Slované říkavší „Na Bělidlách“ už dávno v bázni boží zapomněli.**

Jeho slova není třeba komentovat. V bývalém Moravském Kravařsku existuje spousta názvů vesniček a usedlostí, jejichž název (jak český, tak německý) není zdaleka uspokojivě vysvětlen. I tyto názvy jsou předmětem mého pátrání. Jakmile budu s některými záhadami u konce, rád s nimi

čtenáře seznámím. Jako název města Kopřivnice nemá nic společného s kopřivou, jméno městečka Štramberka pochází nejspíš ze slovanského pojmenování *štralen breg* = hlídková hora, vesnice Mniší či dříve Myší nedostala své jméno podle mnichů natož pak podle myší, Vlčovice, Vlčnov (kdysi součást Starého Jičína) nebo Vlkovice na Fulnecku nemají vůbec nic společného s vlky, Rybí či snad dříve Rybník nebylo pojmenováno podle ryb, pravý přítok Odry, Lubina, nemá jméno podle toho, že snad někde pod svahem Radhoště kravičky *lúbí* chlemstat její čirou vodu, obec Čeladná nedostala svůj název podle „čeládky z Hukvald“, tak i vesnice Hukovice nemá jméno po záhadném „Hukovi“ či některém rytíři z Hückeswagenu.

Nicméně, tento problém pokládám stále za otevřený. Má-li kdokoli jiné poznatky, na základě kterých by posunul nastolenou problematiku o notný kus dál, má v tomto bádání volné pole působnosti. Sám Žunkovič nabádá své čtenáře, aby jeho knihu používali pouze jako návod jak osvětlit *původ dalších jmen z přírody pramenící*.

Svůj článek tak zakončím slovy historika a místopisce Řehoře Volného: *„Necht mne přátelé dějin upozorňují na chyby. Jiný může více nalézt, ale nikdo všechno.“*

Literatura:

- DVOŘÁK, R.: *Dějiny Markrabství moravského*. Nakladatelství A. Piší, Brno 1906.
ENGLUND, P.: *Nepokojná léta*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2001.
FUKALA, R.: *Sen o odplatě (dramata třicetileté války)*. Epocha, Praha 2005.
INDRA, B.: *Hranice za války švédské*. Záhorská kronika, Dolní Újezd u Lipníka n./B. 1935.
KUMPRECHT, K.: *Velký německo-český slovník Unikum*. Neubertovo nakladatelství, Praha 1941.
Moravské Kravařsko. Kolektiv autorů, nakladem učitelstva, Příbor 1898.
VOJKOVSKÝ, R.: *Hukvaldy – hrad východně od Příbora*. Beatris, Dobrá 2004.
ŽUNKOVIČ, M.: *Kdy byla střední Evropa Slovanů osídlena?* Nakladem J. Slováka, Kroměříž 1907.

Ing. Igor Jalůvka, vystudoval Vysokou vojenskou technickou školu v Liptovském Mikuláši, Fakultu protiletadlové techniky protivzdušné obrany státu; v letech 1984–1993 zastával různé technické a velitelské funkce v AČR; 1994–2003 byl redaktorem a pak zástupcem šéfredaktora časopisu *Vojenské rozhledy*, pracovníkem Voj. zeměpisného ústavu Praha; od r. 2004 je v záloze; 2005–2009 byl učitelem základní školy v Kopřivnici; 2009 – dosud je učitelem na střední škole v Šenově u N. Jičína. Publikoval např. ve *Vojenských rozhledech*, *Vojenském geografickém obzoru*, *Frýdecko-místeckém zpravodaji*, *Kopřivnických novinách*, *Štramberském zpravodaji a Valašsku*, pravidelně v *Měsíčníku města Příbora*.

Kontakt: Náměstí Sigmunda Freuda 32, 742 58 Příbor 1,
e-mail: igor.jaluvka@seznam.cz;
igor.jaluvka@sssenov.cz, tel.: 731 480 676

Neolitické sídliště ve Studéncě

Aleš Knápek

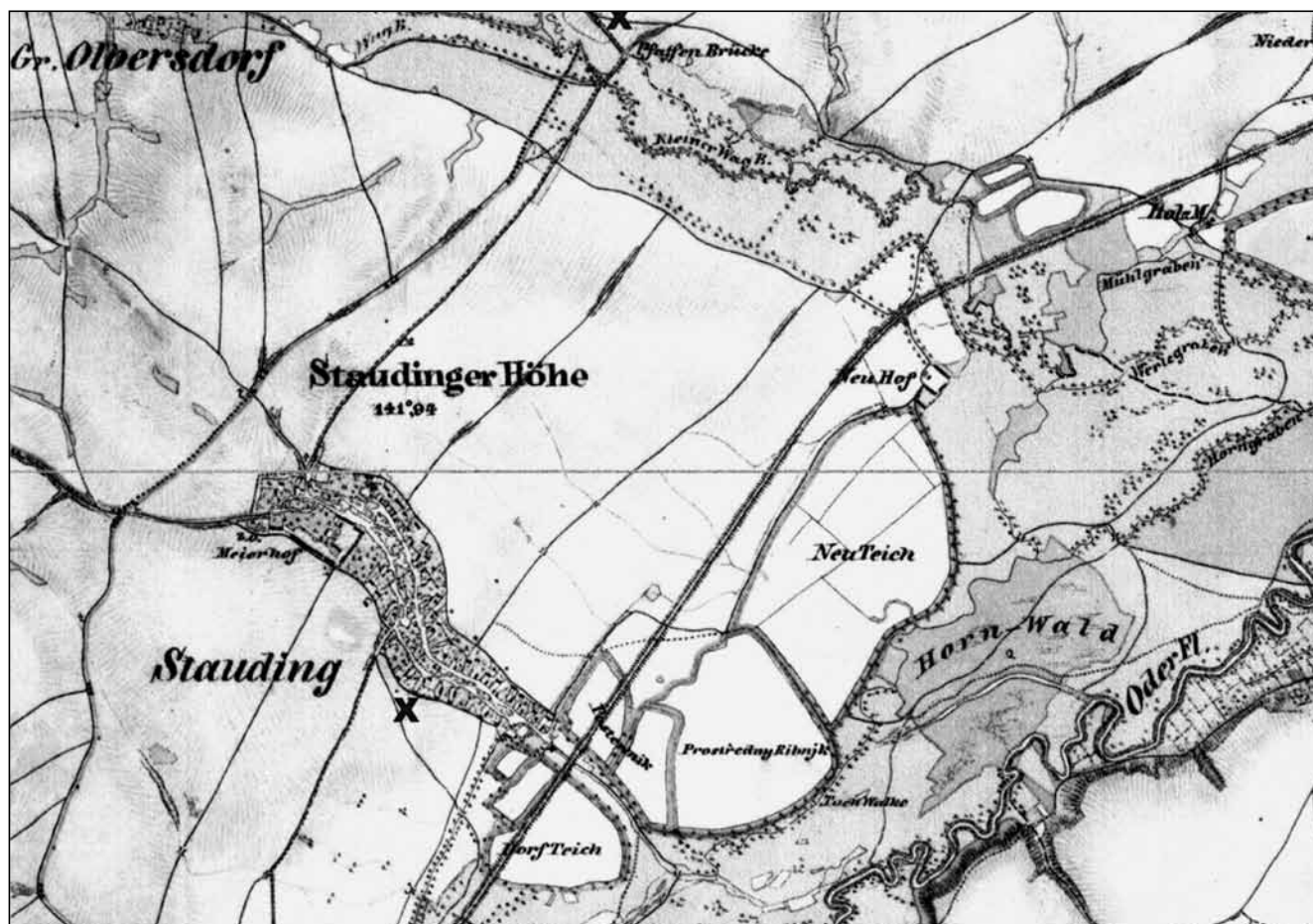
Název kultura s lineární keramikou používáme pro lid, který se objevil v českých zemích před zhruba 8000 lety. Šlo o kulturu šířící se k nám z jihovýchodu a přinášející jednu z největších revolucí v lidských dějinách. Nositelé této kultury byli totiž zemědělci. Před nimi se naší krajinou pohybovaly pouze lovecko sběračské skupiny. S příchodem zemědělců s lineární keramikou se pomalu začala proměňovat tvář naší země, která začala být přizpůsobována a přetvářena (př. mýcení lesa) pro potřeby člověka (např. Opravil 1974).

První stopy pobytu těchto lidí v Poodří, které bylo přirozenou spojnicí k úrodným hornoslezským rovinám, byly nacházeny již před více jak sto lety. Krom jednotlivých kamenných broušených nástrojů (seker a sekeromlatů, viz př. Jisl 1969) jsme ale znali pouze jediné sídliště nalezené u Blahutovic. Teprve v roce 2007 prozkoumali archeologové Muzea Novojičínska ve Studéncě jeden objekt obsahující kvalitní artefakty kultury s lineární keramikou (dále jen LNK). Tento šťastný nález učiněný jen díky upozornění majitele pozemku p. Bartoše nesporně indikoval přítomnost sídliště (Grepel 2008).

Nedlouho na to byla při stavbě dálnice objevena další osada u Bravantic. Díky odkryvu velké plochy tam byly zachyceny i půdorysy typických dlouhých domů a velké množství materiálu (Krasnokutská 2009).

Jelikož byla lokalita ve Studéncě ohrožena potřebami majitele, byl dohodnut sondážní průzkum, který by umožnil částečně ověřit rozsah lokality a zejména její kulturní a časové zařazení. Výzkum proběhl na jaře 2010 v rámci programu SGS Slezské univerzity (Katedry archeologie) ve spolupráci s Muzeem Novojičínska p. o. a s podporou Archaia Olomouc o. p. s. Pod vedením autora byly práce prováděny studenty a doktorandy katedry archeologie Slezské univerzity v Opavě.

Lokalita se nachází na jihovýchodní straně obce na terase nad nivou Odry na sprašové půdě. Až do současnosti ležela mimo zastavované území a nebyla tedy narušována jinak než orbou (a jak se ukázalo také meliorací), vyjma části, která se téměř jistě nachází pod „zahrádkářskou kolonií“. Sondy (celkem 22) byly pokládány od severu k jihu po délce pozemku, který k jihu stoupá. Nálezy

Studénka a okolí na mapě tzv. II. vojenského mapování (19. století). Křížkem jsou označeny lokality Studénka a zcela nahoře Bravantice.

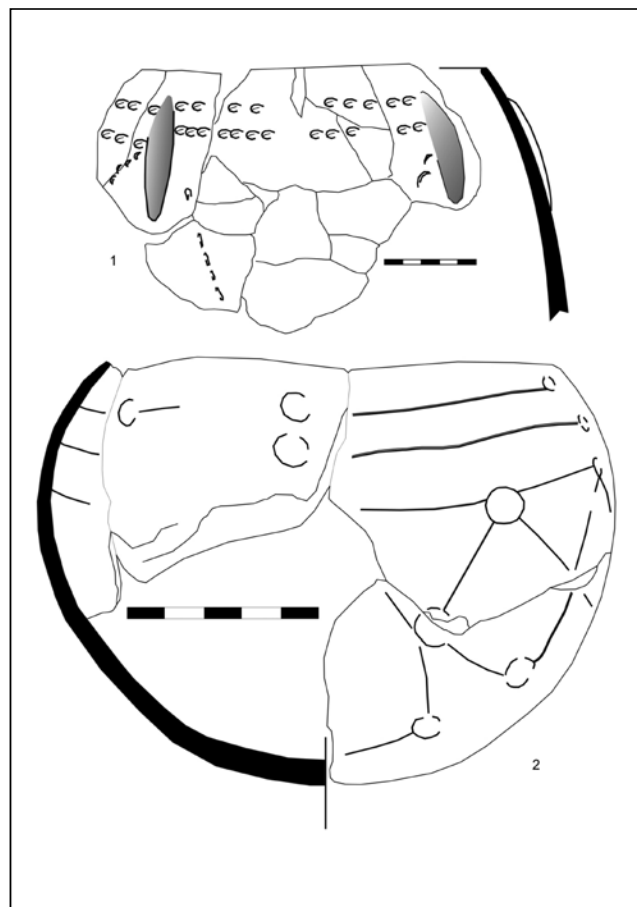
Sonda S 17 v době výzkumu. V dolní části je patrná tmavá výplň pravěkého objektu, který byl následně prokopán.

v severní části parcely poblíž komunikace (ulice Záhumenní) byly nevelké. Byl zde zachycen pouze nevýrazný téměř rozoráný objekt a drobné pazourky, související s výrobou nástrojů, roztahované orbou z míst původního uložení. Tato spodní partie pozemku byla také v relativně nedávné minulosti poznamenána buď výrobní činností (pálení vápna?), nebo sem byly vyvezeny trosky po náletu sovětských letadel na německou kolonu v roce 1945 (dle p. Bartoše sen.). Výše do svahu byl však terén neporušený a postupně bylo odkryto 12 objektů s nálezy LNK. Většinu z nich můžeme interpretovat jako sídlištní jámy, dva zřejmě jako hliníky sloužící původně k těžbě materiálu na hliněné omazy stěn domů, popřípadě výrobu keramiky a jeden objekt je pak pro jeho hloubku snad pozůstatek zásobnice k uložení obilí.

Souboru nálezů dominují fragmenty keramiky LNK skládající se ze dvou složek. Jemné „stolní“ keramiky vyrobené z plavené hlíny a nesoucí typickou výzdobu rytých linií přerušovaných důlky – tzv. notovou značkou. Druhou složkou je pak keramiky hrubá (užitková) zdobená plastickými výčnělky a nehtovými vrypy. Ne příliš častým nálezem jsou také tři keramické zátěže osnovy tkalcovského stavu. Kamenné nástroje jsou zastoupeny menšími pazourkovými čepeli a úštěpy vzniklými při jejich výrobě. Na několika čepelkách jsou opracováním konců (retušováním)

vyrobena škrabadla. Jiným druhem kamenného nástroje je sekerka vybroušená z kontaktní břidlice a polotovar pro výrobu kopytovitého klínu. Byla nalezena také pískovcová zrotěrka sloužící, jak název prozrazuje, původně k „mletí“ obilí. Mezi nejzajímavější kamenné artefakty pak patří dvě závaží rybářské sítě z plochých oblázků, které jinak známe jen z několika málo jiných míst (výjimečně velký soubor pochází ovšem z Opavska).

Pokusme se nyní situaci zhodnotit. Sídliště ve Studénci leželo ve výhodné poloze poblíž toku Odry na prosluněné terase, kde jej neohrožovalo zaplavení, pokud se řeka rozvodnila. Stejně je tomu například v případě nedalekého sídliště u Bravantice ležícího u soutoku Seziny a Jamníka. Vůbec se zdá, že neolitické obyvatelstvo si v Po-odří vybíralo právě místa nad přítoky Odry, která byla bezpečná a umožňovala pohodlný přístup k vodě. Nalezený keramický materiál prozrazuje, že zde lidé žili v mladší fázi vývoje LNK a také, že sídliště neexistovalo dlouho, snad po jednu či dvě generace. Jeho obyvatelé se věnovali nejen pěstování obilí, ale patrně také rybolovu. Vyráběli zde látky, keramiky i kamenné nástroje, jejichž surovinu sem bylo nutné dopravit. Například kontaktní břidlice, z níž je vyrobena nalezená sekerka, pochází nejspíše z Jizerských hor (určení

Keramické nádoby; 1: část hrubší nádoby zdobené nehtovými vrypy a plastickými lištami. 2: typická kulovitá nádoba z jemného materiálu zdobená rýhami a důlky tzv. „notovou značkou“.

prof. Přichystala), kde je doložena její těžba. Nástroje z tohoto materiálu už byly nalezeny nejen u nás, ale i v zahraničí. Jsou zajímavým dokladem o znalostech neolitického obyvatelstva, které bylo schopné zajistit transport suroviny na velké vzdálenosti a ve složitém, většinou zalesněném terénu. Stejně tak byl na sídlišti přinesen pazourek (silicít) z oblasti krakovsko-čenstochovské jury (Polsko) použitý na výrobu štípaných nástrojů. Pískovcovou zrnitěrku pak obyvatelé zřejmě kvůli její objemnosti vyrobili z materiálu pocházejícího z nedalekých zdrojů.

Lidé žijící v neolitu na území Studénky znali jiné Poodří, než vidíme dnes. Procházeli územím porostlým listnatými lesy a byli první, kdo je začal narušovat, aby získali půdu pro svá políčka, ale také dřevo na stavbu svých domů, topení a podobně. Vytvořili tak malé enklávy ztracené uprostřed hvozdů, které po jejich odchodu zase mizely.

Sídliště v Blahutovicích i Bravanticích mají podle toho, co o nich dosud víme, shodné datování jako to ve Studénce. Můžeme tedy usuzovat, že šlo buď o: posun jedné (či více) osady za nevyčerpanou půdou (nehnojilo se), nebo o kolonizační proud, který se zde neuchytil a směřoval dále k severu.

V kontextu neolitického osídlení Moravy a Slezska se tedy podařilo alespoň částečně potvrdit spojnici mezi Hanou a Slezskem procházející Poodřím a určit časový horizont jejího fungování. Jde také o zatím nejstarší pokus trvaleji osídlit

tuto krajinu. Díky povrchovým sběrům p. D. Fryče, archeologů Muzea Novojičínska a projektu katedry archeologie Slezské univerzity můžeme už dnes s velkou pravděpodobností říci, že známe přinejmenším další dvě lokality, které byly sídlišti LNK. Vytváří se tak linie osídlení sledujícího nivu Odry na jejím levém břehu. Zajímavé je, že z pravobřeží známe zatím pouze ojedinělé nálezy nástrojů svědčící snad o prospekci tohoto území, ale dosud žádné sídliště. Jediným adeptem trvalejšího osídlení je známý vrch Kotouč, odkud pochází série sekerek (14 kusů) LNK z kontaktní břidlice a stará, nepřilíh jasná zmínka o keramice. Kotouč ale po celý pravěk tvořil zřejmě díky svému vzhledu výjimečný fenomén, stojící kvalitativně i kvantitativně nad svým okolím. Pokračující průzkum Poodří jistě přinese ještě další zajímavé informace o počátcích jeho osídlení. Snad to přispěje i k našemu chápání kraje kde žijeme, neboť jsme součástí i pokračovateli kulturní tradice vzniklé zde už v období neolitu.

Další foto – viz barevná příloha.

Literatura:

- GREPL, E.: Nález lineární keramiky ve Studénce. In: VSN 58, s. 166–174, Nový Jičín 2008.
- JANÁK, V.: Osídlení Novojičínska od pravěku do raného středověku. In: VSONJ 46, Nový Jičín 1990.
- JANÁK, V.: Předběžné poznámky k neolitu a eneolitu českého Slezska. In: Otázky neolitu a eneolitu našich krajín – 1998, s. 95–109, Nitra 1999.
- JISL, L.: Kamenné nástroje a zbraně z území bývalého okresu Bílovec. In: ČSM/B XVIII/2, s. 97–106, Opava 1969
- KRASNOKUTSKÁ, T.: Sídliště kultury s lineární keramikou v Bravanticích, okr. Nový Jičín. In: POODŘÍ 1/2009, s. 13–17, Ostrava 2009.
- OPRAVIL, E.: Moravskoslezský pomezí les do počátku kolonizace. In: Archeologický sborník (Ostravské muzeum), s. 113–133, Ostrava 1974.

Mgr. Aleš Knápek, vystudoval Archeologii na Slezské univerzitě v Opavě. Jako archeolog Muzea Novojičínska se zabývá především pravěkým, ale i pozdějším vývojem Poodří a Podbeskydí. Mimo archeologii se věnuje také dokumentaci historických objektů. V rámci spolupráce Muzea Novojičínska a Slezské univerzity je spoluřešitelem projektu katedry archeologie „Průzkum Poodří“.

Kontakt: Muzeum Novojičínska, p. o., 28. října 12, 741 11 Nový Jičín, email: ales_knappek@seznam.cz, tel.: 556 720 113

Letecký pohled na lokalitu v průběhu výzkumu (Foto P. Stabrava).

Stará Ves nad Ondřejnicí v době šlechtických stavebníků v 16. století (2) – kamenná výzdoba kostela

Zdenka Gláserová Lebedová

Foto Petr Gláser

Dochovanou a cennou součástí interiéru kostela sv. Jana Křtitele je mimo jiné kamenná renesanční výzdoba. Vedle profilovaných žeber klenby, svorníků, křtitelnice nebo sloupů s archivoltami v podkruchtí jsou to zejména cenné kamenné portály s reliéfní výzdobou a figurální epitaf. Ten je složen z několika částí do jednoho architektonického celku a jeho součástí jsou mj. čtyři desky s reliéfními vyobrazeními stavebníků zámku a kostela, Syrakovských z Pěrkova, jejichž působení ve Staré Vsi nad Ondřejnicí sledujeme od minula.

Interiér kostela sv. Jana Křtitele

Do kostela vstoupíme hlavním západním portálem, nad nímž visí nápisová deska, u které jsme se v předchozí části loučili. Ocitneme se v malém, téměř čtvercovém prostoru pod věží – ve vnitřní předsíni s křížovým žebrovým klenutím. Po obou

stranách si můžeme prohlédnout další zadržené, patrně rovněž původní vstupy s kamennými lomenými portály, které byly odhaleny při výměně omítek v roce 1931 a ponechány naznačeny ve zdivu.

Z předsíni vstoupíme kamenným lomeným portálem do lodi kostela pod kamennou širokou kruchtou se třemi čtvercovými poli hřebínkové křížové klenby. Kručta je nesena dvěma kamennými hladkými sloupy a u stěn dvěma hladkými polosloupy s iónskými hlavicemi, které jsou spojeny třemi oblouky pískovcové arkády s reliéfním rostlinným dekorem v archivoltách (obr. 1).

Hlavní loď je zaklenuta valenou klenbou s lunetami a zdobena kamenným žebrovým síťovým vzorcem spěti svorníky (obr. 2). Na 2. a 4. svorníku směrem od presbytáře jsou osmicípé hvězdy, na 2. s úchytem na lustr, na 4. reliéf v pískovci. Na třech ostatních svornících jsou reliéfní znaky

Obr. 1 Detail kamenného sloupu v podkruchtí s rostlinnými reliéfy a iónskou hlavicí.

Obr. 2 Pohled do klenby v lodi s nově natřenými žebry a pěti svorníky.

rodů spjatých s držbou tohoto léna: na 1. svorníku nejbliže k vítěznému oblouku je erb Petřvaldských z Petřvaldu (páv – znak Kateřiny, manželky Jaroše), na 3. svorníku erb Podstatských z Prusinovic (jelení, příp. daňčí parohy – znak rodu spjatého se staroveským panstvím od 17. století).¹ Na 5. svorníku je obtížně čitelný znak (částečně schovaný za píšťalami varhan) – mohlo by se jednat o zvířecí figuru (kůň, ovce, osel, beránek a pod.), v klenotu je kolčí přilba s příkrývadly.

Všechny klenby a stěny v lodi kostela jsou v současné době bíle omítnuty a žebra se svorníky jsou natřena „kamennou barvou“, tedy šedookrovým odstínem připomínajícím (imitujícím) barvu přírodního kamene. Také vítězný oblouk je omítnutý, lomený a je na něm umístěn dřevěný ukřižovaný Kristus. Vpravo vedle oblouku stojí původní kamenná renesanční křtitelnice, pevně zabudovaná do podlahy lodi kostela (obr. 3).

Při pohledu na oltář z lodi vidíme po pravé ruce (tedy na jižní straně) boční vstup do kostela, který obecně sloužil (mimo jiné) také k vycházení smutečních průvodů z kostela na hřbitov. Vydáme-li se tímto východem z kostela, zastavíme se ještě v malé předsíni (tzv. žebračce). Pozoruhodná je kamenná výzdoba i tohoto vstupu, umístěného však ne přímo v kostele, ale z druhé strany, tedy

v předsíni směrem do kostela. Zdobený vstup tvoří lomený pískovcový portál s nástavcem, v němž je reliéfní figurální a heraldická výzdoba a nápisové pásky. Přestože je zřejmé, že tento nádherně zdobený portál bočního vstupu patřil původně k výzdobě exteriéru kostela a byl viditelný zdaleka z přístupové cesty ke kostelu, zahrneme jej nyní do výzdoby vnitřní. Předsíň, která celý portál zakryla (ale také léta ochraňovala a stále chrání před nepřízní povětrnosti), byla ke kostelu přistavěna až v roce 1840.

Naše kroky vedou dále do presbytáře s trojbokým závěrem. Prostor je zaklenut jednoduše profilovanými kamennými křížovými žebry jako v lodi, žebra jsou v náběžích zdobena konzolami s lidskými obličejí (maskarony). Všechny tyto architektonické kamenné prvky jsou opět natřeny „kamennou barvou“. Klenební žebra se sbíhají do středového svorníku, na němž je reliéfní erb Syrakovských z Pěrkova (obr. 4), znovu připomínající zakladatelské dílo rodiny.

Otočíme-li náš pohled v presbytáři doleva, na evangelijní stranu, spatříme vstup do sakristie, který tvoří pískovcový lomený portál s reliéfní výzdobou (obr. 5).

Nejhodnotnější kamennou památkou v kostele je však pískovcový epitaf na opačné, epištolní straně

Obr. 3 Kamenná křtitelnice s reliéfní výzdobou.

Obr. 4 Reliéf s erbem Syrakovských z Pěrkova na svorníku v presbytáři.

Obr. 5 Kamenný portál do sakristie na severní straně presbytáře.

presbytáře (z našeho pohledu vpravo), který je sestavený z několika částí. Všechny jmenované kamenné portály a epitaf si popíšeme podrobněji níže.

Kromě sochařské a kamenické výzdoby patří k pravděpodobně původní výzdobě presbytáře také nástěnná malba. Nachází se na evangelijní straně napravo od dveří do sakristie a byla objevena při restaurátorském průzkumu kostela v roce 2000, což připomněla Libuše Dědková na stránkách tohoto časopisu (POODŘÍ 3/2000, s. 16–17). Malbu tvoří vyobrazení Ježíše Krista na kříži, symboly a nástroje jeho umučení, další doprovodné postavy (andělé, Mojžíš aj.) a dekorativní renesanční motivy (obr. 6).

Tato nástěnná malba měla ozdobit a zvýraznit sanktuarium – výklenek ve zdi, který dříve ukrýval posvátné předměty používané k bohoslužbě (dnes bývají většinou uloženy v podobných nákladně zdobených schránkách v oltářích). Vnitřek sanktuaria byl vymalován modrou barvou se žlutými hvězdami, okraj výklenku lemuje šambrána, barevně přizpůsobená opět barvě přírodního kamene. Nalezená nástěnná malba včetně výmalby ve výklenku, provedená technikou *secco* (tj. malba

Obr. 6 Nástěnná malba v presbytáři vedle portálu do sakristie, prezentovaná i s původní nalezenou omítkou.

na suchou omítku), byla v roce 2001 zcela odkryta a restaurována ak. mal. a rest. Romanou Balcarovou a nyní tvoří součást prezentované výzdoby presbytáře. Pozornějšímu divákovi jistě neunikne, že malba výklenek tak úplně neobklopuje. Mezi okrajem výklenku a současnou podobou nástěnné malby byla někdy v minulosti výzdoba poškozena a v těchto místech byla při restaurování pouze nově doplněna omítka bez rekonstrukce malby. Toto poškození snad bylo způsobeno v pozdější době, kdy mohl být výklenek nešetrně upravován, zarděn a podobně. Jeho velikost a vnitřní výmalba je ale s největší pravděpodobností původní a vznikla s okolní malbou. Původní omítka stěn s nátěrem v presbytáři, nalezená spolu s nástěnnou malbou, měla lomenou bílou barvu, která však obnovena nebyla (současný nátěr v presbytáři je bílý jako v lodi). Nyní je část této původní omítky prezentovaná současně s malbou ve velké sondě uzavřené lomeným obloukem (obr. 6).

Z původního mobiliáře není dnes v kostele dochováno nic. Se současným mobiliářem kostela a jeho historií se čtenáři Poodří již seznámili ve výše zmíněném článku, takže si nyní podrobněji prohlédneme dochovanou renesanční kamennou výzdobu kostela.

Portál v jižní předsíni kostela (obr. 7)

Původně venkovní vstupní lomený portál s jednoduchou profilací s perlovcem je rámován renesanční edikulou s nástavcem. Po stranách vchodu vystupují do prostoru iónské kanelované polosloupky na soklech, nad vstupem je rovná profilovaná římsa, zdobená pásem reliéfního dekorativního rostlinného ornamentu.

Obr. 7 Bohatě zdobený portál do kostela v jižní předsíni.

Ve cviklech jsou reliéfní hlavičky andílků s křídly. Na římsu dosedá obdélný kamenný nástavec zakončený rovnou římsou, který je figurálně, heraldicky a ornamentálně vyzdoben. V levé polovině je umístěn štít ve tvaru oválné zavíjené kartuše nesený dvěma štítonoši – anděly po stranách (obr. 8).

Uvnitř oválu je erb Ctibora Syrakovského, což dokládá i reliéfní třířádkový nápis psaný majuskulou, umístěný pod kartuší:

STIBOR SIRAKOWSKI S PIRKOWA NA STA
REI WSI A PASKOWIE NAIWISSI PISAR.
MARKRABSTWI MORAWSKEHO AD 1587
(Ctibor Syrakovský z Pěrkova, na Staré Vsi
a Paskově, nejvyšší písař markrabství Moravského.
Anno Domini /léta Páně/ 1587).

Obr. 8 Reliéfní erb Ctibora Syrakovského v nástavci vlevo a pamětní nápisová páska.

Pravou polovinu nástavce tvoří obdobná kartuš se štítonoši – dvěma anděly s erbem Ctiborovy druhé ženy Johanky Bruntálské z Vrbna (obr. 9).

Obr. 9 Reliéfní erb Johanky Bruntálské v kartuši se štítonoši a s nápisovou páskou.

Pod tímto reliéfem je umístěn dvouřádkový majuskulní nápis:

IOHANKA BRVNTALSKA Z WRBNA
A NA STAREY WSI A PASKOWIE
(Johanka Bruntálská z Vrbna a na Staré Vsi
a Paskově)

Obr. 10 Dřevěné dveře jižního portálu s reliéfně vystupujícím úponkovým motivem.

Zajímavé a působivé jsou také samotné dřevěné dveře, původní renesanční, s nízkým reliéfem vystupujících rostlinných úponků (obr. 10), které se v kamenné výzdobě kostela stále v různých variantách opakují.

Portál do sakristie na evangelijní straně presbytáře (viz foto výše)

Lomený kamenný portál se stejnou profilací jako portál jižní je celkově skromnější. Chybí zde po stranách polosloupky, ale ve cviklech jsou stejné hlavičky andělů s křídly. Portál je nahoře zakončen rovnou profilovanou římsou. Součástí portálu jsou dřevěné dveře zdobené malovanými rostlinnými dekory.

Epitaf na epištolní straně presbytáře (obr. 11)

Na zdi pod jižním oknem je osazený pískovcový, na šířku obdélný epitaf, v tomto případě soubor nápisových, figurálních reliéfních desek (náhrobků) a architektonických článků. Jeho umístění do presbytáře – na takové významné místo v kostele blízko oltáře – značí přední postavení členů rodiny Syrakovských mezi ostatními farníky.

Epitaf měl v budoucnu (navěky) připomínat památku zemřelých zakladatelů a stavebníků kostela a nepřímě označoval také hrob v kryptě pod presbytářem. Co se týká stavebního, respektive uměleckohistorického typu památky, podívejme se

na definici pojmu „epitaf“ do odborných výkladových slovníků: „*Epitaf, původně náhrobní nápis, později, od středověku, reliéfní nebo malovaná deska, kamenná nebo dřevěná, zasazená do zdi kostela na památku zemřelého. Označuje-li hrob, je epitaf druhem náhrobníku.*“⁴² Nebo: „*Epitaf – nejčastěji renesanční kamenná, architektonicky rámovaná reliéfní nebo dřevěná malovaná deska s nápisem na stěně kostela, připomínající zemřelého, zobrazeného v brnění nebo v občanském šatě, klečícího před křížem (často s jednou nebo několika postupně zemřelými manželkami a dětmi). Označuje-li hrob, plní epitaf funkci náhrobku.*“⁴³ Nebo: „*Epitaf, ve výtvarném umění památník vztahující se k mrtvému, jenž je pochován na jiném místě; není proto náhrobkem. Byl umístěn v chrámech (byl-li např. zemřelý zakladatelem) a podléhal vývojovým změnám, zejména od pozdní gotiky, kdy nabýval na honosnosti, vrcholící v baroku. Epitaf měl formu nástěnné malby, deskového obrazu, nástěnného koberce, bronzového nebo kamenného reliéfu, ryté kovové desky, malby na skle, volné sochy nebo sousoší. Základní význam má však stále nápis se jménem mrtvého a datem jeho smrti.*“⁴⁴

Podle uvedených charakteristik je tato starovešská funerální památka nejspíše epitafem – nápisovými deskami a reliéfním zpodobením na figurálních deskách připomíná zemřelé zakladatele a stavebníky kostela a nekryje přímo hrobová místa, která

Obr. 11 Renesanční epitaf v jižní části presbytáře, soubor figurálních a nápisových desek a architektonických článků s dekorativní výzdobou.

byla patrně v kryptě, tedy jen o několik metrů dále a níže.

Epitaf je složený z více samostatných částí. Především jsou to čtyři velké desky (náhrobníky) s reliéfními postavami zemřelých v nikách, dvou mužů a dvou žen. Nad každou z postav je umístěna menší deska s nízkým reliéfním nápisem s údaji o osobě a datu její smrti (respektive byly umístěny – 2 desky vlevo nyní chybí). Všechny uvedené části spojují a zároveň oddělují renesanční dekorativní architektonické prvky s ornamenty. Mezi deskami s postavami je pět kanelovaných pilastrů zdobených iónskými hlavicemi s listy. Dva reliéfní maskarony (stylizované lidské tváře) a tři lví hlavy oddělují nápisové desky: na třech zleva drží lví hlava v tlamě svazek hroznů a na dalších dvou drží maskaron v ústech svazek ovoce. Tato výzdoba reliéfními ornamenty je srovnatelná s výzdobou jižního portálu a byla dříve zlatě natřena. Zbytky tohoto zlata, přesněji imitace zlacení (šlo patrně o nátěr bronzovým práškem), jsou i po restaurování epitafu v roce 2000 dodnes patrné (např. hlavička anděla s křídly v trojúhelníkovém nástavci, obr. 12 nahoře).⁵

Profilovaná římsa s rostlinným dekorem (stejným jako u jižního portálu) odděluje nápisové a figurální desky mezi sebou. Stejnou profilovanou římsou je epitaf ukončen nahoře. Nad ní jsou ještě tři trojúhelníkové nástavce (chybí druhý nástavec

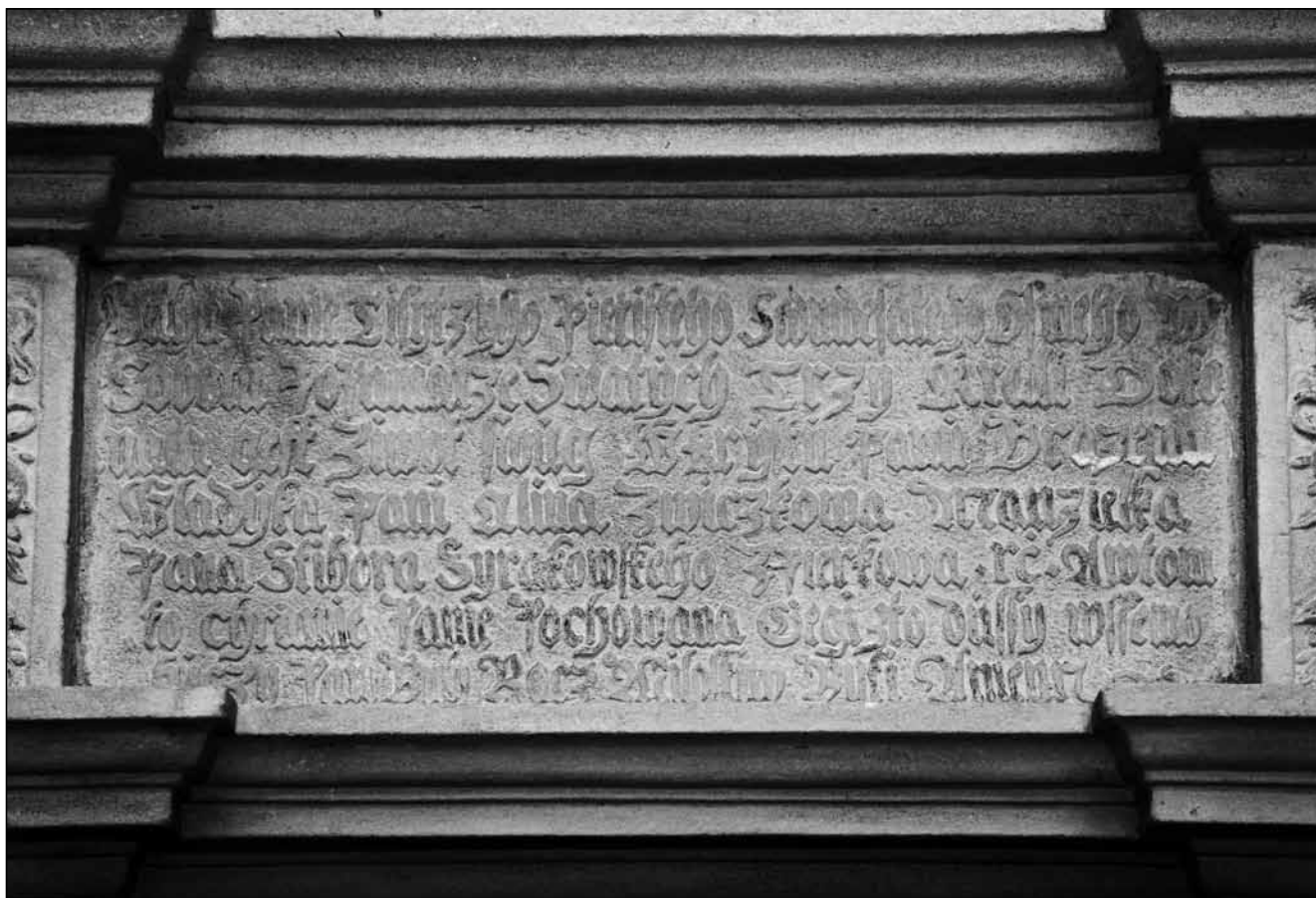
zprava bezprostředně pod oknem), každý s reliéfní hlavičkou anděla s křídly, kteří se objevují také na obou zmíněných portálech.

Nápisové desky

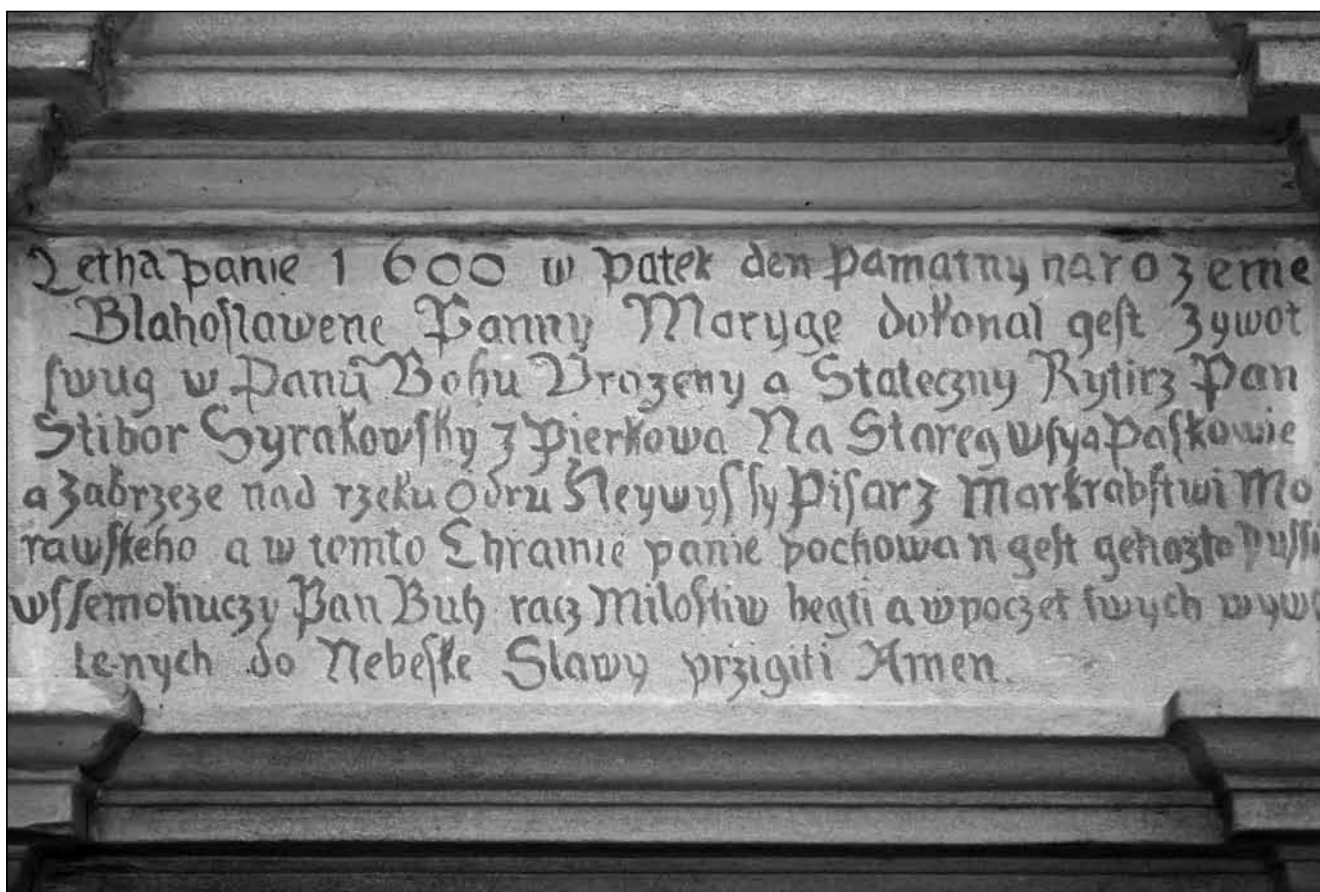
Nad každou figurální desku v epitafu byla zřejmě původně vložena deska s nápisem. Dochovaly se však texty jen na dvou deskách zprava. Bartoloměj Paprocký z Hlohol uvádí ve svém *Zrcadle* znění textů na dvou levých deskách, takže znal texty přímo z epitafu, nebo z nějakého staršího umístění.⁶ Na desce úplně vlevo, nad reliéfní figurální deskou Jaroše Syrakovského, byl údajně tento nápis:

LÉTHA PÁNĚ 1570. W PÁTEK DEN SWATÉHO
MATĚJE /
DOKONAL GEST ŽIWOT SWŮG W KRYSTU
PÁNU /
UROZENÝ WLÁDYKA PAN JAROSS SYRA-
KOWSKÝ Z PÉRKOWA /
A NA STARÉ WSY / A TUTO POCHOWÁN /
GEHOŽTO DUSSY PÁN BUOH RAČ MILOSTIW
BYTI.

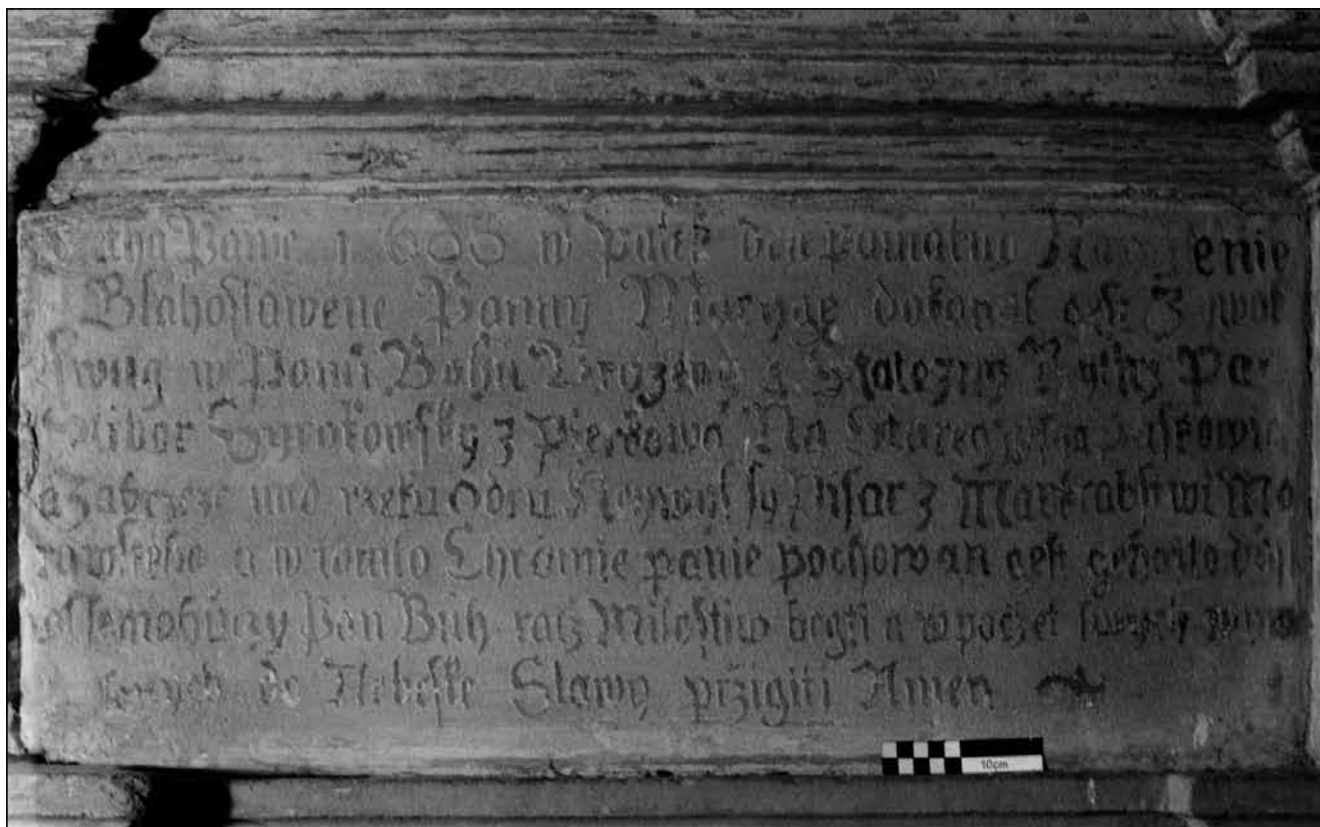
(Léta Páně 1570 v pátek, den svatého Matěje,⁷ dokonat jest život svůj v Kristu Pánu urozený vladyka pan Jaroš Syrakovský z Pěrkova a na Staré Vsi, a tuto pochován, jehožto duši Pán Bůh rač milostiv býti)

Obr. 12 Nápisová deska vpravo nahoře s údaji o smrti Aleny Prusinovské z Víckova.

Obr. 13 Třetí nápisová deska s údaji o smrti Ctibora Syrakovského, stav po restaurování a barevném zvýraznění písma.

Obr. 14 Stejná nápisová deska, stav před restaurováním v roce 1999, kdy jsou ještě patrné všechny detaily jednotlivých písmen se zbytky tmavého druhotného nátěru.

Po Jarošově levici, nad reliéfní figurální deskou jeho ženy Kateřiny z Petřvaldu, byl podle B. Pa-prockého tento text:

LÉTHA PÁNĚ 1572. W PÁTEK DEN PAMÁTKY
UMUČENÍ PÁNA KRYSTA /
DOKONALA GEST ŽIWOT SWUOG W KRYSTU
PÁNU UROZENÁ WLÁDYKA PANÍ KATEŘINA
Z PETRŽWALDU /
MANŽELKA NEBOSSTIJKA PANA JAROSSE
SYRAKOWSKÉHO /
A TU POCHOWÁNA GT /
GEGIŽTO DUSSY PÁN BŮH WSSEMOHAUCÝ
RAČ MILOSTIW BÝTI.

(Léta Páně 1572 v pátek, den památky umučení Pána Krista,⁸ dokonala jest život svůj v Kristu Pánu urozená vladyka paní Kateřina z Petřvaldu, manželka nebožtíka pana Jaroše Syrakovského, a tu pochována jest, jejížto duši Pán Bůh všemohoucí rač milostiv býti)

Na třetí nápisové desce zleva z pohledu diváka, nad reliéfem Ctibora Syrakovského z Pěrkova, se zachoval osmiřádkový text o smrti Ctiborově. Písmo jemně vystupuje z plochy jako nízký reliéf a při restaurování bylo barevně zvýrazněno (obr. 13).

Počáteční písmena v každém slovu jsou zvýrazněna větším rozměrem, text je psán gotickou minuskulou. Písmo je oblé a zdobné, styl je srovnatelný s písmem v Paprockého Zrcadle z roku 1593:

LETHA PANIE 1600 W PATEK DEN PAMATNY
NAROZENIE /
BLAHOSLAWENE PANNY MARYGE DOKONAL
GEST ZYWOT /
SWUG W PANU BOHU UROZENY A STATEZNY
RYTIRZ PAN /
STIBOR SYRAKOWSKY Z PIERKOWA NA STA-
REG WSY A PASKOWIE /
A ZABRZEZE NAD RZEKU ODRU NEYWYSSY
PISARZ MARKRABSTWI MO /
RAWSKEHOA W TOMTO CHRAMIE PANIE PO-
CHOWAN GEST GEHOZTO DUSSI /
WSSEMOHUCZY PAN BUH RACZ MILOSTIW
BEGTI A W POCZET SWYCH WYWO /
LENYCH DO NEBESKE SLAWY PRZIGITI AMEN

(Léta Páně 1600 v pátek, den památný narození blahoslavené Panny Marie,⁹ dokonat jest život svůj v Pánu Bohu urozený a statečný rytíř pan Stibor Syrakovský z Pěrkova, na Staré Vsi a Paskově a Zábřeze /Zábřehu/ nad řekou Odrou, nejvyšší písař markrabství Moravského, a v tomto chrámě pochován jest, jehožto duši všemohoucí Pán Bůh rač milostiv bejti a v počet svých vyvolených do nebeské slávy přijíti, amen)

Na čtvrté nápisové desce úplně vpravo z pohledu diváka je sedmiřádkový údaj o smrti Ctiborovy první manželky Aleny Prusínovské z Víckova (obr. 12). Písmo vystupuje z plochy desky výrazněji a i po vyčištění jsou zřejmé zbytky dřívějšího černého nátěru písmen. Větší poměr výšky písma k jeho šířce působí vzhledem k předcházejícímu nápisu více goticky, písmo je i více lomené a ještě více zdobnější. Nápis je v tomto znění:

LETHA PANIE TISYTZYHO PIETISTEHO SEM-
DESATEHO OSMEHO W /
SOBOTU PO PAMATCE SWATYCH TRZY KRALI
DOKO /
NALA GEST ZYWOT SWUG W KRYSTU PANU
UROZENA /
WLADYKA PANI ALINA Z WICKOVA MANZIELKA /
PANA STIBORA SYRAKOWSKEHO Z PIERKO-
WA.RC. A W TOM /
TO CHRAMIE PANIE POCHOWANA GEGIZTO
DUSSY WSSEMO /
HUCZY PAN BUH RACZ MILOSTIV BYTI AMEN

(Léta Páně tisícího pětistého sedmdesátého osmého /1578/ v sobotu, po památce Svatých Tří Králů,¹⁰ dokonala jest život svůj v Kristu Pánu urozená vladyka, paní Alina z Víckova, manželka pana Stibora Syrakovského z Pěrkova, rc., a v tomto chrámě Páně pochována, jejížto duši všemohoucí Pán Bůh rač milostiv býti, amen)

Jednotlivé postavy na figurálních deskách

Všechny následující popisy postav budou obrazové, pokud nebude v textu psáno jinak.

První postavou na epitafu zleva je **Jaroš Syrakovský z Pěrkova** (obr. 11). Jeho postava je zasazena do půlkruhové niky, nejhlubší ze všech čtyř figurálních desek. V horních dvou rozích niky se objevují reliéfy rostlinných dekorů. Postava je zobrazena zepředu, mírně natočena vlevo, váhou spočívá na levé noze. Plnému obličejí dominuje delší plnovous. Jaroš má na sobě renesanční jezdeckou zbroj, která se skládá z tradičních částí: z kyrsu jako ochrany hrudníku (zde je reliéfně naznačeno vyleptání kříže přímo do kyrsu), ze kterého vychází lamelové šorcy z plechových plátů, které kryjí stehna; z nákrčníku, ke kterému se připevňují ramenní pláty. Zbroj se dále skládá z plechového krytí nohou (nákolenky a jezdecké boty) a klínu (železný kryt zvaný braquette). Na rukou má zbrojní rukavice, v levé drží rukojeť meče zavěšeného tradičně řemínky k pasu. Zbraň má typickou renesanční šroubovitou hlavici (další běžné tvary jsou hruška, koule či cibule). Součástí zbroje je ještě celouzavřená límcová přilba s otevřeným hledím, která je umístěná v dolní části desky vedle Jarošovy levé nohy. O pravou nohu má Jaroš opřený renesanční štít, který pravou rukou přidržuje. Je na něm zobrazen celý erb včetně klenotu. Klenotem je zde kolčí přilba

s korunkou, ze které vystupují dvě ruce držící půl prstenu. Kolem helmy jsou patrné vlající části příkryvadla. Samotný erb, náležející podle klenotu Syrakovským z Pěrkova, již v současné době není rozpoznatelný v důsledku degradace spodních částí celého epitafu v minulosti.

Zajímavým zdobným prvkem brnění je tady detail kolenní myšky – má podobu lidského obličeje (obr. 15).

Obdobné zdobení různých částí výzbroje nebylo neobvyklé, ovšem náměty se různily a záleželo spíše na vkusu jejich zhotovitele či finančních možnostech objednavatele.

Obr. 15 Část kamenné figurální desky s detailem Jarošovy levé nohy v brnění – zajímavý je detail kolenní myšky v podobě lidského obličeje.

Postavou na druhé desce zleva je Jarošova druhá manželka **Kateřina rozená Petřvaldská z Petřvaldu** (obr. 11). U ní jsou místo hlaviček andílků umístěny v úrovni hlavy po stranách obdélné niky dva kolčí štíty s erby, vlevo střela na půli prstenu – znak Syrakovských z Pěrkova, vpravo páv – znak Petřvaldských z Petřvaldu. Postava je zobrazena zcela frontálně, ruce má zkřížené na hrudi, pravou nahoře. Hlava a krk jsou zahaleny rouškou sahající až na ramena, viditelný je pouze kulatý obličej. Žena je oděna do poměrně

jednoduchého oděvu, který tvoří dlouhý plisovaný, mírně se rozšiřující plášť, který má oblečený na stejně upravených dlouhých šatech nebo spíše sukni s košilí, což je v té době obvyklejší. Konce rukávů košile vyčnívají z rukávů pláště. Jedinou ozdobou je našasení rukávů v místech ramen.

Třetí zleva je deska s postavou **Ctibora Syrakovského z Pěrkova** (obr. 11), zakladatele a stavebníka novostavby kostela. Také u něj se v horních rozích desky nad půlkruhovou nikou objevují andílčí hlavičky s křídly. Postava je mírně rozkročena, pootočená nepatrně doleva. Obličej s knírem i vlasy jsou více propracované a zřejmě je i snaha o realističtější zpodobení Ctibora. Kolem krku má renesanční křezl a oblečen je do renesanční zbroje: k nákrčníku má připevněné ramenní pláty a kyrys, ze kterého vycházejí lamelové šorcy. Na rozdíl od postavy Jaroše má na břicho kyrysu výstupek zvaný husí břich, což je už pozdější módní prvek zbroje, který napodobuje civilní módu španělského manýrismu. U brnění na ruce chybí plechové rukavice. V levé ruce drží rukojeť zbraně (podobně jako Jaroš), v tomto případě zřejmě raný druh kordu nebo renesančního jezdeckého meče (vzhledem k podobě záštitného oblouku zbraně).

Ctibor má obdobně jako jeho otec zdobený renesanční štít s celým erbem včetně klenotu opřený o pravou nohu. Dobře rozpoznatelný je už pouze klenot – dvě vztyčené ruce držící prsten patří jistě opět k erbům Syrakovských z Pěrkova. Degradace kamene zde byla evidentní zhruba do jedné třetiny výšky celé desky (a také celého epitafu), a proto již ani po restaurování není možné blíže specifikovat – kromě samotného erbu – přílbu, která je položena mezi nohama na zemi. Ze stejného důvodu již také není možné identifikovat předpokládané brnění na nohou.

Postava na desce úplně vpravo je Ctiborova první manželka **Alena Prusinovská z Víckova** (obr. 11). Cvikly půlkruhové mělké niky, srovnatelné se Ctiborovou, jsou zdobeny jen rostlinným ornamentem. Alena je zobrazená zepředu, podobně jako Kateřina, ale ruce má sepnuty na hrudi, jakoby k modlitbě. Je oblečená také do poměrně jednoduchého šatu jako Kateřina, ale jsou na něm patrné drobnější detaily v provedení. Vlasy má zcela schované pod rouškou s vyztužením (modelací) na hlavě, která spadá na ramena. Pod rouškou má přes ramena přehozený dlouhý, mírně zřasený plášť s dekorativním lemováním. Jedná se zřejmě buď o kožešinový lem, nebo je plášť celý podšitý kožešinou. Pod pláštěm je patrná plisovaná sukně, na hrudi košile a na ní zdobený živůtek. Jeho jemný reliéf by mohl imitovat výšivku.

Podle starších fotografií epitafu je zřejmé, že v dolní části u pravé nohy Aleny byl umístěn erb a podle klenotu (buvolí či volské rohy) patřil zřejmě Prusinovským z Víckova. V 90. letech 20. století již byl erb zcela nečitelný.

Jak bylo naznačeno, původně asi nebyly jednotlivé kamenné prvky epitafu součástí žádného celku a sesazení do jednoho architektonického rámce bylo s největší pravděpodobností provedeno až v novém kostele, možná už do jeho vysvěcení v roce 1591, případně do vydání Paprockého *Zrcadla* v roce 1593.⁶ Epitaf byl však úplně dokončen nejdříve v roce 1600 – jeho nejmladší částí byl patrně reliéf s nápisem o smrti Ctibora, naopak nejstaršími součástmi jsou pravděpodobně dvě figurální desky vlevo. Na všech 4 (respektive dvou) nápisových deskách je shodně uvedeno, že příslušný zemřelý byl pochován zde v kostele („a tu pochována jest“ nebo „v tomto chrámě pochován“).

Oba Ctiborovi rodiče zemřeli přibližně 15 let před založením tohoto nového kostela a je zřejmé, že po tu dobu museli být někde uloženi (pravděpodobně ve starém, dřevěném kostele). Figurální desky Ctiborových rodičů jsou zřejmě starší – jsou si rozměrově i stylově podobné, mají hlubší reliéf, jsou širší a i ve ztvárnění brnění obou mužů jsou evidentní odlišnosti (např. v měnícím se módním stylu). Desky mohly být uloženy samostatně nebo spolu ještě ve starém dřevěném kostele, mohly dokonce krýt hrobová místa zemřelých a plnit tak funkci náhrobníků. Mohly je dokonce již tehdy doplňovat nápisové desky, jejichž podobu dnes neznáme – jejich znění však znal a převzal B. Paprocký do svého soupisu, kde k tomu také uvádí: „Týž Pan Jeroným Syrakowský/ umřel Létha Páně 1570, jakž o tom Kámen Hrobowý w Staré Wsy w Kostele swědčil/ kterýž gest nákladně okrášlyti dal výss gmenovaný Pan Ctibor Syrakowský Syn geho...“ (týž pan Jeroným /Jaroš/ Syrakowský umřel léta Páně 1570, jakž o tom kámen hrobový ve Staré Vsi v kostele svědčil, kterýž jest nákladně okrášlití dal výš jmenovaný pan Stibor Syrakowský, syn jeho).¹¹ Do nového kostela pak mohly být desky přeneseny a zakomponovány do současného architektonického rámce epitafu s ostatními články a nápisovými deskami.

Ctiborova figurální deska je zase stylově podobná desce jeho první, dříve zemřelé ženy Aleny Prusinovské (zcela vpravo) a je možné, že byly obě zhotoveny najednou nebo krátce po sobě jedním autorem (snad vznikly už za Ctiborova života). Obě desky jsou užší než předchozí dvě, reliéf je nižší, nika je mělká, celkové kamenické zpracování figur je pečlivější, s jemnými detaily v portrétních rysech, v šatech i v brnění.

Při zmíněném restaurování epitafu v roce 2000 bylo rozhodnuto, že celá architektura bude trochu předsunuta před zeď a nepatrně do strany, aby prostor za ní mohl být odvětráván. Kámen byl do té doby těsně upevněn ke zdi, ze které se do kamene dostávala vlhkost a s ní i vodorozpustné soli, které dále poškozovaly materiál kamene hlavně v dolních partiích. V těchto částech kámen

postupně degradoval a místy zcela odpadl nebo ztratil svůj tvar (jak bylo zmíněno u popisů desek). Za epitafem byly při tomto posunu odhaleny ve zdi vedle sebe dva segmentově zaklenuté výklenky, jejichž funkce a souvislost s umístěním epitafu zde není úplně zřejmá.¹² V pravém výklenku se údajně dochovaly zbytky vápenné renesanční omítky. Výklenky byly poté nahozeny sanační omítkou, o fragmentech se restaurátorská zpráva dále nezmiňuje.

Stav epitafu a obou portálů, restaurování epitafu v roce 2000

Jak už bylo zmíněno, na epitafu i na kamenném portálu do sakristie se místy objevovaly nátěry černé, červené, zlaté a další polychromie, která evidentně nebyla původní. V evidenčním listu movité kulturní památky je zpráva o stavu epitafu z roku 1965, ve které se uvádí, že náhrobky byly „*loňského roku znehodnoceny nátěrem směsí cementu, písku a klišu a ornamentika zlacena a natřena červenou barvou.*“ V následné zprávě tamtéž z roku 1972 se už doslovně uvádí: „*nutno odstranit nevhodné nátěry.*“ Tato nevhodná druhotná úprava byla před restaurováním dobře viditelná na portálu do sakristie a na epitafu: červeně byly natřeny horní okraje tří vodorovných říms na epitafu a navíc dolní okraj prostřední římsy epitafu, dále volutové části všech iónských hlavic na epitafu, a horní a dolní okraj římsy u severního portálu do sakristie. Imitací zlaté barvy byly na epitafu natřeny všechny tři hlavičky andílků s křídly v trojúhelníkových nástavcích, dále všech pět kamenných částí s maskarony mezi nápisovými deskami, dále akantové listy na všech iónských hlavicích a veškerá výzdoba ve cviklech nik na figurálních deskách: listové dekory na desce Jaroše, heraldické figury v erbech na desce Kateřiny, hlavičky andílků s křídly na desce Ctibora a listové dekory na desce Aleny. K imitaci zlacení byly použity bronzy (jako náhražka pravého zlata). Většinou se používaly a dosud používají ve formě prášku nebo jemných fólií (rozpoznatelné podle lesku). Zde byl použit poměrně silný nátěr štětcem, který trochu zdeformoval reliéfní modelaci plastických prvků. Protože bronzy obsahují měď, postupem času mohou zoxidovat na měďnaté soli, které mají zelenou barvu (jak se stalo a bylo patrné na všech čtyřech figurálních deskách i na akantových listech na epitafu).

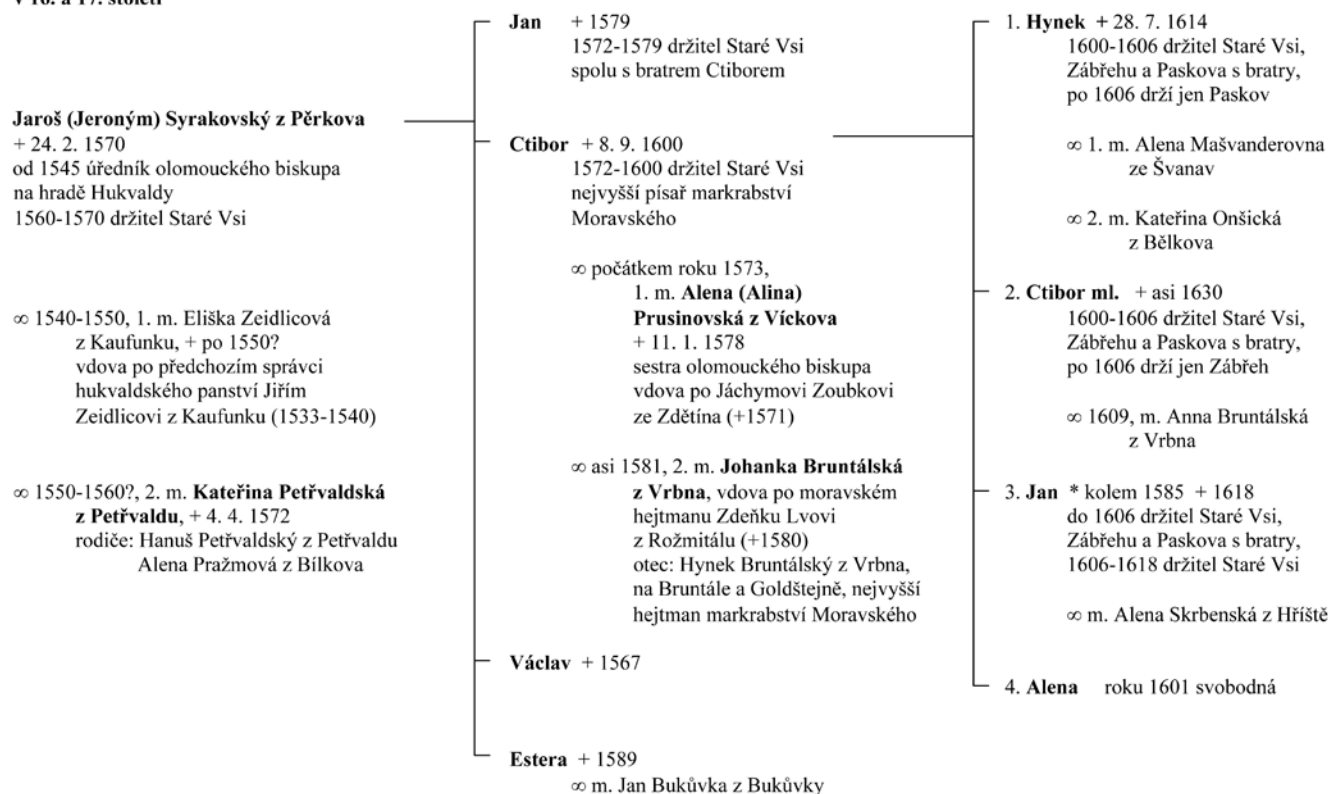
Jižní portál nebyl nikdy součástí vnitřního prostoru kostela, jeho pohledová část je obrácena do jižní předsíně. Možná právě proto byl ušetřen všech zmíněných druhotných nátěrů a pouhým okem na něm žádná polychromie patrná nebyla. Jeho dolní část (zejména sokly polosloupů) však byla také viditelně poškozena vlhkostí a následně některé části kamene opadaly jako u epitafu, i když ne v takové míře.

Na epitafu byly rozpoznatelné ještě zbytky dalších barev, které se však dochovaly pouze ve fragmentech a na několika místech (na desce s postavou Jaroše bylo patrné tmavší pozadí v nice, na vedlejší desce s postavou Kateřiny byla ve spodní polovině niky v pozadí rozeznatelná červená polychromie; na zbývajících dvou deskách žádná podobná barevnost nebyla zjevná). Zbytky těchto barev byly zřejmě staršího data než nátěry z roku 1964, nelze však říct, jestli byl epitaf původně barevně polychromován. Několikrát zmíněný restaurátorský zásah bohužel průzkum barevných vrstev vůbec neřešil. Většina těchto víceméně technologicky nevyhovujících barevných zbytků byla restaurátorem odstraněna a kámen byl očištěn.

Restaurátorský zásah v roce 2000 se tedy zaměřil na izolování všech kamenných částí epitafu od zdi a podlahy kostela, na celkové očištění kamene od polychromie (včetně písma na deskách), na konsolidaci kamene. Chybějící a narušené části hlavně spodních partií figurálních desek byly v základní modelaci doplněny umělým kamenem, detaily erbů, nohou, přileb aj. už nebyly dále plasticky rekonstruovány. Barevná rekonstrukce byla provedena v písmu nápisové desky Ctibora Syrakovského (třetí pole zleva, obr. 13). Reliéfně vystupující písmena byla v minulosti navíc zvýrazněna tmavou barvou (obr. 14). Plastičnost reliéfu byla místy poškozena, možná proto došlo k barevnému zvýraznění reliéfu. Pro lepší čitelnost bylo písmo plasticky i barevně retušováno a zvýrazněno červenou barvou.

Syrakovští z Pěrkova v 16. a 17. století

Obr. 16 Zjednodušený rozrod Jaroše (Jeronyma) Syrakovského z Pěrkova, který se jako první příslušník rodu ve Staré Vsi v 16. století usadil.

Mimořádně zachovaný soubor renesanční sochařské a kamenické výzdoby ve staroveském kostele přispěl k tomu, že byl kostel i v minulosti považován za cennou stavbu, nebyl výrazněji přestavován a v roce 1958 byl prohlášen kulturní památkou. Veškeré jeho opravy, údržby a rekonstrukční práce by se díky tomu měly provádět v přísnějším režimu a jen na nás závisí, jestli zachovaný odkaz kulturní historie udržíme v dobrém stavu i pro budoucí generace. Je zřejmé, že ve Staré Vsi nad Ondřejnicí se místním jejich úsilím (i přes zmíněné nedostatky) daří a pohled na dnešní staroveský kostel i na jeho udržovaný interiér nás právem naplňuje radostí.

Poznámky:

- Umístění erbu Ctiborovy matky Kateřiny Petřvaldské z Petřvaldu na klenbě lodi (zemřela 1572) a erbu Syrakovských na klenbě presbytáře mohl zakladatel a stavebník kostela Ctibor zamýšlet jako připomínku na své rodiče jako na první rodové držitele zdejšího léna a zakladatele zámku. Stavba a výzdoba kostela je asi mladšího data (1587–1589, vysvěcen 1591). Také nás může překvapit, že na 3. svorníku je umístěn erb Podstatských z Prusinovic, kteří zdejší léno získali až po roce 1620. Nabízí se úvaha, že reliéfní výzdoba tohoto svorníku (nebo i dalších?) byla později změněna, provedena nově (snad v 17. století?) a erby tak měly připomínat různé rody hospodařící na zdejšího lénu.
- Blažiček Oldřich – Kropáček Jiří, *Slovník pojmů z dějin umění*. Praha 1991.
- Herout Jaroslav, *Slabikář návštěvníků památek*. Praha 2001.
- Baleka Jan, *Výkladový slovník výtvarného umění*. Praha 1997.
- Tato imitace zlacení nebyla původní a pocházela patrně z úpravy epitafru ve 20. století, viz níže. Zlacení také nebylo jedinou provedenou barevnou úpravou epitafru a portálů – patrně byly černé nátěry např. kolem portálů nebo červené nátěry v plochách figurálních desek epitafru i jinde. Viz také Míča Vojtěch, *Zpráva o průběhu restaurátorských a konzervačních prací na rekonstrukci souboru renesančních epitafrů z presbytáře kostela sv. Jana Křtitele ve Staré Vsi nad Ondřejnicí*. Praha 29. 12. 2000 (uložena na NPÚ ÚOP v Ostravě).
- Paprocký z Hlohol a Paprocké Vůle, Bartoloměj, *Zrcadlo slavného markrabství Moravského*. Olomouc 1593, fol. CCLXXI. Transliterace Paprockého textů nemusí být přesná jako u ostatních zde uvedených nápisů. Vzhledem ke skutečnosti, že Paprocký po Moravě cestoval, navštěvoval šlechtické rodiny a studoval jejich písemnosti, aby měl materiál pro své dílo, a že Paprockého *Zrcadlo* vyšlo 2 roky po vysvěcení staroveského kostela, považují za reálné, že by Paprocký během svých cest Starou Ves navštívil, prohlédl si nově stavěný nebo již vysvěcený kostel a tyto nápisové desky, osazené v epitafru, sám viděl a osobně přepsal jejich znění. To by předpokládalo sestavení epitafru do roku 1593, kdy však Ctibor ještě žil. Pokud by byla osazena také jeho nápisová deska, musela by být zatím prázdná, bez nápisu, což ovšem nebylo tak neobvyklé. Chybějící reliéf nápisu mohla později nechat zhotovit Ctiborova druhá žena Johanka, která ho přežila, případně některý z jeho nejméně 4 potomků.
- Datum smrti Jaroše je 24. února 1570. Viz Bláhová Marie, *Historická chronologie*. Praha 2001 (viz i datace níže).
- Datum smrti Kateřiny je 4. dubna 1572.
- Datum smrti Ctibora je 8. září 1600.
- Datum smrti Aleny je 11. ledna 1578.
- B. Paprocký (cit. v pozn. 6), fol. CCLXXI.
- Výklenky by také mohly odhalovat starší podobu presbytáře ještě před umístěním a přizdáním celého epitafru na toto místo.
- Nevíme dnes, jestli bylo písmo na 3. desce původně barevně zvýrazněno a jestli rekonstruovaná barva odpovídá nějakým dřívějším nálezům. Lze jen litovat, že původní charakter textu i jednotlivých písmen byl tímto zásahem značně změněn a jejich podoba místy zdeformována (srovnej obr. 12 a 13). Příkladem je písmeno „k“, jehož podoba je ve většině opraveného textu zjednodušena do písmen podobných současnému malému tiskacímu písmenu „k“. Rovněž některá písmena „w“ byla zjednodušením velmi změněna. Nad písmeny „u“ nebo „i“ zcela zmizely kroužky, resp. tečky nebo čárky, které se u tohoto typu písma běžně v textech nacházejí. Není také jasné, proč spolu s písmem na této 3. desce nebyla barevně rekonstruována i písmena na druhé dochované, 4. nápisové desce Aleny Prusinovské. Jediná barevně rekonstruovaná nápisová deska (3. zleva) tak z celého epitafru pohledově velmi vystupuje (obr. 11) a bohužel zrovna tato její rekonstrukce je na restaurovaném epitafru nejméně povedená.
- Přehled vybrané literatury (mimo již uvedené): Hlobil I. – Petrů E., *Humanismus a raná renesance na Moravě*. Praha 1992; Indra B., *K renesančnímu stavitelství na severovýchodní Moravě a ve Slezsku. Pramenné zprávy o vlášských a domácích stavitelích a kamenících do třicetileté války*. Časopis Slezského muzea, řada B, XV/1966; Křížek L. – Čech Z. J. K., *Encyklopedie zbraní a zbroje*. Praha 1999; Kybalová L. – Herbernová O. – Lamarová M., *Obrazová encyklopedie módy*. Praha 1973.

Mgr. BcA. Zdenka Gläserová Lebedová,

od roku 2003 pracuje jako restaurátorka se specializací na nástěnné malby, od roku 2006 je zároveň odbornou referentkou na Národním památkovém ústavu v Praze v oddělení restaurování.

Vystudovala archivnictví a poznatky z tohoto oboru aktivně využívá při péči o památky v obou svých profesích (památkář, restaurátor).

Do rodného Brušperka a okolí se ráda vrací mimo jiné prostřednictvím svých drobných studií, přednášek nebo výstav.

Kontakt: Drahoraz 37, 507 32 Kopidlno,
email: z.lebedova@seznam.cz

Ochoťnické divadlo ve Studénce

5. část (2003–2010)

Stanislav Macek

Ve třetím ročníku „Studéneckého Harlekýna“ v r. 2003 soutěžily soubory v těchto dnech:

19. 3. soubor „Vendelín“ z Domu dětí a mládeže z Kopřivnice s vlastní autorskou hrou „Volání z dálky“

19. 3. soubor „Semínko“ taktéž z Domu dětí a mládeže z Kopřivnice a rovněž s vlastní autorskou hrou trochu divného názvu „Nikdo vejce nikdy malomocné banán“

20. 3. soubor „Čtyřlístek“ z Frýdku s pohádkou Jana Jílka „O solném králi“ v úpravě Zity Maršákové

20. 3. domácí soubor „Koukej“ Městského kulturního střediska Studénka reprízoval dramaturgii Erbenovy „Kytice“

21. 3. soubor „Divadlo“ z Domu dětí a mládeže Ostrava s dramaturgií „Jak jsem potkal pštrosa“ dle literární předlohy J. Préverta. Vítězná inscenace.

Závěrečné vyhodnocení přehlídky se uskutečnilo 23. 3. před inscenací „Kočár nejsvětější svátosti“ sehrané profesionálním souborem „Divadlo Metro“ z Prahy.

Druhý ročník podzimního amatérského minifestivalu „Divadelní výlov“ měl tento program:

15. 9. soubor „Modrý slon“ Ostrava s představením pro děti, které bylo hrané v kině Tatra. Dramatizace literární předlohy Astrid Lindgrenové „Pipi dlouhá punčoška“ upravená jako výstupy s loutkou v interpretaci Ireny Schubertové

26. 9. soubor „Divadlo bez střechy“ Ostrava-Poruba. Středověká komedie člena souboru Františka Janečky „Komédie del' Morte“

5. 10. domácí soubor „2 x 3“ – situační komedie „Mezipřistání“ dle Camolettioho předlohy „Modré z nebe“

19. 10. soubor „K.V.A.S“ (Kulturní Vibrace A Stresy) městského Domu kultury v Karviné. Hudební komedie J. Brdečky „Limonádový Joe“

26. 10. soubor Kulturního střediska Velká Bystrice. Komedie „Vražda v Klášterní ulici“ zpracovaná dle tří aktovek Eugena Labiche

Během celého minifestivalu byly před jednotlivými představeními vyloženy pro návštěvníky divadelní kroniky hrajících souborů.

V r. **2004** se ve Studénce odehrál výrazně větší počet divadelních inscenací než v letech předchozích. V časovém sledu to byly hry v rámci čtvrtého ročníku přehlídky „Studénecký Harlekýn“:

22. 3. soubor „Divadlo bez střechy“ Ostrava-Poruba „Komédie del' Morte“

23. 3. soubor „Vendelín“ Dům dětí a mládeže Kopřivnice – vlastní úprava dle předlohy Oscara Wilde „Obraz Doriany Grayové“ (vítězná inscenace)

24. 3. soubor „Aureko II“ Ostrava – western Georgi Taboriho „Dlouhá, dlouhá cesta“. Inscenováno v sále Dělnického domu formou „arénového divadla“. Inscenace doporučena na národní přehlídku tradičního divadla v Třebíči.

26. 3. soubor „Koukej“ Městské kulturní středisko Studénka – divadelní metafora „Kočičiny“ podle předlohy Václava Čtvrtka, úprava Jarmila Nekolová

26. 3. soubor „K.V.A.S“ Karviná s hrou Václava Havla „Žebrácká opera“

27. 3. slavnostní vyhlášení s komediální inscenací „Jako jedna rodina“ v podání profesionálního divadla „Kalich“

20. 5. proběhnul 7. ročník přehlídky zvláštních škol okresu za účasti sedmi škol

31. 5. v kině Tatra v Butovicích vystoupili pro mateřské školy protagonisté amatérského souboru „Duha“ z Polné z inscenací „Ferda Mravenec v cizích službách“

1. 6. soubor „Studna“ z Hosína uvedl pro mládež základních škol v Dělnickém domě autorskou hru kolektivu „Heuréka“ o světových géníích. Hra svou důmyslnou režii, výraznou funkční scénografií; širokým rejstříkem hereckých projevů zanechala v divácích hluboký dojem.

5. 6. se v Dělnickém domě konalo „Divadelní odpoledne“ – divadelní představení pro rodiče s dětmi. Šlo o blok divadelních scének, monologů, divadelní aktovky a bloku dramatizovaných známých pohádek, které byly textem spojeny v plynulý

pořad. Vše v podání dětského souboru „Koukej“ za režijního vedení Jarmily Nekolové. Po herecké stránce upoutaly projevy Terezy Novosadové, Kateřiny Vavrošové a Kateřiny Lazecké.

Podzimní sezona byla zahájena 15. 9. profesionálním divadlem Evy Hruškové, které sehrálo pro děti loutkový muzikál J. Chalupy a Jar. Klempíře „Šípková Růženka“ (hráli E. Hrušková a V. Přeučil).

V třetím ročníku nesoutěžní přehlídky „Divadelní výlov“ přinesl hned první „záta“ dobrý úlovek. Zasloužil se o to amatérský divadelní soubor „ing“ z Frýdku s veseloherním pásmem souborem napsaných jednoaktových her s názvem „Imperium vrací uhlo“. Tato inscenace s promyšleným ostravským dialektem vzbudila velkou pozornost na všech přehlídkách, kterých se zúčastnila včetně celostátní přehlídky v Hronově. Ve Studénce byla inscenace sehrána 9. 10. 2004. Druhé představení sehrála 10. 10. divadelní společnost „Jitřenka“ z Ostravy. Byla to pohádka „Jak se z Rumcajse stal loupežník“, kterou podle předlohy Václava Čtvrtka upravil režisér Petr Spurný.

Divácký úspěch profesionálního představení „Šípková Růženka“, který byl vyvolán specifickou inscenační formou založenou na perfektním zvládnutí činnosti živého herce s netradičními loutkami rozhodl, že podobná inscenace by měla být zařazena i do pořadu „Divadelní výlov“. Vzhledem k tomu, že se v kraji v té době nenašla vhodná inscenace tohoto typu, byl vybrán profesionální soubor herecké skupiny České televize s pásmem „Televizní Júheláci neb nebojte se strašidel“. Představení pro děti se konalo v Dělnickém domě 24. 10. a mělo tvar moderovaného pásma řady jednoznačně orientovaných scénických vystoupení maxiloutek seřazených do jednoduchého dějového příběhu s četným hudebním doprovodem. Při tom měl divák možnost zhlédnout práci s nezastíranými vodiči a manipulátory maxiloutek.

Poslední představení „Divadelního výlovu“ bylo odehráno týž den večer. Bylo to představení divadelního souboru „Jiříkovo vidění“ z Ostravy. Toto amatérské divadlo již svým názvem nese určitým způsobem předznamenání osobnosti hlavního protagonisty Jiřího Neduhy nejen co do jména, ale i charakteristického pohledu na dramaturgii souboru a na inscenační formu představení. V nich výrazně převažuje vlastní autorská tvorba dramatických předloh členy souboru. Ve Studénce se soubor představil parafrází antické tragikomedie „Diogenes“. Její autor a zároveň režisér Martin Prajza osou celého představení učinil postavu řeckého filosofa vystaveného různým situacím, při čemž jeho myšlenky jsou kriticky konfrontovány a parafrázovány se situacemi a myšlenkami 21. století. Hlavní postavu Diogena ztvárnil Jiří Neduha.

Na ukončení divadelního roku 2004 sehrál 21. 11. amatérský soubor „Odřívous“ z Bílovice v Dělnickém domě v nedělním představení pro rodiče

s dětmi pohádkovou komedii Pavla Doležela „Čarodějná pohádka“ – příběh o kouzelnickém lexikonu.

V r. **2005** nastudoval Stanislav Macek se staršími členy dětského souboru „Koukej“ Terezou Novosadovou a Martinem Tobiášem psychologickou aktovku Tennessee Williamse „Dům na zbourání“, se kterou se jmenovaní zúčastnili soutěže začínajících divadelníků organizovanou SČDO s názvem „Kandrásek“ od oblasti, kraje až po národní přehlídku v Brandýse nad Labem, na kterých získali různá ocenění. Vystoupení se konala: 12. 2. Karviná – oblastní přehlídka, 1. místo, 19. 2. Ostrava – krajská přehlídka, 2. místo, 16. 3. Studénka, Dělnický dům, 19. 3. Brandýs nad Labem, národní přehlídka.

Pátý ročník „Studéneckého Harlekýna“ proběhl za účasti těchto souborů:

15. 3. soubor „K.V.A.S“ Karviná se hrou Kazimír Lupinec, Sonya Štemberová „Rozpaky zubaře Svatopluka“ – situační komedie

16. 3. soubor „Údivadlo“ Domu dětí a mládeže Kopřivnice – autorská inscenace s názvem „Nemůže muž“

16. 3. studio „Dramatika“ Městské kulturní středisko Studénka – psychologická aktovka Tennessee Williamse „Dům na zbourání“

18. 3. soubor „Divadlo bez střechy“ Ostrava – autorská situační středověká fraška Františka Janečky „Hospodské humoresky“ (vítězná inscenace)

19. 3. slavnostní vyhlášení výsledků s divadelní inscenací „Láska, sex a žárlivost“ v podání profesionálního souboru z Prahy (Divadelní společnost HÁTA)

Pro dospělé diváky sehrál 2. 5. v Dělnickém domě profesionální soubor „Metro“ z Prahy společenskou komedii „Poslední šance“.

Pro děti pak v kině Tatra v Butovicích 26. 5. vystoupili opět protagonisté amatérského souboru „Duha“ z Polné s dramaturgií „O pejskovi a kočičce“ podle známé literární předlohy Karla Čapka. Na tomto představení divadelní amatéři dokázali, že své zkušenosti dovedou zúročit v jakémkoliv prostředí. Pro věkově starší děti byla určena klasická forma divadelní inscenace, kterou byla „Pohádka o líných strašidlech“ sehraná 1. 6. v Dělnickém domě poloprofesionálním souborem. Přes nesporně velmi kvalitní úroveň hereckých projevů nevyvolala hra očekávanou diváckou odezvu. Vysvětlení je možno hledat v režii a scénografii.

Jako závěrečné ročníkové vystoupení připravilo divadelní studio „Dramatika“ dne 19. 6. v Dělnickém domě divadelní odpoledne s názvem „Z pohádky do pohádky“, ve kterém představilo výsledky své celoroční práce v oblasti dětského dramatického umění. V dvouhodinovém pásmu divadelních a loutkových scének byly představeny všechny prvky dětského dramatického projevu od těch nejjednodušších slovních a pohybových kreací až po výsledný tvar dětské divadelní inscenace při plném respektování všech zákonitostí inscenační

amatérské tvorby. Vyvrcholením byla pohádková jednoaktovka Olgy Strnadové „Jak Franta nad čerchmanty vyrál“. Scénář vypracovala a režii měla lektorka studia Jarmila Nekolová.

Přehlídka „Divadelní výlov“ se v tomto roce nekonala, neboť v létě byly zahájeny práce na rekonstrukci interiérů a vnějších fasád Dělnického domu.

V r. **2006** se přehlídka „Studénecký Harlekýn“ nekonala pro nedostatečný počet přihlášených souborů, který nesplňoval kritérium minimálního počtu. Hlavní důvod poklesu zájmu o účast na přehlídce lze spatřovat v obecném trendu, který se u těchto souborů začal projevovat. Časově, technicky a odborně náročnější příprava klasické formy tradičního celovečerního divadla orientovala tyto obvykle začínající soubory spíše k experimentální autorské formě představení s maximální délkou 30 až 40 minut, při čemž případné inscenační nedostatky byly omlouvány tvůrčími experimenty. Proto soubory začaly využívat více účast na přehlídkách a soutěžích, které jsou svou programovou skladbou postaveny právě na tomto typu představení a jehož publikum tvoří obvykle jen přímí účastníci přehlídek. Tradiční divadlo běžných dramatických předloh se pak u těchto mladých a studentských souborů stávalo spíše výjimkou. A tak ve Studénce zůstalo jen u profesionálního divadla, které muselo být předem zajištěno v předpokládaném časovém harmonogramu „Harlekýna“.

Byla to inscenace komedie „Klíče na neděli“ sehraná 26. 3. profesionální divadelní společností Olgy Želenské z Prahy. Pro nejmladší dětské diváky byla malým souborem Karlovarského hudebního divadla sehrána „Pohádka o Růžence“, napsaná podle původní francouzské pohádky a uvedená v neběžné inscenační formě s „modrým“ Kašpárkem, který však u dětí zvláštní sympatie nezískal, byť se jeho hereckému projevu nedalo v podstatě nic vytknout.

Mnohem zajímavější a inspirativnější bylo vystoupení poloprofesionálního divadelního souboru „Genus“ z Brna dne 31. 5. Ten zde sehrál dvě představení. Pro děti mateřských škol to byl „Ferda Mravenec na cestách“ a pro starší školní mládež osobitě volně zpracování Moliérova „Lakomce“. Obě představení splňovala ve všech směrech požadavek náročné umělecké divadelní tvorby určené dětem, a tak pro ně byla dobrým dárkem při ukončení školního roku.

Dospělým divákům bylo určeno vystoupení profesionálního Divadla Josefa Dvořáka z Prahy dne 10. 10. s inscenací, kterou si pro sebe na námět muzikálu „Divotvorný hrnec“ upravil Josef Dvořák pod názvem „Čochtan vypravuje“. Představení mělo velký divácký úspěch.

Dne 20. 11. sehrál amatérský soubor „U Divadlo“, divadelní společnost DDM Kopřivnice pro děti hru „Parodie na depresi“, která svou experimentální inscenační formou diváky nijak nezaujala. Diváčky

mnohem přijatelnější bylo 3. 12. vystoupení profesionální divadelní skupiny „Asketické divadlo Malé hry Brno“ s inscenací „Bosorky a havran“ sehrané jako nedělní představení pro rodiče a děti.

Na podzim několik místních sportovců ze Studénky 1 pod vedením Petra Odchodnického vytvořilo divadelní skupinu „Studna“ (Studénecké Talentované Uskupení Děsně Nadšených Amatérů), která ve stylu her Smoljaka Svěráka nastudovala inscenaci s názvem „Dobytí severní točny aneb Studenečtí otužilci na pólu“. Hra měla premiéru v Dělnickém domě 9. 12. Diváci ve zcela zaplněném sále oceňovali četné slovní a situační gagy velmi srdečným smíchem. Ten v podstatě provázel celou inscenaci a tato skutečnost dokázala, že dobře inscenovaný komediální žánr si vždy najde svého diváka, i když ho uvede amatérský a zvláště místní divadelní soubor. Hra byla reprízována v Albrechticích 13. 1. 2007 a ve Štramberku. Za režie Petra Odchodnického se na hře podíleli v hereckých rolích Michal Burček, Lukáš Gorpiel, Lukáš Pitucha, Milan Stiller, Pavel Stiller, inspicie Eva Burčková a Vladka Pešťalová, scéna, světla a zvuk Martin Vavrečka, Roman Stašek, Sabina Gajdziová, Ladislav Ostrožlík, Pavel Olbrecht a Bronislav Baďura. Další činnost tohoto seskupení nebyla však již zaznamenána.

Nesporně velmi zajímavou událostí bylo vystoupení polského 20členného amatérského souboru „Pantoplast“ domu dětí a mládeže z města Dornowa-Górnice s inscenací iluzivního pohybového divadla, kterému jejich tvůrci dali název „Velké dárky“. Představení uskutečněné 12. 12. se konalo v rámci družebních styků místní základní umělecké školy s uvedenou zřizovatelskou organizací souboru. Nosným pilířem dějového příběhu o obecném pojmu dárcovství bylo jeho choreografické ztvárnění s použitím dalších vizuálních a zvukových inscenačních výrazových prostředků, takže nepřítomnost „živého“ hercova slova nebyla pociťována jako nedostatek a při tom inscenace nebyla divadlem pantomimy. Tento typ „fyzického pohybového divadla“ – ve Studénce doposud neuvedený – byl žáky škol a řadou dospělých sledován s takovou pozorností, s jakou jsem se ve Studénce nesetkal, takže frenetický potlesk na konci představení byl naprosto logický.

Na závěr roku (22. 12.) vystoupil v Dělnickém domě dětský divadelní soubor Základní školy na ul. Sjednocení s vánoční hrou „Budečské jesličky“. Tato hra je pro Studénku zvláště významná tím, že jde o první historicky prokázané divadlo hrané dětmi místní školy dne 25. 12. 1883, a tak patří mezi základní kameny ochotnického divadla ve Studénce. Pro přiblížení atmosféry podmínek, za jakých byla tato hra obvykle uváděna v 19. století, byla hra režisérkou Arankou Poštolkovou nastudována v tehdejší kostýmové a scénické výpravě a v archaickém jazyce tehdejší češtiny formou „mluvících živých obrazů“ v bezprostředním kontaktu s diváky.

Ve hře účinkovalo 14 děvčat, sedm chlapců a jeden dospělý. Hra byla reprízována v domě sociální péče v Butovicích (čp. 460).

V r. **2007** byl počet skutečně provedených představení ve Studénce zhruba ve stejné úrovni jako v předchozím roce. Výrazně převládala představení určená dětem a školní mládeži. Jako určité specifikum lze označit nedělní odpolední tzv. rodinná divadelní představení určená dětem za doprovodu rodičů. Poměr mezi vystupujícími profesionálními a amatérskými soubory byl zhruba vyrovnaný. Dramaturgicky byl repertoár dosti různorodý, jak dokazuje přehled představení:

20. 2. sehrál pro školy dětský divadelní soubor Městského kulturního střediska spolu s dětmi mateřské školy na ul. R. Tomáška dvě pohádky – „Šípková Růženka“ a „O Sněhurce“ podle dramatického textu Jarmily Nekolové, která měla i režii

8. 3. profesionální divadlo E. Hruškové sehrálo pro školy hudební pohádku „Pražské pověsti“.

15. 4. profesionální divadlo „Krapet“ z Prahy uvedlo jako rodinné představení inscenaci „Kocour Modroočko“

3. 6. pro dospělé diváky byla profesionální scénou sehrána komedie Neil Simona „Druhá kapitola“

16. 9. amatérský divadelní soubor z Ostravy sehrál opět jako rodinné představení pohádku Drahomila Ožany „Čert Všudybyl a princezna Zlobilka“

7. 10. amatérská divadelní společnost „Jitřenka“ z Ostravy uvedla jako rodinné představení svou autorskou hru „O pejskovi a kočičce“ volně zpracovanou podle literární předlohy Karla Čapka

17. 10. pro nejmenší školáky sehrálo profesionální „Liduščino divadlo“ z Prahy pohádku D. Fischerové „Sny skřítky Smitka“

25. 10. pro dospělé byla profesionální divadelní společností Julie Jurištové sehrána Moliérova komedie „Chudák manžel“

4. 11. amatérský divadelní soubor „Odřivous“ z Bílovce uvedl pro dospělé diváky historickou fresku bíloveckého kronikáře Zdeňka Kuchty „Právo první noci“ tématicky čerpající z místní historie 17. století

18. 11. amatérský divadelní soubor „Divadlo bez střechy“ z Ostravy vystoupil v rámci rodinných představení s inscenací „Ronja, dcera loupežníka“, jejíž dramaturgický text napsal podle literární předlohy Ingrid Lindströmové režisér František Janečka

2. 12. amatérská divadelní společnost „Jitřenka“ z Ostravy sehrála pro děti a dospělé příběh o několika událostech v pohádkovém pekle s názvem „Čertovská pohádka aneb Co čerty schvátí“. Autorem dramatického textu, režisérem a hlavním protagonistou inscenace byl přední člen souboru Petr Spurný.

V r. **2008** bylo divadelní dění organizované Městským kulturním střediskem (MĚKS) ve Studénce zaměřeno převážně na divadelní inscenace pořádané pro různé věkové skupiny návštěvníků. Byla to

hlavně tzv. Pohádková odpoledne pro děti a rodiče uskutečňovaná o nedělích v 15 hodin. Vystupovaly v nich profesionální divadelní soubory z různých míst České republiky.

Dále to byly divadelní inscenace profesionálních a amatérských souborů pro školní děti různých věkových stupňů pořádané v průběhu týdne v dopoledních hodinách. Žánrově to byly v obou případech pohádky v různých formách inscenačního zpracování.

Pro dospělé diváky se uskutečnila během roku dvě vystoupení profesionálních divadel.

V oblasti školního divadla to byla jednak inscenace místní Mateřské školy na ul. R. Tomáška a dále vystoupení polského divadla „Pantoplast“ z Domu dětí a mládeže z města Dobrowa-Górnica s autorským zpracováním dle muzikálu „Cats“.

Amatérské divadlo bylo v tomto roce zastoupeno jediným souborem dospělých. Všechna divadelní představení proběhla v Dělnickém domě ve Studénce.

Časové rozložení bylo následující:

14. 2. profesionální divadlo „Věž“ z Brna v 10 hod. s vlastní úpravou poetické pohádky „Káča a Škubánek“

24. 2. profesionální divadlo „Koráb“ z Brna v 15 hod. s autorským divadelním pásmem dvou interpretů „Hvězdné pohádky“

16. 3. profesionální Divadelní agentura „Harlekýn“ Václava Havlíčka Praha vystoupila s komedií pro dospělé v 18 hod. – Aldo Nikolaj „Tři na lavičce“

13. 4. profesionální divadelní soubor „Kamarádi“ z Brna v 15 hod. – autorské pohádkové pásmo „Hrajeme si s Kamarády“ neb „Kamarádi na výletě“

21. 4. profesionální divadlo „Krapet“ z Prahy v 10 hod. – pohádková inscenace „Našel se medvěd aneb Záhadný únos“

4. 5. amatérský divadelní soubor „Duha“ z Polné v 15 hod. – vlastní scénická úprava pohádky „Čert a Káča“

17. 9. profesionální „Divadlo R. Brzobohatého“ Praha v 19 hod. – komediální inscenace pro dospělé Donalda Churchilla „Chvilková slabost“

5. 10. pražská agentura „Mario“ v 15 hod. – pohádka Dalibora Pluskala „Jak Krakonoš pekařku Jíru napravil“

7. 10. profesionální divadlo „Věž“ z Brna v 9 hod. – pohádka „Příhody včelích medvídků“

16. 10. loutkoherecká skupina Čs. televize Praha v 9 hod. – pohádkové pásmo s loutkami „Nebojte se strašidel“

16. 11. profesionální divadelní soubor „Zlatý klíček“ z Brna v 15 hod. s báčorkou s maxiloutkami „Ach ten Dlouhý, Široký a Bystrozraký“

3. 12. profesionální „Divadlo Julie Jurištové“ Praha v 8.30 hod. – Dana Bartůňková „Čertův švagr“, pohádkový muzikál

Zdenka Součková, Ondřej Pustějovský, Alena Berousková, Lukáš Pitucha a Nad'a Pituchová (z představení „Baletky“).

5. 12. místní Mateřská škola na ul. R. Tomáška – vlastní úprava pohádky „Koblížek na cestách“ v režii Jarmily Nekolové

12. 12. školní divadlo „Pantoplast“ v 16 hod. – divadelní inscenace iluzivního pohybového divadla s názvem „Cats“

Rovněž v r. **2009** aktivity MěKS pokračovaly v nastoupeném trendu i když v menší míře, jak je zřejmé z následujícího časového sledu divadelních představení.

23. 1. pro děti vystupuje v 9 hod. profesionální divadlo „Kapsa“ z Karlových Varů s pohádkovým muzikálem „Trampoty čerta Culínka“

27. 1. profesionální „Divadlo Pavla Trávnička“ z Prahy hraje v 18 hod. pro dospělé diváky feministickou komedii Joana Schirleye „Vražda sexem“

1. 3. amatérský divadelní soubor „Odřivous“ z Bílovice hraje v rámci Pohádkového odpoledne v 15 hod. pohádku Josefa Přibyla „Zahrada víl“

20. 3. profesionální „Prozatímní divadlo F. R. Čecha“ z Prahy se představuje satirickou komedií pro dospělé svého principála, který ji nazval „Na Brusel, Vávro! Na Brusel“

4. 4. po delší odmlce přichází místní Ochoťnický divadelní soubor „2 x 3“ s premiérou Astrid Saalbachové „Baletky“. Ta se setkala s vřelým přijetím návštěvníků díky nevšednímu tématu a formě jejího inscenačního zpracování jako dramatické komediální fyzické pohybové divadlo. Režii této nevšední inscenace měla Iveta Vavrošová, choreografii nastudovala Zdenka Součková, která spolu s Janou Sudarovou zajistily kostýmové vybavení. Hudební režii a projekci zajišťovali Lukáš Zavadil a Petr Libosvár. Světelnou techniku zajišťoval Ladislav Ostrožlík, technickou spolupráci měly na starosti Eleonora Orliková a Alena Podstavková. Představení sledovala Martina Kilnarová. Jednotlivé postavy hry obsadila režisérka takto: Anna, učitelka tance – Zdenka Součková, Jan, klavírista – Ondřej Pustějovský, Ester – Jarmila Nekolová, Dagmar – Ludmila Goldová, Blanka – Naděžda Pituchová, Eva – Alena Berousková, Štěpán – Lukáš Pitucha, Františka – Iveta Vavrošová

3. 5. v rámci Pohádkového odpoledne v 15 hod. vystoupil divadelní soubor „Divadelní agentury K. K. Olomouc“ s inscenací Daniely Fischerové „Duhová pohádka“

18. 10. profesionální divadlo „Krapet“ z Prahy taktéž v Pohádkovém odpoledni „Příhody včelích medvídků“

23. 10. profesionální „Hravé divadlo“ z Brna se hrálo pro mateřské školy v dopoledních hodinách pohádku „O pejskovi a kočičce“.

V široké paletě kulturních akcí Městského kulturního střediska v r. **2010** bylo divadelní dění co do počtu představení na stejné úrovni jako v předchozím roce. Na výběru jednotlivých představení bylo možno zaznamenat určitý vliv ekonomických tlaků. Opět převládala divadla určená

hlavně dětským divákům různých věkových skupin. Nadále se zajišťovala i divadelní odpoledne pro děti v doprovodu rodičů. Většina vystoupení měla jednodušší inscenační formy s velmi dobrou estetickou úrovní a s menšími počty vystupujících. Za určitou novotu je možné považovat čisté maňáskové představení profesionálního „Divadla Paravánek“ z Brna.

Dospělým divákům bylo určeno jedno vystoupení profesionálních herců z Prahy a repríza inscenace místního souboru „2 x 3“, která měla premiéru v r. 2009.

Časové rozložení v průběhu roku bylo celkem rovnoměrné.

10. 2. Divadelní soubor „Malá scéna“ z Ústí nad Labem hraje pro děti pohádku „Aladinová lampa“

23. 2. „Karlovarské hudební divadlo“ uvádí dopoledne ekologickou pohádku „O Balynce, dobrém štěněti a třídě nízkých kamarádů“

31. 3. V 18 hod. se koná představení pro dospělé v podání profesionálního souboru „Divadelní společnost Háta“ z Prahy s veselohrou „Rozmarný duch“

16. 4. V 18 hod. soubor „2 x 3“ reprizuje divadelní hru „Baletky“

4. 5. V dopoledních hodinách je souborem „Divadelní agentura Praha“ sehraána pro děti „Pohádka o chytré princezně“

21. 11. V 15 hod. „Divadlo Paravánek“ hraje maňáskové představení s názvem „O zlobivém andílkovi“

4. 12. Divadelní rok uzavírá soubor „MALÉHRÝ“ z Brna inscenací pohádky „Sněhová královna“

Tím se uzavírá sice jeden časový úsek divadelního dění ve Studénce, avšak seriál textů o ochotnickém divadle tím nekončí, neboť součástí města je i místní část Butovice, která do roku 1959 byla samostatnou obcí. Vlastní ochotnická divadla mají svou trochu odlišnou historii, která bude proto popsána v dalších samostatných příspěvcích v příštích číslech časopisu.

Při uzavření jedné kapitoly o divadelnictví ve Studénce nejen amatérském je z pohledu na místě ještě několik konstatování.

Aktivní činnost v amatérském divadle byla obecně vždy bohatým zdrojem inspirací, radostí a cílů, z nichž se vytvářely předpoklady pro intenzivní formování estetického vnímání uměleckých hodnot; stejně tak přímá účast diváka v živém kontaktu divák – herec prokázala nenahraditelnost, ať šlo o herce amatérského nebo profesionálního bez ohledu na divadelní žánr.

Dnešní skutečnost prokazuje, že společenské poslání divadla trvá i nadále, byť divadlo působí v jiných podmínkách a vazbách. Zpětný pohled na více než 120letou historii českého ochotnického divadla ve Studénce by měl být i vzpomínkou na ty, kteří tuto historii naplňovali konkrétní

divadelní činností, na všechny občany Studénky, kteří s láskou a obětavostí hrávali divadlo v minulosti i současnosti. Ať to byli režiséři, herečky, herci, scénografové, kulisáci, osvětlovači, zvukaři, nápovědy, maskéři, kostýmáři a celé kolektivy nadšenců, z nichž řadu divák při představení nikdy neviděl, ale bez nichž by inscenace nemohla vzniknout. Jen zásluhou těchto kolektivů bylo, že dokázaly svým spoluobčanům přinášet chvíle pohody a prožitky z divadelního umění bez ohledu

Ondřej Pustějovský.

Jarmila Nekolová, Ludmila Goldová, Iveta Vavrošová a Naďa Pitučová.

na mnohdy tvrdé podmínky, za kterých jednotlivá představení vznikala.

A pro nastupující divadelní generaci ve Studénce by zpětné ohlédnutí mělo být inspirací při jejich činnosti, aby i ona byla stejně úspěšná jako ty generace předchozí.

Všechny foto jsou z představení „Baletky“, soubor „2 x 3“ ze Studénky.

Iveta Vavrošová, Jarmila Nekolová a Naďa Pitučová.

Lukáš Pitucha a Alena Berousková.

Loutkové divadlo v Jistebníku

Jarmila Mariašová

Z pohádky „Švec a čert“.

Bylo, nebylo. Jednoho dne přišla paní M. Voralová s nápadem založit v Jistebníku loutkové divadlo. Toho se na jaře roku 1999 ujala paní Jarmila Mariašová. Spolu s dalšími třemi nadšenci začali

nacvičovat první pohádku „O duhovém ptáčku“, jejíž premiéra se odehrála 16. května 1999 na obecním úřadě s menším rodinným divadélkem. Ohlas byl velký, a tak od prosince téhož roku se pohádky hrály s novými, závěsnými asi 30 cm velkými loutkami a dřevěným, přenosným jevištěm v přísálí místního kulturního domu.

Od té doby jsme se hráli celkem 26 pohádek, byli to např. Tři čuníci, Popelka, O princezně solimánské, O kohoutkovi a slepičce, Kašpárek v pekle, Švec a čert...).

Ročně odehraje divadelní soubor 6 až 8 pohádek. Představení je vždy druhou nedělí v měsíci v 16 hodin v jistebnickém kulturním domě. Za dobu působení divadélka se odehrálo celkem 85 představení určené nejmenším divákům.

Od roku 2006 má soubor 7 stálých amatérských loutkoherců. Návštěvnost je poměrně velká 20–35 dětí a 15–20 dospělých na každém představení.

Dětská duše je jemná a malý človíček potřebuje vědět, že Dobro nakonec nad Zlem přece jen zvítězí. Proto v našich pohádkách vše dobře končí.

Loutkoherci (zleva) – Jarmila Mariašová ml., Bohumil Majer, Lada Majerová, Jarmila Mariašová, Ladislav Mariaš ml., Věra Mariašová. Poslední členka souboru Tereza Majerová na fotografii zachycena není.

Keprtovice (Geperzau, Geppertsau, též Údolná). Historie kaple sv. Jiří a drobných církevních objektů

Jana Krejčová

Původní kaple, či lépe zvonice, byla dřevěná s věží, její půdorys měl rozměry pouhé tři krát tři metry, proto byla nahrazena novou **kaplí** sv. Jiří. Základní kámen k ní byl položen 24. dubna (tj. na sv. Jiří) 1858, stavba byla dokončena roku 1860. Přispěli na ni obec a také bývalý císař Ferdinand s císařovnou Marií Annou (315 zlatých) a papežský legát Rosini Fölbel (420 zlatých). Nová, k severovýchodu orientovaná kaple byla vysvěcena v roce 1861.¹⁾

Šlo o jednoduchou stavbu na obdélném půdorysu 19 x 11 metrů se sedlovou střechou, v závěru zvalbenou, s odsazeným trojbokým presbytářem. V průčelí se zvedal trojúhelníkový štít, kterým neprobíhala korunní římsa. Hřeben střechy byl v přední části prolomen čtyřbokým sanktusníkem s vysokou jehlancovou střechou ukončenou makovicí s křížkem. Loď byla prosvětlena po obou stranách vždy párem půlkruhově zaklenutých oken, presbytář okny kruhového tvaru. Rizalitový vstup ukončený lomeným obloukem byl krytý sedlovou stříškou.

Téměř naproti kaple přes komunikaci stála rychta č. p. 15 (nájemce Hans Hannsmann) s hospodou. Centrum obce doplňovala budova školy č. p. 59

(z roku 1890) a obchod se smíšeným zbožím v domě č. p. 37 Rudolfa Loserta.²⁾

Hlavní oltář zdobí dřevěný kříž s Ukřižovaným Kristem a obraz patrona kaple sv. Jiří pravděpodobně v obvyklém ikonografickém podání, tj. Sv. Jiří zabíjí draka (zlo). Presbytář byl vymalován světle modrou barvou, na níž se třpytily zlaté hvězdy. V lodi kaple bylo rozvěšeno 14 obrazů zastavení Křížové cesty z roku 1872 a obrazy světců.³⁾ Obrazy Křížové cesty posvětil 24. dubna 1872, tj. u příležitosti svátku patrona kostela sv. Jiří z Kappadokie, mučedníka, kapucín P. Mauritius Schrutka, kvardián olomouckého kláštera.⁴⁾ Dřevěné lavice byly rozmístěny ve dvou řadách.

Na rozšíření chudého **inventáře** měl zásluhu starododský rektor a farář P. Christian Voborník,⁵⁾ který roku 1860 předal pro kapli v Keprtovicích libavskému faráři P. Eduardu Fischerovi⁶⁾ šest velkých cínových svícňů za 27 zlatých rak. měny a k tomu dva ornáty. Nejdražšími položkami, které se vyskytují v inventurním soupisu od konce roku 1871, jsou stříbrný kalich s paténou (120 fl.) a zvon (80 fl.).⁷⁾

Keprtovické **varhany**, které postavil pravděpodobně Antonín Tandler, varhanář ve Městě Libavé,

Pohlednice. Archiv Jindřicha Machaly.

měly jeden manuál, jeden pedál, osm registrů a mechanickou trakturu, jak vyplývá z formuláře z 9. května 1944.⁸⁾ Zachoval se též korespondenční lístek od varhanáře Richarda Madera (Kirchen-Concert- Orgel u. Harmonium- Bau- Austall in Bärn), datovaný 24. květnem 1944. Pravděpodobně byly varhany uchráněny od rekvizice, protože o nich máme další zprávu ze dne 12. června 1947, vedenou pod č. j. 10.154, kde se na tzv. košilce korespondence týkající se varhan zrušených kostelů zachovala poznámka: „V tom: „Keprtovice. Nemám dodatků.“. Podepsal ji P. Stanislav Svoboda,⁹⁾ konzistorní revident. Snad byly varhany odvezeny, místo ale neznáme.

Minimálně v posledních letech normálního fungování obce docházel do Keprtovic varhaník z Města Libavé.

První **zvony** byly odevzdány k válečným účelům v období první světové války, jeden z nich pocházel z roku 1858 a měl průměr 40cm. K roku 1942 jsou ve věži kaple uváděny další dva zvony, jeden 150kg o průměru 54cm a druhý 80kg o průměru 40 cm.¹⁰⁾ Jejich slavnostní svěcení se konalo 1. června 1936, světitelem byl budišovský děkan a libavský farář P. Karl Kolsdorf.¹¹⁾ Jeden ze zvonů darovala dcera dědičného rychtáře Anna Rauskolbová (hospodská?). Také tyto zvony byly zrekvírovány, nové už prakticky neměl kdo pořídit.

Poslední zprávu o stavu kostela máme z hlášení olomouckého krajského církevního tajemníka

Ladislava Horáka Náboženskému fondu do Prahy. „Ve smyslu urychlené likvidace vybavení kostelů ve Vojenském újezdu Libavá“ provedl Horák návštěvu újezdu 24. dubna 1951 a ve věci Keprtovic podal tuto krátkou informaci: „Kaple zničena, bez vybavení, nic k odvozu.“¹²⁾ O převozu kostelního inventáře do vnitrozemí se nezachovaly žádné dokumenty. Je proto velmi pravděpodobné, že byl zničen.

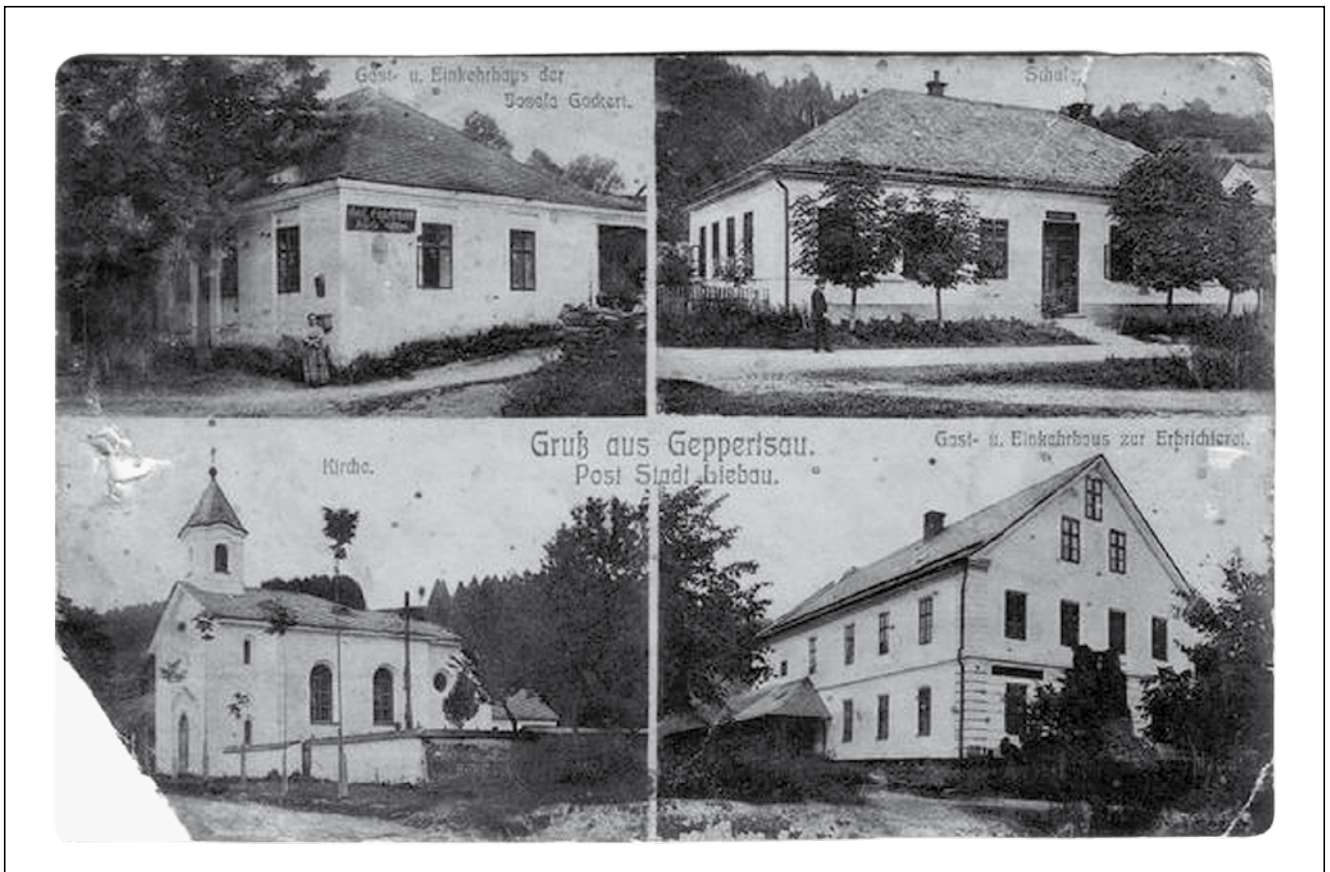
K jižní straně kostela přiléhá **hřbitov** založený víceméně na půdorysu čtverce (asi 11 x 11 metrů). Obehnaný byl vysokou kamennou zídou. Fakultu k posvěcení hřbitova dostal P. Johann Mückenröder, libavský farář, 15. února 1785.¹³⁾ Osud keprtoveckého svatého pole je podobný osudu ostatních hřbitovů na Libavsku.

Kříže

1. P. Eduard Fischer posvětil 17. května 1869 **nadační dřevěný kříž** zřízený Josefem Gockertem z č. p. 30. Stál jako první ve směru od Města Libavé.

2. Jiný **nadační dřevěný kříž** byl postaven nákladem Johanna Gockerta z č. p. 18, posvěcen byl také P. E. Fischerem 30. října 1870.

3. Libavský kooperátor P. Eduard Fischer posvětil 19. října 1873 **nadační kamenný kříž** zřízený Antonem Zimmerem z č. p. 6, dosud stojící při komunikaci směrem na Olejovice. Kamenný kříž je osazený na čtyřbokém dvoudílném podstavci,

Pohlednice (tablo fotografií). Vlevo nahoře hostinec, vpravo škola, dole kaple sv. Jiří a rychta. Archiv Jindřicha Machaly.

Kaple sv. Jiří ve směru od školy. Archiv Jindřicha Machaly.

který v dolní části člení půlkruhově uzavřená nika s reliéfní hlavou P. Marie a nápisy IHS a MARIA. Jeho zúžená část je ozdobena drobnými pilastry. Z rubové strany je vložena bílá kamenná deska s nápisem: „Gelobt bei Jesus Christus in Ewigkeit Amen“. Sokl je opatřen německým nápisem: „Gewidmet von Anton Zimmer aus Göppertzau 1873“. Po stranách kříže byly zasazeny lípy. Tento kříž byl v roce 1991 péčí rodáků renovován.

4. **Mramorový nadační kříž** zřízený Karolinou Rudolphovou z č. p. 33 posvětil P. Alois Michalík,¹⁴⁹ libavský administrátor, 13. srpna 1890.

5. **Hřbitovní kamenný kříž** byl na obecní útraty vztyčen roku 1893, posvětil ho 8. srpna libavský farář P. Adolf Koutný.¹⁵⁰

6. Nadaci ve výši 40 K složil na postavení **kříže** Johann Tandler roku 1910, kříž posvětil libavský farář P. Eduard Blaha¹⁶⁰ 26. června téhož roku.¹⁷⁰ Snad to byl ten, stojící v blízkosti školy.

Ke Keprtovicím patří ještě jeden **kříž**, ten ovšem stojí na území Spálova. Jde o žulový kříž postavený na podstavci tvořeném žulovými balvany, na kterém je deska s německým textem a nyní již jen rámečkem pro fotografii. Na tomto místě se totiž na svátek Narození Panny Marie 8. září 1936 při pádu z kola zabila sotva jedenadvacetiletá Frieda Stixová z Keprtovic, která jela na pouť k Panně Marii ve Skále (Maria-Stein).

Duchovní správa

Byla vykonávána kaplany (příp. faráři) z Města Libavé, kam Keprtovice patřily. Seznam kněží bude proto zveřejněn v části věnované Městu Libavé a jeho kostelu. Přesto uvedme alespoň jednoho:

P. Otto Langer, podnes vděčně vzpomínaný farníky roztroušenými po Německu a Rakousku. Byl to jejich poslední duchovní správce ve staré vlasti. Narodil se 10. ledna 1912 v Pitárném u Krnova v rodině mlynáře, od desíti let navštěvoval chlapecký seminář a reálné gymnázium v Bruntále, od roku 1930 byl studentem teologické fakulty v Olomouci, primici měl 5. června 1935. Jeho prvním působištěm bylo Krönau (Křenov) u Moravské Třebové (pravděpodobně tam byl jen kaplanem), pak, po vykonání vojenské služby krátce působil

v Mohelnici na místě 2. kooperátora. Na farní úřad do Města Libavé byl instalován 1. srpna 1937, v letech 1942–1945 zveleboval farní kostel v Libavé, kde zůstal do odsunu (1946), poté působil v diecézi Rottenburg, naposledy působil jako farář v Gross-Sachsenheimu. Na odpočinek odešel v květnu 1975, zemřel 31. července 1992 v Brettenu a tam byl také 5. srpna pohřben.¹⁸⁰

Kostelním otcem a pravděpodobně i **kostelníkem**, a to v Keprtovicích posledním, byl Engelbert Jahn z č. p. 17.

Obec

Obec silničního typu ležela v mělkém údolí Libavského potoka podél okresní komunikace vedoucí z Města Libavé do Olejovic a dále do Potštátu a Hranic. Libavský potok se asi půl kilometru za obcí vléval do Odry.

V listině olomouckého biskupa Bohuše ze Zvole z roku 1456, ve které je jmenována řada libavských obcí, se Keprtovice nevyskytují.¹⁹⁰ Poprvé je obec připomínána k roku 1581, kdy již byla součástí biskupského libavského panství, a to až do roku 1848.²⁰⁰

Z keprtovicích řemeslníků je znám varhanář Florian Geisler, který tam působil kolem roku 1842. Tehdy totiž opravoval varhany ve Staré Vodě.²¹⁰ V souvislosti se Starou Vodou zmiňme keprtovicke studnaře, kteří o dva roky později čistili studnu v kvadratuře starovodského kláštera. Nad studní pak postavili přístřešek.²²⁰ Keprtovic a zároveň Staré Vody se rovněž týkala mešní nadace složená 1. srpna 1859 ve výši 50 zl. CM na odsloužení tří tichých mší za zemřelou keprtovicou občanku Rosinu Felborovou. Její poslední vůle byla sepsaná 31. března 1855 v Keprtovicích.²³⁰ Poslední souvislost Staré Vody a Keprtovic pochází z období strachu z vlivu vampýrů: 11. dubna 1708 zemřela ve Staré Vodě nějaká nemocná žena a dítě, pocházející z Keprtovic. Jejich těla byla poseta podezřelými znameními, a proto nebyla pohřbena na poutním místě, aby neutrpěla jeho úcta, ale na hřbitově při filiálním kostele v sousedních Vojnovicích.²⁴⁰

Na poutě chodili Keprtovičtí samozřejmě především do Staré Vody, a to spolu s Budišovskými na mariánský svátek 15. srpna. V důsledku vydaného zákazu konat uzavřená procesí dostalo v roce 1941 povolení jen málo farností, přesto je keprtovicke procesí zaznamenáno k 12. červnu, kdy se ho zúčastnilo 110 poutníků.²⁵⁰

Z vodních staveb musíme jmenovat dědičný vodní mlýn zv. Kobertmühle.²⁶⁰ Klapal na Libavském potoce a posledních letech činnosti byl určen již jen ke šrotování.

Obec posledně čítala 65 stavení, ale např. v roce 1921 bylo stavení jen o něco více, tj. 68.²⁷⁰

Na konci druhé světové války přišel o život (Hans?) Hansmann, nájemce stavení č. 15 (dědičná rychta), který byl zastřelen ruskými vojáky. Tehdy

také výstavní budova rychty utrpěla blíže nezmíněnou škodu následkem odstřelování.²⁸⁾

Němečtí obyvatelé byli odsunuti v šesti transportech, první z nich odjel v červnu a poslední v říjnu 1946.

Prvním komisařem v Keprtovcích byl Karel Musil, narozený 29. října 1900.²⁹⁾ Jmenován byl 18. června 1945 a svou funkci vykonával jen první týden v červenci 1945. Vzápětí odešel do Olomouce, kde převzal správu benzinové pumpy. Na jeho místo byl od 28. července 1945 dosazen Josef Petr z Olomouce, narozený 14. října 1915 v Olomouci.

Prvním keprtovickým předsedou místní správní komise byl od 11. října 1945 František Bryx, narozený 31. ledna 1924 v Dolanech. Další předseda František Machálek fungoval jen do 15. srpna 1946, kdy byl na vlastní žádost zproštěn funkce. Předtím byl místopředsedou MSK v Keprtovcích od 12. října 1945, kdy byl zproštěn funkce člena MSK ve Městě Libavé. Tam bydlel na Hranické ul. č. 243. Do funkce nového předsedy Machálek navrhl Františka Kopčila, narozeného 14. července 1923 v Přerově, příslušného do Tlumačova, poslední bydlíště Machová č. 40, okr. Holešov (v době jednání Keprtovice č. p. 46). Občané si však vybrali jinak.

Dne 12. srpna 1946 byla českými novoosídlenci v Keprtovcích zvolena nová správní komise ve složení: Alois Karas, KSČ (č. p. 50); Alois Pokorný (č. p. 4), KSČ; František Řehák, starosta, KSČ (č. p. 26); Martin Švenda, KSČ (č. p. 10); Josef Kozáček, KSČ (č. p. 9); Jan Landěl, KSČ (č. p. 35); náhradníci: František Janečka (č. p. 44) a Ondřej Tončík. Za sociálně-demokratickou stranu: Antonín Škrobala (č. p. 18), Alois Kratochvíl (č. p. 19), Antonín Kubeša (č. p. 15). Náhradníky byli: František Bryx (č. 24) a Štěpán Klánych (č. p. 16).

O deset dní později byl za předsedu zvolen Josef Pokorný, který funkci přijal. Místopředsedou se stal Antonín Škrobala a pokladníkem František Řehák, hospodářským referentem Josef Kozáček, bezpečnostním referentem Martin Švenda, osidlovacím referentem Alois Kratochvíl, zásobovacím referentem Alois Karas. Členy s poradním hlasem se stali Antonín Kubeša a Jan Landěl a tajemníkem František Spáčil (č. p. 46).

Do nové rolnické komise byli zvoleni: předseda František Pokorný (č. p. 2), Antonín Kubeša, František Janečka, Juraj Ivanecký (č. p. 14). Do odhadní komise byli zvoleni předseda František Minarčík (č. p. 58), Antonín Škrobala, František Řehák a Jan Landěl.

Nová Místní správní komise v Keprtovcích dlouho nepracovala, protože již k 15. říjnu 1946 byl zřízen Vojenský tábor Moravský Beroun se sídlem ve Městě Libavé.³⁰⁾ Do tohoto území spadaly i Keprtovice, české novoosídlence bylo nutné přemístit, resp. vystěhovat. Ještě předtím bylo nutné na přechodnou dobu zajistit duchovní správu, proto byla ještě v roce 1947 zveřejněna jména provisorů

kteří byli pověřeni správou konkrétní vysídlované farnosti – pro Keprtovice to byl P. Josef Nakládal, kaplan z Města Libavé.³¹⁾

Teprve nedávno byla publikována zajímavá informace z poválečného období, kdy byl v Olomouci lidovým soudem odsouzen a týž den 15. ledna 1946 popraven rolník Alois Schramm z Keprtovice č. p. 8, který v průběhu nacistické okupace údajně zabil buď německého antifašistu, partyzána nebo ruského zajatce.³²⁾

Ještě v roce 1948, kdy již byly vysídleny od nově se přistěhovaných českých obyvatel, byly Keprtovice vyhláškou Ministerstva vnitra ze dne 20. září přejmenovány na Údolnou.³³⁾ Demolice zástavby proběhla v polovině 60. let 20. století.³⁴⁾

Vojenský tábor byl podle zákona č. 169/1949 Sb. přeměněn k 16. červnu 1949 ve vojenský újezd, a to v dosavadních hranicích zmíněného výcvikového tábora. Do území vojenského újezdu byly samozřejmě pojaty i Keprtovice, resp. tehdy Údolná.

Poznámky:

1) Indulty, udělované konzistoří na deset let, se v rozmezí let 1861–1901 zachovaly a jsou uloženy v SOKA Olomouc, O 7 – 18, Archiv fary Město Libavá, inv. č. 104. – Bohužel nebyl pro tento příspěvek využit materiál uložený v ZAO, pobočka Olomouc, Arcibiskupská konzistoř v Olomouci, sign. G 3, Stavby, přestavby a opravy filiálních kostelů a kaplí, v tom Údolná (Keprtovice), 1860–1901, karton 4810 a sign. G 6, Pořizování, opravy a svěcení soch, obrazů, pomníků, křížů u cest, zvonů (v tom Keprtovice), 1661–1947, karton 4925.

2) Malý 1931, 157–159; Wenzel 1987, 253; Theimer 1931, 451. Též Glonek 2007, 97–102, který čerpá z Inventarium der Liebauer Pfarr- und Schmeiler filial- Kirche und Kapellen in Geppertsau, Herlsdorf, Nürnberg, Öhlstadt, Reisendorf (od 1860). – Více též SOKA Olomouc, O 7 – 18, Archiv fary Město Libavá, inv. č. 132, sign., karton 16.

3) SOKA Olomouc, Inventarium der Liebauer Pfarr- und Schmeiler filial- Kirche und Kapellen in Geppertsau, Herlsdorf, Nürnberg, Öhlstadt, Reisendorf (od 1860).

4) SOKA Olomouc, O 7 – 18, Archiv fary Město Libavá, inv. č. 104, karton 2. – P. Mauritius Kancensis (Franz) Schrutka (Šrůtka), teolog, historik, narozen 19. listopadu 1804, zemřel 10. června 1880.

5) P. Christian Voborník (Wobornik), SchP, řádovým jménem Christianus a s. Tobia, starovodský rektor v letech 1842–1872.

6) P. Eduard Fischer, libavským farářem v letech 1857–1886. K roku 1874 zmíněn navíc ještě jako administrátor děkanátu budišovského a inspektor základních škol. Pozdější děkan budišovský

a konzistorní rada. Narodil se roku 1812, ordinován

roku 1834, zemřel 30. července 1886.

7) SOKA Olomouc, O 7 – 18, Archiv fary Město Libavá, inv. č. 104, karton 2.

8) SOKA Olomouc, O 7 – 18, Archiv fary Město Libavá, inv. č. 110, karton 3.

9) P. Stanislav Svoboda, revident kostelních účtů z vnitrozemí v letech 1945–1951, narozen v Čelčicích (farnost Klenovice na Hané) 16. dubna 1913, ordinován v roce 1938, zemřel 26. března 1975.

10) Mlčák 1986, 88, tam odkaz na SOKA Olomouc, O 7 – 18, Archiv fary Město Libavá, inv. č. 110, karton 3.

11) P. Karel Kolsdorf, narozen 1. července 1870 v Bojkovicích, ordinován v roce 1892, zemřel 5. března 1954.

12) Krejčová 2007, 41.

13) P. Johann Mückenröder, zemřel jako libavský farář 21. září 1812. V libavském kostele Povýšení sv. Kříže nechal pořídit mohutné varhany. – SOKA Olomouc, O 7 – 18, Archiv fary Město Libavá, inv. č. 104, karton 2.

14) P. Alois Michalík, narozen 1862, ordinován 1886, v letech 1902–1912 působil v Březové na Svitavsku, zemřel 1. května 1912.

15) P. Adolf Koutný, farář libavský v letech 1890–1901, též děkan budišovský, arcikněz šternberský a kanovník kroměřížský (od roku 1901). Narodil se roku 1837, ordinován byl roku 1862. Msgre P. A. Koutný zemřel 11. dubna 1912.

16) P. Eduard Blaha, nástupce P. A. Koutného, farářem libavským v letech 1902–1914, budišovský viceděkan (od roku 1911), konzistorní rada. Narodil se roku 1849, ordinován byl roku 1875. Zemřel na Sovinci 27. prosince 1917.

17) SOKA Olomouc, Verzeichniss der im Stadt-Liebauer Pfarr- bezirke befindlichen Feldkapellen, Kreuze, Statuen und Martersäulen. – Na plánu obce (Wenzel 1987, 253) jsou zakresleny pouze tři kříže. Snad je to způsobeno i tím, že tyto plánky-rekonstrukce vznikaly již po vysídlení a nejsou tudíž přesné.

18) Publikace Šmeral, Turko, Bouchal, 2010 ho neuvádí.

19) Keprtovic se týkají: ZAO, pobočka Olomouc, AO, pergamenové listiny: poř. č. 7973, inv. č. 8017, 8018 a poř. č. 7976, inv. č. 8021.

20) Spáčil 1985, 230

21) Sehnal 2003, 54. Ten ještě uvádí, že F. Geissler opravoval varhany v Bílčicích. Více o něm není známo.

22) Bombera – Krejčová, 1997, 95.

23) SOKA Olomouc, O 7 – 27, Farní úřad Stará Voda, karton 2, sign. IV c.

24) Bombera 2000, 41.

25) SOKA Olomouc, O 7 – 27, Farní úřad Stará Voda, karton 2, sign. V d.

26) Uvádí ho Malý 1931, 159.

27) Malý 1931, 158. – Podle SOKA Olomouc, Š 1 – 7, ONV ve Šternberku, inv. č. 265, karton 8 měly Keprtovice v roce 1930 299 obyvatel a v roce 1945 337 obyvatel.

28) SOKA Olomouc, M 1 – 30, ONV Olomouc-venkov, inv. č. 126, karton 226. – O rychtě více viz ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 8695, karton 2492.

29) SOKA Olomouc, M 1 – 30, ONV Olomouc-venkov, inv. č. 111, karton 204. I dále.

30) Krejčová 2007, 15, 35.

31) Krejčová 2007, 24. – P. Josef Nakládal, narozen 27. prosince 1912, ordinován 1937, ve Městě Libavé působil od roku 1946, zemřel 28. února 1975.

32) Jeho přečin není blíže specifikován. – Fiala 2009, 73. O A. Schrammovi též Kohout 2008, 48.

33) Acta Archiepiscopalis Curie Olomucensis, 1948.

34) Konečný b. r., 26.

Prameny

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc

Arcibiskupství Olomouc, 1144–1961, II. díl, nelistinová část (ZAO je správcem fondu, majitelem je Arcibiskupství olomoucké)

Poř. č. 7973, inv. č. 8017, 8018, 1785, července 28., Libavá, sign. M III b 25/4, Město Libavá sjednává smlouvu s 9 obcemi, patřícími panství libavskému, na placení dlužných platů a dávek. Pečetí: 1. František Josef Spáčil, krom. vrchní, 2. Karel Josef Zatočil, správce komorních statků, 3. Město Libavá, 4. obec Norberčany, 5. obec Vojnovice, 6. obec Dřemovice, 7. obec Trhovice, 8. obec Heroltovice, 9. obec Keprtovice, 10. obec Stará Voda, 11. obec Olejovice, 12. obec Smilov, 13. arcibiskup Colloredo. Orig.; 2 exempláře; 23 x 38 cm, 6 fol.; něm.; 1 pečeť přitištěná, 3. – 13. pod krytem papíru.

Poř. č. 7976, inv. č. 8021, 1786, května 28., Libavá, sign. M III b/26/1, Město Libavá a dalších devět obcí patřících ke statku libavskému, se zavazují odvádět o sv. Václavu do arcibiskupských důchodů 208 zl. 48 kr. místo dosavadní naturální dávky 232 měřice ovsa. Pečetí: 1. Město Libavá, 2. obec Olejovice, 3. obec Keprtovice, 4. obec Vojnovice, 5. obec Smilov, 6. obec Dřemovice, 7. obec Stará Voda, 8. obec Trhovice, 9. obec Heroltovice, 10. obec Norberčany. Orig.; 22,5 x 35,5 cm, 2 fol.; něm.; 10 pečetí přitištěno pod krytem papíru.

ÚŘAS Kroměříž, (1144) 1465–1951 (ZAO je správcem fondu, majitelem je Arcibiskupství olomoucké)

Inv. č. 8695, M 2/6-3, Dědičná rychta v Keprtovicích, 1712–1788, karton 2492.

Státní okresní archiv v Olomouci

M 1 – 30, Okresní národní výbor Olomouc-venkov 1945–1949

Inv. č. 111, I, Personální spisy místních správních komisí Barnov, Nová Ves nad Odrou, Čermná, Keprtovice, Luboměř pod Strážnou, Město Libavá, Milovany, Olejovice, Rudoltovice, Smilov, Stará Voda, Velká Střelná, Vojnovice, Zígartice, 1945–1946, karton 204.

Inv. č. 126, II, Tabelární přehled škod způsobených válkou dle obcí okresu Mor. Beroun, 1945, karton 226.

Š 1 – 7, ONV ve Šternberku, (1921) 1945–1960

Inv. č. 265, OSK ve Šternberku, 1945–1946, karton 8. Tam Zprávy Státního úřadu statistického Republiky československé, řada D, č. 17 – 22, r. XXVII (1946), Seznam obcí v zemi Moravskoslezské podle stavu z prosince 1945.

O 7 – 18, Archiv fary Město Libavá, 1661–1951

Inv. č. 104, sign. I b, Kaple v Údolné, 1860–1901, karton 2.

Inv. č. 105, sign. I c, Hřbitov v Údolné, 1785–1858, karton 2.

Inv. č. 110, sign. I h, Varhany, dotazníky, M. Libavá, Norberčany, Údolná, Olejovice, Trhavice, 1944, karton 3.

Inv. č. 132, sign. Vg, Škola v Údolné, 1828–1862, karton 16.

O 7 – 27, Farní úřad Stará Voda

Karton 2, sign. IV c, Nadační listiny, nejstarší v opise 1619–1930.

Karton 2, sign. V d, Procesí, 1929–1941.

Nezpracovaný fond (pochází z tzv. Domašovského nálezu)

Inventarium der Liebauer Pfarr- und Schmeiler filial-Kirche und Kapellen in Geppertsau, Herlsdorf, Nürnberg, Öhlsadt, Reisendorf, 1860–.

Verzeichniss der im Stadt-Liebauer Pfarrbezirke befindlichen Feldkapellen, Kreuze, Statuen und Martersäulen.

Konzistorní archiv v Olomouci

Korespondence.

Literatura

Acta Archiepiscopalis Curie Olomucensis, 1948, č. 11, 20. září 1948.

Bombera, Jan: *Posmrtná magie na Libavsku*. In: Do nitra Askiburgionu, sv. 4: Z doby prvních letů na koštěti. Moravská expedice, Moravský Beroun 2000.

Bombera, Jan – Krejčová, Jana: *Zařízení, opravy a údržba koleje*. In: Poutní místo Stará Voda. Danal, Olomouc 1997.

Pohlednice z roku 1930, kdy Keprtovičtí stavěli u Libavského potoka opěrnou zeď. Tato zeď se zachovala až do současnosti. Archiv Jindřicha Machaly.

Fiala, Jiří: *Z historie katovského řemesla v Olomouci. III. Popravy v Olomouci za nacistické okupace Československa v letech 1939–1945 a během činnosti zdejšího Mimořádného lidového soudu v letech 1945–1948*. In: Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci, č. 298, 2009.

Glonek, Jiří: *Zaniklé obce Vojenského újezdu Libavá*. Společnost přátel Poodří, Ostrava 2007. *Katalogy kněží z různých let*.

Kohout, Štěpán: *Německý trojlístek k výročí Mnichova 1938*. In: Krok, ročník 5, č. 3, 2008.

Konečný, Martin: *Vývoj vojenských výcvikových prostorů v příhraničních oblastech s důrazem na VVP Libavá*. Bakalářská práce. Vojenská akademie Brno, Fakulta velitelská a štábní, Brno b. r.

Krejčová, Jana: *Libavsko v letech 1945–1960 s přihlédnutím k osudu církevního majetku*. POODŘÍ. Časopis obyvatel horní Odry, r. 10, 2007, č. 3.

Šmeral, Jiří – Turko, Jan – Bouchal Georg B., eds.: *Křenovská farnost v historii. 280 let kostela sv. Jana Křtitele*. Římskokatolická farnost Křenov, Křenov 2010.

Malý, Josef: *Vlastivěda moravská. II. Místopis. Libavský okres*. Musejní spolek, Brno 1931.

Mlčák, Leoš: *Zvony olomouckého okresu. Katalog. Umělecké památky olomoucké oblasti*. Svazek 1. Okresní středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Olomouci, Olomouc 1986.

Nekrologia z různých let.

Sehnal, Jiří: *Barokní varhanářství na Moravě. 1. Varhanáři*. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Univerzita Palackého v Olomouci, Brno 2003.

Spáčil, Vladimír a kol.: *Pečeti a znaky měst, městeček a obcí olomouckého okresu*. Ediční rada MěstNV v Olomouci, Olomouc 1985.

Theimer, Johann: *Heimatbuch für den Bezirk Bärn*. E. Hykel, Bärn 1931.

Wenzel, Karl a kol.: *Heimatbuch Kreis Bärn*. Marburg 1987.

Jana Krejčová

Kontakt: Na Hradě 2, 772 00 Olomouc, e-mail: janakrejцова.atelier@seznam.cz, tel.: 585 233 237, 776 796 886 http://sweb.cz/jana-krejцова-grafika

Fynes Moryson a jeho Itinerář

Hana Jarošková

Navštívme Poodří koncem 16. století. Průvodcem nám bude vzdělaný Angličan a byť v jeho dobovém cestopisu najdeme o krajině kolem řeky Odry jen pár řádků, stojí za to si je uvést – vždyť v beletrii z těchto již poměrně vzdálených dob toho o Poodří mnoho nenajdeme.

Ilustrační kresby jsou převzaty z českého vydání z r. 1977.

V 16. a 17. století v Anglii se nerozvíjela pouze krásná literatura, která je reprezentována především Shakespearovými dramaty a sonety, ale též byla oblíbená literatura cestopisná a naučná. Cestovatelé, převážně z řad střední třídy, psali jednodušším jazykem o svých výpravách, dobrodružstvích a čtenářům srozumitelně podávali informace o cizích zemích.

Mezi těmito dobrodruhy vynikl i Fynes Moryson, který ve svém díle *Itinerář* (z roku 1617) popisuje nejen zemi moravskou, ale i okolí kolem řeky Odry. Kniha u nás vyšla v nakladatelství Mladá fronta pod názvem „Cesta do Čech“ v roce 1977 a obsahuje 12 kapitol z *Itineráře*.

Fynes Moryson se narodil roku 1566 v městečku Cadby jako syn váženého člena anglického parlamentu. Studoval na Cambridžské univerzitě a v koleji Peterhouse dosáhl hodnosti bakaláře a mistra svobodných umění.

Téměř celé poslední desetiletí 16. století se věnoval cestování a poznávání sociálního života lidí v různých kulturách. V letech 1591–1593 procestoval Německo, Nizozemí, Dánsko, Polsko, Čechy

a Moravu, Rakousko, Itálii, Švýcarsko a Francii. V roce 1595 se vrátil do Londýna, kde ovšem pobyl pouze půl roku a vydal se na další pouť do Jeruzaléma. Zpět do Anglie se vrací v roce 1597. Všechny své poznámky pak sepsal v již zmíněném díle *Itinerář*.

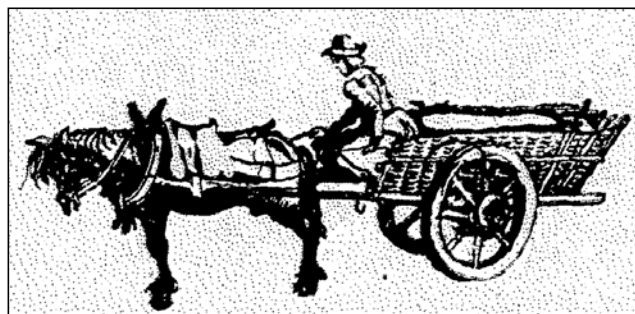
„Morysonův *Itinerář* spojuje moudré rady pro cestovatele s praktickými informacemi, které by měl znát cestující ‚gentleman‘, a má smysl pro zachycení barvitých stránek života cizích národů“, píše v doslovu Josef Polišenský.

Kniha „Cesta do Čech“ je rozdělena do dvou velkých částí. První je zaměřena na putování Fynese Morysona a druhá část je věnována jinému cestovateli ze stejné doby – Johnu Taylorovi.

Vás čtenáře jistě nejvíce zajímá cesta přes Moravu, na kterou Moryson přichází z polského Krakova. Přesně zaznamenává, kterého dne a kam dorazil, kolik utratil za jídlo, povoz či ubytování.

„Morava je totiž krásná země, velice ourodná a je v ní množství měst a vesnic. Dorazili jsme do Ostravy, kde jsem za večeri platil tři groše, za pivo dva a za krmení pro koně čtyři a půl. Pátého dne jsme dopoledne ujeli tři míle, opět ourodným kopcovitým krajem, a dostali jsme se do vsi Bartošovice, jež je náramně příjemná, se spoustou ovocných sadů, a je poddána pánovi toho kraje. Cestou jsme koňmo přebrodili dvě ramena řeky Odry, jež pramení tři míle odtud. Obědvali jsme u kazatele aneb duchovního, protože tamnější hostinský právě zemřel. Za krmi jsem dal čtyři groše, za pivo jeden groš a za podstrojení koni dva groše. Po obědě jsme jeli dvě míle náramně ourodnými obilnými svahy a dorazili jsme k jedné milé vesničce (neb celá Morava je milá a ourodná) a tu mě večere stála pět grošů a čtyři groše krmení pro koně.“ (str. 43).

Takto pochvalně se vyjadřuje Fynes Moryson o dnešním Poodří. Zajímavá je rovněž zmínka o prameni Odry. Kdo ví, jestli údaj vyčetl z map, kde byl v těchto dobách pramen zakreslován ještě nepřesně, nebo mu jej sdělili místní.

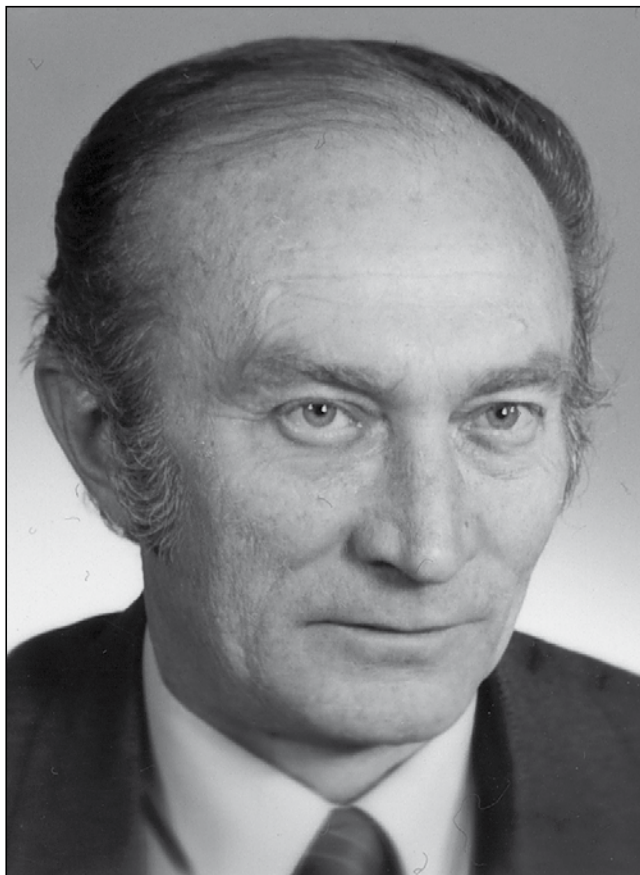

S dr. Milanem Petrželou o oderské nemocnici a poezii

Ptal se Radim Jarošek

Se jménem pana dr. Milana Petržely jsem se setkal poprvé před pár lety, když jsem se doslechl, že napsal knihu o oderské nemocnici a naposled v létě 2010 pro změnu v souvislosti s jeho básnickou tvorbou.

Dva dosti odlišné žánry, dva důvody, proč jsem si dovolil ho oslovit s dotazem, zda bych jej mohl navštívit. A tak se i stalo...

Pane doktore, vím, že jste autorem knihy o nemocnici v Odrách. Můžete nám ji trochu představit a přiblížit okolnosti a důvody vzniku?

Kniha o nemocnici v Odrách vznikla u příležitosti 150letého výročí jejího založení a to dne 6. prosince roku 1858.

Nemocnici založila bohatá hraběnka Fürstenbergová, která vlastnila panství v oderské oblasti. Kniha obnáší mnohdy pohnutou historii vývoje této nemocnice a je podložena historickými prameny z archivních materiálů a ze vzpomínek ještě pamětníků z období mezi světovými válkami až do dnešní doby.

V nemocnici jste působil řadu let, co Vám práce dala a co případně vzala.

V oderské nemocnici jsem pracoval od roku 1968 po vstupu vojsk Varšavské smlouvy, kdy

nemocnice měla být použita pro potřebu sovětské okupační armády. Nemocnice byla v této době ještě v rekonstrukci. Občané Oder jejím předčasným otevřením zabránili Sovětům tomuto záměru. Já jsem byl přeložen do nemocnice služebně z Nového Jičína na dobu určitou. Doba určitá se ovšem protáhla na mnohá léta až do mého důchodového věku. Byla to doba radostné práce s budováním moderně vybavené nemocnice a s výchovou kvalifikovaného personálu tak, aby pokryla zdravotnickou potřebu spádové oderské oblasti, která má 24 000 obyvatel. Negativní dopady své práce v nemocnici nepociťuji.

Titulní strana publikace.

Zajímá by mne Váš vztah k Odrám, narodil jste se tady?

Mým rodištěm je Kálná okres Levice na Slovensku, mnohokrát jsme se s rodinou stěhovali. Odpovídalo to válečné době 2. světové války a zaměstnání mého otce.

Změňme nyní téma a pojďme k Vaší druhé zálibě – k básnické tvorbě. Vychází i ona z nemocničního prostředí nebo co je Vaší inspirací?

V knize je vyobrazena původní podoba oderské nemocnice z 19. století.

Ano, nemocniční prostředí má na psaní některých básní svůj podíl, dále příroda, kterou člověk citově vnímá a také samozřejmě láska, která každého z nás v životě doprovází a někdy také některé společenské problémy.

Víte, v dnešní pragmatické době je dost nezvyklé, když se někdo věnuje poezii a tak by mne zajímalo, co Vás k ní přitahuje.

Poezie je krásná a provází lidstvo po celou dobu její existence, stačí jen se do poezie začíst a také přemýšlet nad jejím myšlenkovým obsahem. Ale každý z nás má jistě své zájmy a to je dobře.

Jak taková báseň vzniká? Promýšlíte si je nebo je to dílo krátké chvíle...

Většinou je to dílo krátké chvíle, kterou musím zaznamenat, protože jinak se básnička a její rýmy vytrácí. Vždy myšlenkově prožívám obsah celé básně a jistě se pak v písemné formě realizují drobné úpravy. Nedovedu žádné verše napsat jakoby na objednávku, všechno, co jsem napsal, má emotivní podklad a momentální podklad.

Vím o Vaší jedné sbírce básní nebo jich vyšlo víc? Případně kde ještě vyšly?

Má sbírka básní vyšla jako soukromé vydání. Byla realizována pod vlivem těch čtenářů, kteří moji poezii znali. Básně jsem mnoho let publikoval v různých časopisech, denním tisku, ale pod pseudonymem Milan Petr.

Máte „v šuplíku“ ještě nějaké další neuveřejněné?

Stále ještě múzy mne potkávají a tak v šuplíku je jich dostatek, jen ta realizace s vydáním je dosti finančně náročná a účast v literární soutěži

je vzhledem k mému věku již pochybná a kdo ví, jak bych uspěl.

Zmínili jste, že už v nemocnici nepracujete – čemu se nyní věnujete?

S manželkou bydlíme v rodinném domě, obklopeni zahradou, skalkami, květinami. Oba včelaříme a v počtu včelstev patříme ke středním včelařům – máme jich 40, a tak rok pak v péči o vše pěkně plyne a člověk pak má radost z vykonané práce. Jinak pracuji ještě v zájmových organizacích a také trošku v politice. Rádi společně s manželkou také pomáháme při zakládání zahrad pro naše známé a přátele. Je jich již několik, ta nejpěknější je na Starém Jičíně.

Měli jsme v časopise rubriku „Mé místo“, kde čtenáři psali o místech v Poodří, která mají rádi, která jsou jim blízká. Máte i Vy nějaké takové?

Žijeme v Odrách, malém městě, obklopeném krásnou přírodou, protékající řekou, s mnoha přáteli a také s oderskou nemocnicí, ve které jsem prožil kus života. A tak mám Odry rád, protože jsou součástí mého života. Také jedna z mých básniček se jmenuje Městečko na dlani a tedy o mém místě v Poodří.

Přeji Vám, pane doktore, hodně inspirace k další tvorbě, času na Vaše záliby a hlavně zdraví do dalších let – to myslím potřebují i lékaři.

Městečko na dlani

*Dívám se na městečko,
je jako na dlani.*

*V klínu čtyř pahorků v údolí leží.
Silnic sít, jak nitky na stráni, kolkolem běží...*

*Má zvědy před sebou,
vidím lesk jejich očí.*

*Rybníků chladných obrostlých vrbou,
nad nimi kachny se točí.*

*Má také řeku, je slavná, dnes tiše plyne
a už je dál, jde navštívit kraje jiné.*

*Jsi město staré, co osudů lidských bys mohlo vyprávět...
Zažilo jsi lásky, práci a hry dětské,
i válek hrůz, kdy muselo ses chvět
o vše co lidem dává osud a náš svět.*

*Mám Vás rád mé Odry,
jsou moje, Vaše, jsou krásné
jako jarní květ.*

Hrouda

*Je dobré drtit hroudu,
kterou dala matka země
pro bolest Tvou a zlost.*

*Je dobré nastavit se proudu,
který řekou hučí temně,
když jaro nesmělé je jak nesmělý host.*

*Je krásné hladit hroudu,
kterou s láskou obdělává člověk,
když naději má v lásku svou.*

*Je krásné osvěžit se v proudu,
který s jarem zjihne jak by cítil vděk
a s Tebou chtěl by zpívat píseň společnou.*

Melancholické podzimní toulky krajinou

*Jdu zvolna svým oderským krajem,
zarostlou loukou a blízkým hájem,
malinkou ušlapanou pěšinou.*

*Je podzim a listí padá na zem.
Až zasněží, to zima přijde rázem
a vše pak octne se pod bílou peřinou.*

*Ticho v chladu bude,
meluzína si svou píseň hude
jak pištci dávní nad už zimní krajinou?*

*Jdu stále zvolna dál
s náladou zatím podzimní, melancholickou.*

Podzim

*Přichází v sledu roku třetí v řadě.
Je malíř kouzel,
ranními mlhami přichází tiše,
má štědrou dlaň,
když s hýřivou paletou barev mění náš kraj.*

*Dozrálo mládí,
slunce léta dalo plod pro všechny živé –
věčná to žití daň.*

*Podzim nesnáší zeleň jara,
tu mění v zlatou,
také přidá hněd',
pak plýtvá rudou,
která v listech zestárne
jak vyceděná krev,
přijme tlení dech,
když na zem chladivou upadne.
Ve větru ranním zašustí,
zastaví kroků spěch
ve snaze ještě oddálit
ten čtvrtý lidský běh.*

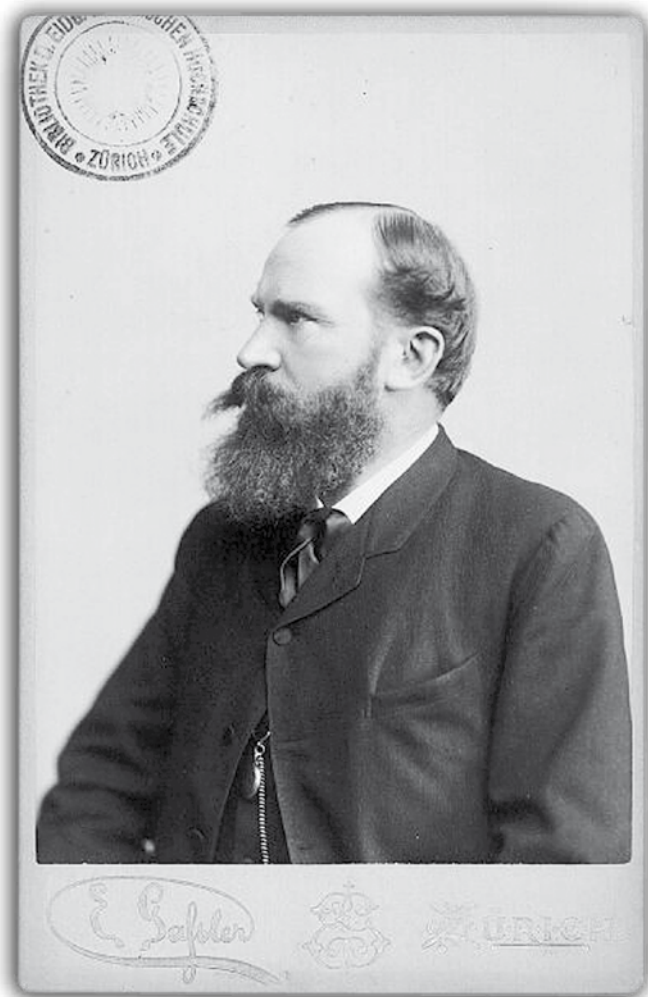

Prof. Ing. Eduard Gerlich

Pavel Kašpar st. a Emil Mateiciuc

Projektant a stavitel horských železničních tratí a tunelů v Alpách, vysokoškolský profesor na polytechnice v Curychu

Zdroj: ETH-Bibliothek ZÜRICH, Bildarchiv,
Foto E. Gessler / ETH ZÜRICH.

Dne 3. února roku 1836 se Michaelu Gerlichovi, obchodníkovi se specialitami a jeho manželce Terezii (rozená Müllerová), narodil v domě č. p. 26¹⁾ na Hranické ulici (dnes je zde prodejna a servis bicyklů) syn Eduard.

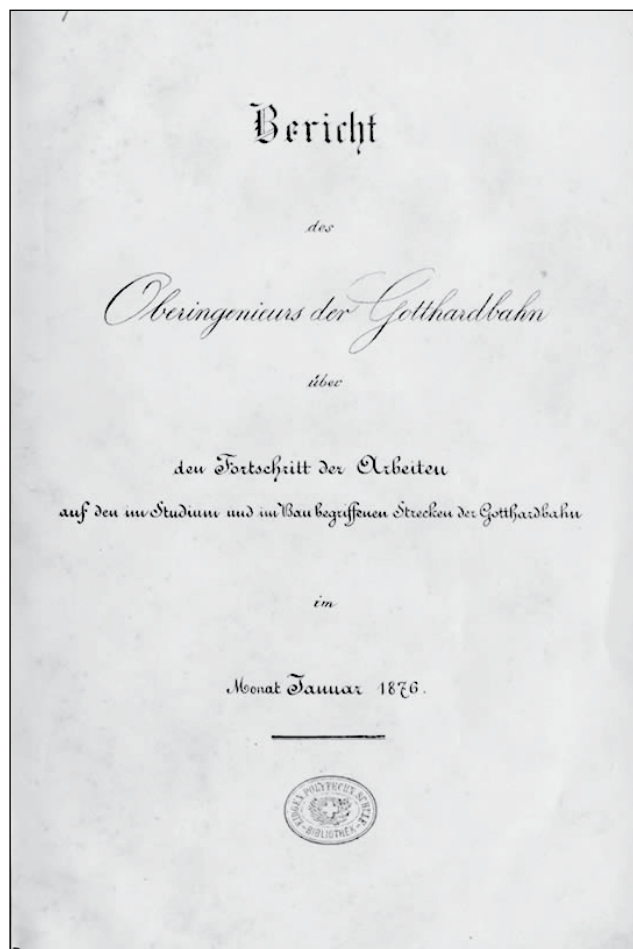
Eduard Gerlich navštěvoval obecnou školu v Odrách, hlavní školu v Lipníku, v letech 1848 až 1852 gymnázium v Opavě a poté Technickou universitu ve Vídni, kde v letech 1853 až 1857 studoval stavební a strojní inženýrství. Zde s neobyčejným zájmem navštěvoval přednášky z matematiky u profesorů Kolba a Salamona, z deskriptivní geometrie u profesora Höniga, z praktické geometrie

1 Dům č.p. 26 vlastnil od r. 1818 otec Michael Gerlich a od r. 1858 starší bratr Eduarda – Julius Gerlich, který byl v letech 1867 až 1897 významný starosta a čestný občan města Oder.

u profesora Hartnera, z mechaniky u profesora Burga a z výškových a vodních staveb u profesora Stummera. Budou to znalosti právě z těchto předmětů, které Gerlich tvůrčím způsobem uplatní při projektech a stavbě horských železničních tratí a tunelů.

V roce 1858 nastupuje Ing. Gerlich do Siglové strojírenské továrny ve Vídni, v roce 1859 pracuje ve stavební firmě Východní dráhy a v letech 1859 až 1862 u Jižní dráhy v Chorvatsku. V letech 1862 až 1865 byl inženýrem na stavbě dráhy Hof – Aš – Cheb a v letech 1866 až 1868 působil jako asistent a docent na katedře železničního stavitelství na Polytechnice ve Vídni, přičemž se současně podílel na stavbě železniční trati Arad – Szegedin, železnice v Alföldu v Uhrách a dráhy Ried – Braunau v Horním Rakousku.

Následně opustil pedagogickou činnost a nastoupil do funkce inženýra u Severozápadní dráhy na trati Ostroměř – Jičín – Vrchlabí – Poříčí. V roce 1869 se stal inspektorem v ústřední kanceláři pro stavbu tunelů ve Vídni a roku 1871 postoupil do funkce vrchního inspektora. V letech 1869 až

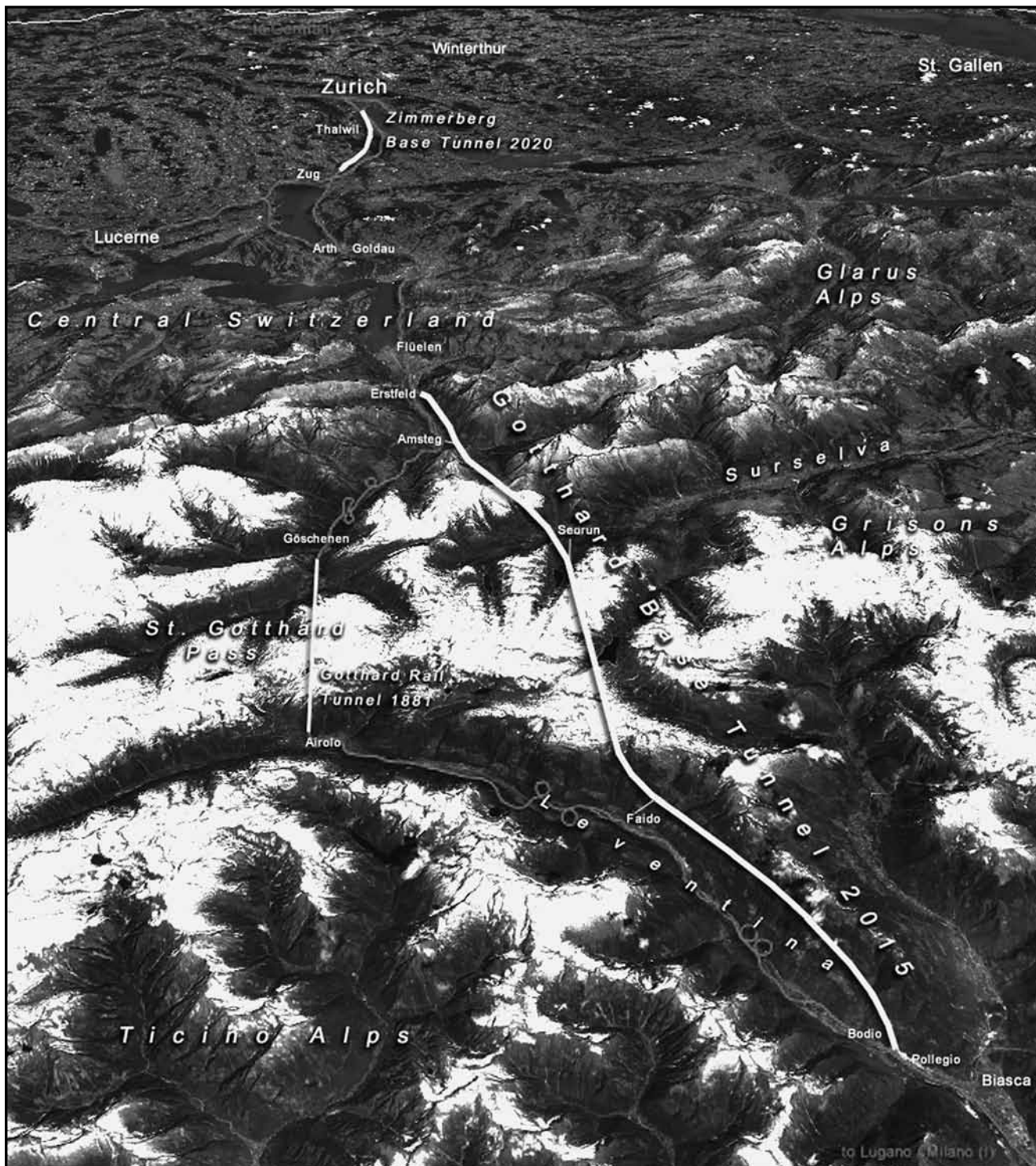
Jmenování Ing. E. Gerlicha vedoucím inženýrem a projektantem Gotthardské železniční tratě.

1875 byl šéfem stavby tunelů a zástupcem stavebního ředitele Ing. Wilhelma Hellwaga.

Po desetiletém úspěšném působení u rakouské Severozápadní dráhy přešel Eduard Gerlich společně s Hellwagem roku 1876 na obtížnou, ale významnou stavbu vysokohorské Gotthardské železnice, která spojuje sever a jih Švýcarska. Zde byl náměstkem vrchního inženýra Helwaga a do roku 1878 vedoucím konstrukční kanceláře.

Po odchodu vrchního inženýra Helwaga mu bylo svěřeno nejvyšší technické vedení stavby od konce května 1877 do srpna 1879. Do tohoto období spadá realizace nejdůležitější etapy Gotthardské železnice, totiž konečné určení trasy, vypracování a předložení projektu ke schválení, dále organizování vedení stavby a zadávání podnikatelských prací při severním (Göschenen) a jižním (Airolo) výjezdu ke Gotthardskému tunelu. Do ukončení

Situační polohový plán Gotthardské železnice a tunelů. Je uvedena současná i připravovaná železniční trať (pro r. 2015) se dvěma novými tunely. Současná trať bude dále sloužit pro provoz osobních a těžkých nákladních vlaků i jako náhradní trať v případě havárie v Gotthardském tunelu.

Traťový úsek Gotthardské železnice – severní výjezd Göschenen.

Jižní výjezd – Airolo.

stavby roku 1882 pracuje Gerlich jako zástupce nového vrchního inženýra Bridela a po uvedení Gotthardské železniční tratě do provozu, krátce i jako její hlavní inspektor.

Stavba Gotthardské železnice byla úctyhodným technickým dílem a získané konstrukční a technologické zkušenosti byly podkladem pro zpracování

metodik a norem pro realizaci podobných staveb. Ing. Eduard Gerlich byl při jejich zpracování hlavním aktérem, včetně zdokumentování této stavby. Uvedené dokumenty jsou uchovávány v archivu Švýcarského federálního technologického institutu v Curychu (ETH-IVT Zürich) jako „Gotthardbahn soubory“.

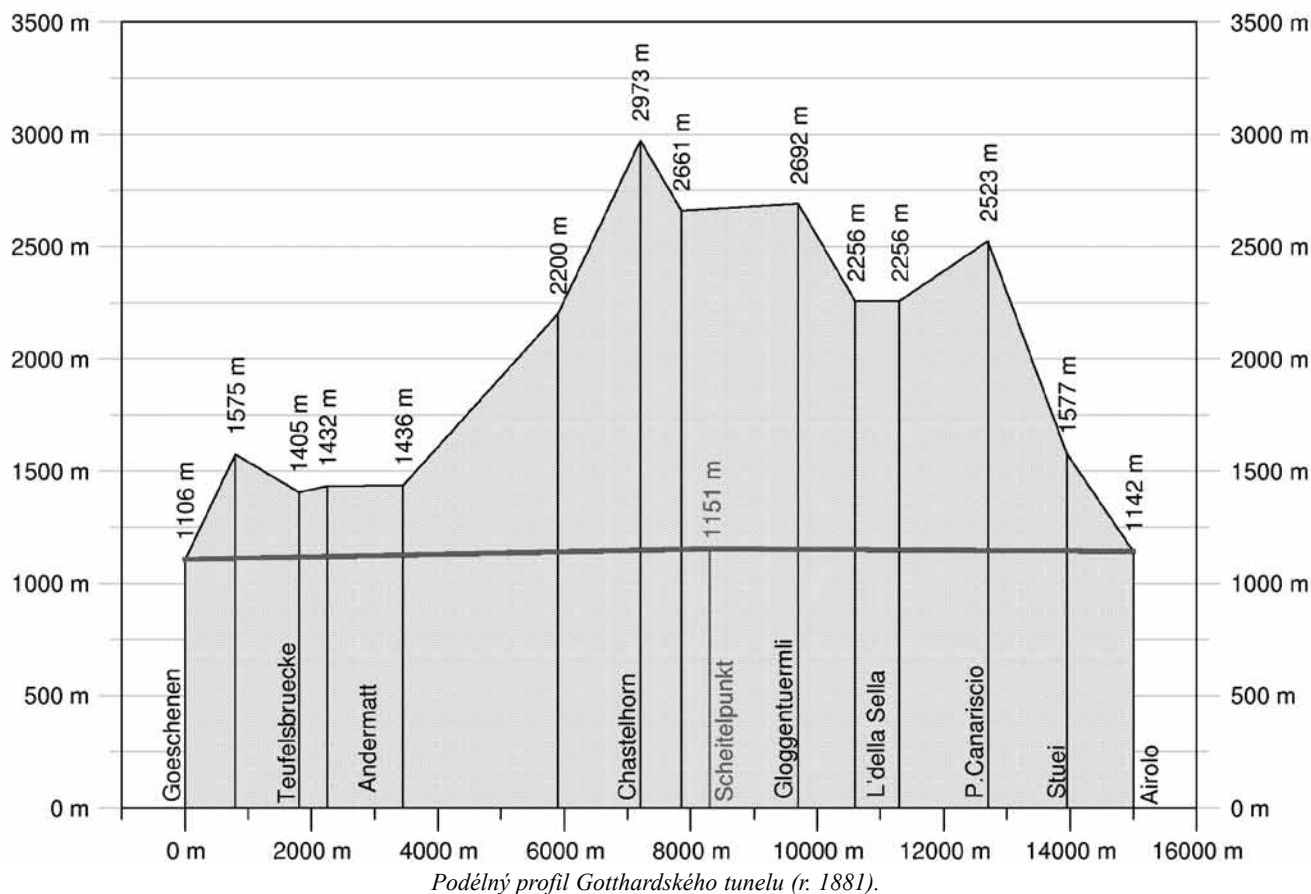
Gotthardská železnice z Immence do Chiassa je dlouhá 205,6 km. Oblouky na trati (nejmenší oblouk má poloměr 280 m) tvoří 45 % celkové délky trati. Jen 18 % trati má nulové stoupání.

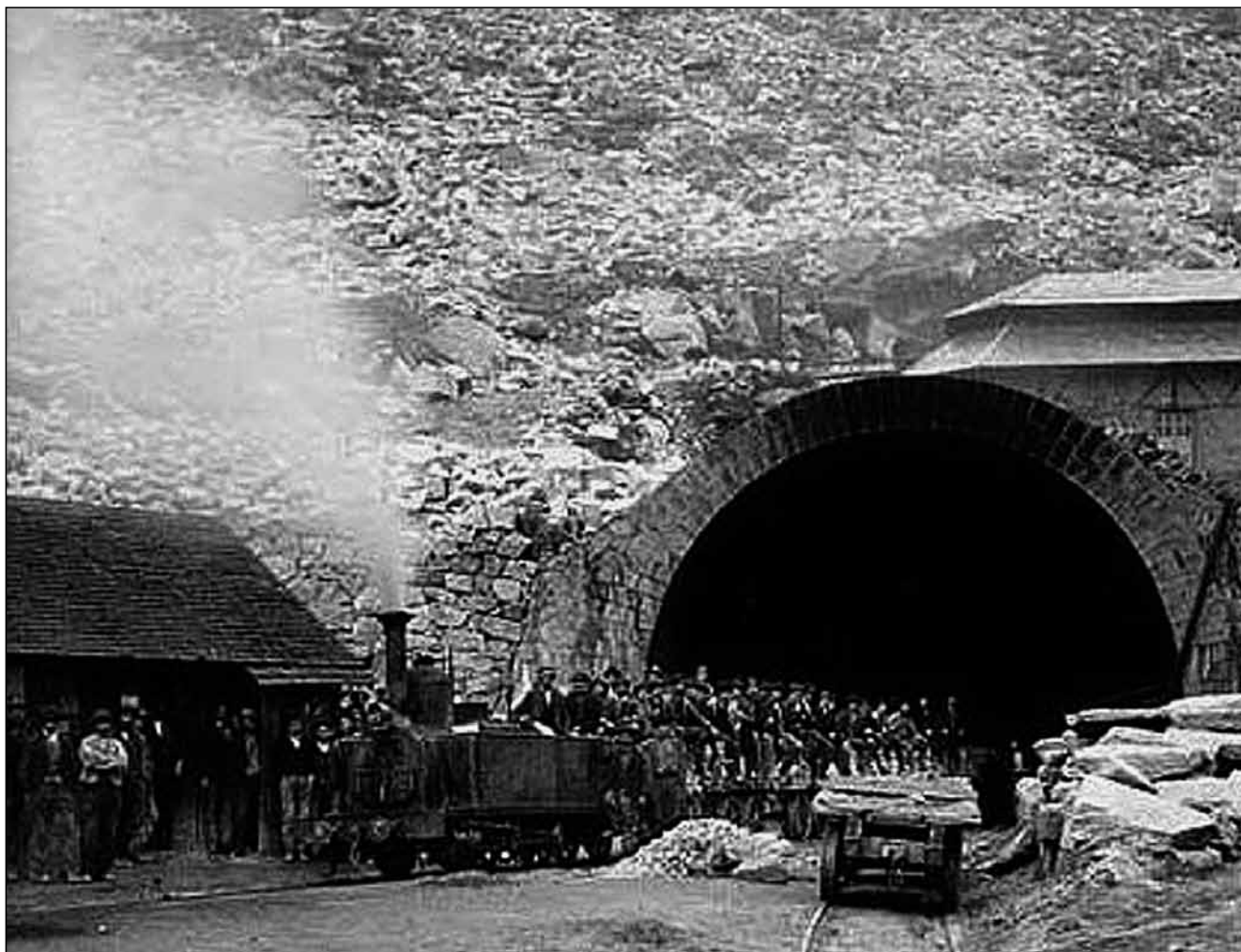
Gotthardský tunel z r. 1881 vede z Göschenenu do Airolo, nový Gotthardský tunel (dokončení r. 2015) z Erstfeldu do Bodia.

V roce 1881 zemřel Karel Culmann, profesor stavebního inženýrství na Federální polytechnice v Curychu.²⁾ Po úspěších v železničním stavitelství v Rakousku a ve Švýcarsku, byl Ing. Gerlich hlavním kandidátem na toto místo, a tak byl v srpnu roku 1882 jmenován Švýcarskou spolkovou radou profesorem silničních a železničních staveb. Začal přednášet nový obor železniční techniky, a stal se tak představitelem nového směru v rozvoji školy.

Mimo pedagogickou činnost se profesor Gerlich podílel i na zpracování četných zpráv a studií a aktivně pracoval v Ústředním výboru Švýcarských inženýrů a architektů (SIA). Byl také

²⁾ ETH – Švýcarský federální technologický institut Curych patří mezi nejlepší university v Evropě (založen r. 1852), pracovali zde mnozí nositelé Nobelovy ceny, mimo jiné Wilhelm Conrad Roentgen a Albert Einstein.

Historická fotografie ze stavby tunelu.

čestným členem společnosti Ehem. polytechnika Curych (GEP) a spolupracoval na řešení dopravních problémů města Curychu.

Po 21 letech působení na škole vyhověla 14. srpna 1903 Švýcarská spolková rada žádosti profesora Gerliche o přeložení do důchodu ze zdravotních důvodů. V soukromí prožíval profesor Gerlich spokojený rodinný život s manželkou Amálií, rozenou Mikovou, dcerou lékaře z Nového Města na Moravě. Měl s ní jednu dceru Marii. Dovolenu trávil každoročně s rodinou v Odrách. Byl velkým mecenášem a přispíval pravidelně peněžitými i hmotnými dary na sociální výdaje rodného města.

Profesor Ing. Eduard Gerlich zemřel v Curychu náhle 14. října 1904 na srdeční zástavu.³⁾

Literatura a prameny:

Eth-Bibliothek Zurich, archiv.

Rodná matrika N-I-N•1831-1862•1862•od I 17 Odry (s. 44), ZA Opava.

³ Místo odpočinku prof. Ing. Gerliche s rodinou se nám prozatím nepodařilo najít. Předpokládáme však, že by mohl být pochován na Ústředním hřbitově Shiefeld v Curychu. Na městském hřbitově v Odrách doposud existují hroby obou rodičů Eduarda Gerliche (otec Michael Gerlich *1794 / † 1858, matka Theresie Gerlichová *1796 / † 1880).

Heimatsbrief der Stadt Odrau und Umgebung. 8. Ausgabe, Seite 17, 1950. Archiv Emila a Zdeňka Mateiciucových.

Heimatsbrief der Stadt Odrau und Umgebung. Seite 104/105, 1974.

Archiv Emila a Zdeňka Mateiciucových.

Rolleder, Anton: Geschichte der Stadt und des Gerichtbezirkes Odrau. Steyer 1903.

Schweiz. Bauztg. Nr. 17, 1904 / Nr. 9., 1903.

www.alptransist.ch/project/alptransist/gotthard/railway_technology

www.ethz.ch

www.ivt.ehz.ch

Ing. Pavel Kašpar, studoval elektrickou trakci na Vysoké škole dopravní v Žilině a elektrotechniku na ČVUT Praha. V rámci vědecké aspirantury pak v letech 1985 až 1989 studoval elektrické pohony na Vysoké škole dopravy a spojů v Žilině. Do roku 2003 pracoval ve Výzkumném ústavu kolejových vozidel Praha a následně ve vývoji kolejových vozidel u firmy Siemens. V roce 2008 odešel do důchodu. Je členem Historicko-vlastivědného spolku v Odrách. Zajímal se o regionální historii Oderska, se zaměřením na strukturu a sociální postavení jeho obyvatelstva, včetně významných osobností a o historii i současnost evropských železnic. Kontakt: Dělnická 31, 742 35 Odry, email: pkst1@seznam.cz, tel.: 606 269 444

Jan Huvar, „starý varhaník“ z Albrechtiček

Milan Myška

Ačkoliv se může zdát, že tento článek slibuje přinést informace o člověku, který v Albrechtičkách hrál na varhany, není tomu tak. Jan Huvar v Albrechtičkách na varhany nehrál (tato funkce tradičně příslušela místnímu učiteli), a není ani jisté, jestli na ně vůbec hrát uměl. Přesto, jak dokládají staré kroniky, i svědectví jeho současníka, se mu říkalo starý varhaník. Nebudu vás déle napínat a prozradím, že Jan Huvar byl varhanář – samouk, který se narodil a působil v Albrechtičkách a za svůj život postavil nebo opravil několik desítek varhan. I když ve své době byl proslulou osobou, dnes už ho většinou znají jen odborníci. Z historiků se Janem Huvarem zatím nejvíce zabýval Jiří Sehnal¹ a Jiří Krátký.² Do dnešních dnů po něm nezůstalo mnoho hmotných stop – většina jeho varhan je pravděpodobně přestavěna nebo odstraněna a také zprávy v pramenech o jeho práci jsou většinou útržkovité.³ Naštěstí jeden z jeho mladších současníků, Vincenc Janáček, na konci života sepsal své paměti a v nich věnoval tomuto proslulému rodákovi několik velmi zajímavých kapitol. Protože v nich vylíčil „starého varhaníka“ více než barvitě jazykem nepostrádajícím půvab, rozhodl jsem se je uveřejnit v tomto příspěvku v plném znění.⁴ Než však Vincenc Janáček dostane slovo, věnujme chvíli pozornosti několika životopisným údajům tohoto slavného rodáka.

Jan Huvar se narodil 1. 7. 1774 v rodině chudého domkaře Jana Huvara a jeho manželky Anny Šajtarové v Albrechtičkách v domě čp. 50. Zemřel o téměř 89 let později, 9. 4. 1863, tamtéž.⁵ 15. 11. 1794 se oženil s Veronikou Šajtarovou, se kterou měl 6 dětí, 3 z nich však zemřely v dětském věku (jak bylo ostatně v té době obvyklé).⁶

Zlom v jeho životě přišel poté, co se do obce přistěhoval nový učitel – Jiří Janáček.⁷ Ten začal brzy usilovat o to, aby se spravily nebo postavily nové varhany v kostele. A protože byl Jan Huvar zřejmě velmi šikovný „kutil“, dali se dohromady, rozebrali staré varhany a podle nich postavili nové. Napoprvé sice jejich dílo nebylo příliš zdařilé, ale zato jejich druhé varhany vydržely v kostele téměř sto let (viz níže text Vincence Janáčka). Informace o jeho schopnostech se rychle roznesla po okolí a zanedlouho byl z krejčího Huvara „varhaník“ (resp. varhanář).

Jan Huvar starší a mladší

Kromě samotného „starého varhaníka“ se prokazatelně varhanářskému řemeslu věnoval také nejstarší Huvarův syn Jan. A zde se dostáváme k jednomu oříšku. To, že Jan Huvar pojmenoval svého syna a pomocníka svým jménem, nijak

nezjednodušilo rekonstrukci jeho díla. Objevují se tak totiž vedle sebe dva Janové Huvarové, otec a syn, tvořící pravděpodobně dlouhou dobu spolu. Doposud se předpokládalo, že Jan Huvar mladší byl pouze pomocníkem svého otce, pomáhal mu i potom, když se jako slepý dále věnoval varhanářství, ale po jeho smrti už nic samostatně nevytvořil. Výzkum z poslední doby přinesl nová zjištění, která tento názor doplňují a mírně upravují. Mám na mysli především práci Jiřího Krátkého, který uvádí, že termínu „slepý varhanář“ se používalo v letech 1854–1873.⁸ Tedy i deset let po smrti starého varhanáře! To by tedy znamenalo, že slepotou nebyl stížen otec, nýbrž jeho syn. Vzhledem ke stručnosti dochovaných pramenů, je těžké rozhodnout, které varhany tvořil, resp. opravoval, otec Huvar a které jeho syn. Je možné, že starý Huvar odešel na odpočinek už v polovině 50. let (už v roce 1854 je totiž uváděn při ladění varhan ve Frýdlantě nad Ostravicí slepý varhanář z Albrechtiček – tedy Jan Huvar ml. – bez otce),⁹ ale také mohl pracovat a pomáhat svému synu až do své smrti.¹⁰ Každopádně si nemůžeme nevšimnout toho, že poslední doložené, Janem Huvarem samostatně vytvořené varhany, jsou z roku 1844 (Ostravice). Další práce jsou jen opravy a ladění varhan (viz tabulka dále). Vincenc Janáček o samostatné varhanářské činnosti Jana Huvara ml. nepíše ani slovo. Jedinou jeho zmínkou o něm je, když Jan Huvar st. se svým synem Janem rozbíjel v noci pantokem své první nepodařené varhany (viz níže). Něco málo o pohnutém životě mladšího z Huvarů můžeme vyčíst z matrik.

Pravděpodobný podpis Jana Huvara ml.¹¹ při sňatku jeho bratra Karla v r. 1837.¹²

Jan Huvar ml. se narodil 15. 11. 1799, sňatek uzavřel až ve 41 letech (!) 8. 5. 1841 s Johannou Friedlovou a narodilo se mu 5 dětí.¹³ Poprvé je v matrikách Jan Huvar ml. jmenován jako varhanář v roce 1842 při narození své první dcery a potom je pravidelně varhanářství uváděno jako jeho živnost v 50–70. letech až do jeho smrti 10. 5. 1877. V 50. a 60. letech ho kromě už zmíněné slepoty potkalo několik osobních tragédií. Nejprve mu v roce 1856 zemřela žena a potom postupně v letech 1864, 1865, 1866 a 1870 přišel o své čtyři už téměř dospělé děti (zemřely v 19, 16, 19 a 19 letech na tuberkulózu). Slavný rod varhanářů z Albrechtiček tak má smutný epilog. Z pěti vnuků a vnuček, ze kterých se mohl

těšit „starý varhaník“, když umíral, se nakonec dospělosti dožila jen Johanna, která v roce 1868 uzavřela sňatek s Mikulášem Máchou z hostince č. p. 5. Rodové jméno Huvarů-varhaníků tak z Albrechtic vymizelo (nikoliv však příjmení Huvar) a s ním i varhanická živnost.

Dílo

Co do kvality, je těžké posuzovat něco, co se nedochovalo – musíme si tak vystačit pouze se spekulacemi a kusými historickými informacemi.¹⁴ Roku 1830 byl Jan Huvar v Kunčicích pod Ondřejníkem označen jako levný, ale solidní varhanář.¹⁵ Zdá se, že právě nízká cena byla příčinou toho, že Jan Huvar vyhrál „výběrová řízení“ na nové varhany v mnoha kostelech.¹⁶ Nízké ceně odpovídala pravděpodobně také úroveň nástroje – nesmíme zapomínat, že Jan Huvar byl, přes veškerou svoji zručnost, jen samouk. I když z varhanářů-samouků byl v širokém okolí nejproslavenější, je pravdou, že většina jeho varhan nevydržela na kůrech déle než 70 let.

Co se týče kvantity, tak Vincenc Janáček uvádí, že za svůj život postavil Jan Huvar – „starý varhaník“ celkem 36 menších varhan, převážně na Valašsku. Následující tabulka přináší přehled prozatím doložených prací Jana Huvara, dle výzkumů Jiřího Sehnala a Jiřího Krátkého. Vzhledem ke skutečnostem uvedeným výše je pravděpodobné, že určitá část z těchto prací budou spíše díla Jana Huvara ml. (minimálně ty, které nesou datum po mistrově smrti v r. 1863). Tučným písmem jsou zvýrazněny nově postavené varhany, ostatní jsou jen opravy a ladění.

Majetek

Varhanářství bylo ceněno i v 19. století více než krejčovství, takže se záhy z chudého domkaře stal bohatý člověk. Dokládá to mimo jiné i to, že si od Františka Šajtara č.p. 56 koupil v r. 1828 jeho horní roli a stal se tak vlastně polovičním sedlákem (halbbauer). Tento kup asi nebyla jen náhodná příležitost, z tohoto gruntu totiž pocházela manželka Jana Huvara st. Později, 20. 8. 1834,

tento pozemek od něho převzal jeho syn Karel¹⁸ a ten ho potom dle Vincence Janáčka prodal fojtovi Vincenci Huvarovi. Proslulost osoby starého varhaníka dokládá mj. i to, že ještě i několik desetiletí po jeho smrti, koncem 20. let 20. století, když František Hradil psal obecní kroniku, se stále říkalo č. p. 50 „u varhaníků“.¹⁹

Tolik základní informace ze života Jana Huvara. Je třeba ještě konstatovat, že výše uvedený text byl zpracován na základě dosud publikovaných údajů a uvedených pramenů. Vzhledem k tomu, že v archivech zůstává mnoho nezpracovaného materiálu (zejm. farní archivy), je velmi pravděpodobné, že další výzkum přinese další podrobnosti a upřesnění současného pohledu na tohoto našeho slavného rodáka. Dejme však nyní slovo už výše uvedenému Vincenci Janáčkovi a jeho vzpomínkám na „starého varhaníka“.

Vincenc Janáček

Jak Janáček ze svým kamarádem Huvarem nové varhany staví²²

Hned po svém příchodu do Albrechtic seznámil se Janáček s Janem Huvarem čís. 50. Byl tento dle řemesla krejčíř, ale při tom měl veliké vlohy k basliřství.²³ Vyznal se cosi v stolařství a i po krásném umění jako řezbářství aj. bažil. Janáček, který také takový basliř byl, brzy se k němu přidružil a tak přišli dva basliři dohromady. Janáček tam navečer chodíval a každý ukazoval, co všechno umí. To přivábilo i jiné, kteří tam ze zvědavosti přišli, aby viděli, co ti basliři tam dělají. Tak pomalu povstala tam beseda, kde se sousedé dlouho do noci bavili. Při této besedě tito dva basliři sousedům sdělili, že se usnesli nové varhany zhotoviti, což hned s všeobecnou pochvalou přijato bylo. Dílo hned započaté bylo. Vzor k novým varhanům vzal se ze starých a neúnavně ve dne v noci se pracovalo. Poněvač cínové píšťaly dovésti neuměli, tedy ty přední polepené byly cínovým papírem. Huvar si umínil tyto varhany ve dvou křídlech při stěně postaviti, ale Janáček to zrazoval, ale Huvar neposlechl. Lidé přicházeli tam jako na divy

Varhanářské dílo Jana Huvara²⁰

Albrechtický (1804–1891)	Místek (oba kostely) (1834)	Příbor (1862)
Růžďka (1807?)²¹	Kozlovice (1838/9?–1943)	Špičky (1863)
Kelč (1821)	Fryčovice (1841)	Dubany u Olomouce (před 1865)
Špičky (1822)	Ostravice (1844–1901)	Podhradní Lhota (1865)
Paskov (1826–1887)	Zubří (1848)	Místek – Všech svatých (1866)
Lysá p. Makytou (1827)	Frýdek – farní (1848)	Stará Ves (1828, 1860, 1873)
Mošnov (před r. 1828)	Frýdlant n. O. (1854)	Metylovice (1875)
Brušperk (1824?–1895)	Rychaltice (1858)	Petřvald (bez data)
Újezd u Vizovic (před 1828)	Domaželice (1861)	Soběchleby (bez data)
Staříč (1833)	Staříč (1860, 73)	
Kunčice p. O. (1833–1916)	Kelč (1862)	

a nemohli se těch varhan dočkat. Když hotové byly, byly postavené, jak Huvar chtěl, ale hlas měly divoký, dřevěný, poněvač jím cínové píšťaly scházely. Sotvaže se zima objevila, tu začaly tyto varhany vřeštět a bručeti, poněvač se při té mokré stěně, po které voda běžela, rozpučnaly. Toť dělalo při službách Božích velikou výtržnost, a když to nepřestávalo, začal lid proti tomu veřejně reptati. Když jednou Huvar do hospody s Janáčkem přišli a to reptání slyšeli, tu dělal Janáček Huvarovi výčitky, že jeho rady neposlechl a notně se spolu svářili. Každý šel potom sám domů. Ráno, když ještě Janáček v lůžku byl, slyšel jakési hrozné bouchání. Vstanul a spozoroval, že to v kostele jest, přikradl se nepozorovaně až na kůr a vidí tu, kterak Huvar ze synem svým Janem s pantokem do varhan bouchají, obrátil se a utekl domů. Zanedlouho již vidí, jak Huvar ze synem trosky z těch varhan domů odnášejí. Dlouhý čas se potom tito baslíři na sebe hněvali, ale potomně se zase udobřili a domluvili se tyto nešťastné varhany zase ale jenom v jednom korpusu uprostřed kůru postavit a je cínovými píšťaly opatřit, by příjemnějšího hlasu nabyly. Také vpřed pozitiv postavili. Tyto varhany měly 16 registrův neb mutací a stály až do oné doby, když kostel rozšířen byl. Tu byly novými varhany z Vídně v ceně 1300 zl. nahrazené.²⁴

Jiří Janáček a Jan Huvar dělají cínový plech²⁵

Toto nové dílo mělo již důkladněji provedeno býti. Bylo tehdy velmi na tom záleženo, aby ho i cínovými píšťaly opatřili. K tomu potřebovali

cínový plech a na ten nebylo peněz. Protož přemýšleli, jak by si tento sami zaopatřili. Vymyslili si taky nástroj, který se velmi zelovým kružadlom podobal, jehožto dno dřevěné a plátnem obtáhnuté bylo. Na toto plátno ukradl Janáček svojí ženě košili. Tento nástroj měl nahoře nádržku podobné oné, do které se při kroužání zeze dává a která se mohla od jednoho konce k druhému táhnouti, byla dole takovým otvorem opatřena, aby z něho tekutá cínová hmota při tažení té nádržky se tak protahovala, by plech tvořila.

Když vše hotovo a připraveno bylo, byl cín v pánvi rozpuštěn a do té nádržky vlet, Janáček měl ji na druhý konec vléci. Ale nastojte! Ta tekutá hmota učinila v tom okamžení nesmírný vřesk, vyprskla do hury a Huvar a Janáček stáli tu celí popálení. Ostatní tekutina byla na povale a tvořila tam rozmanité figury. Janáček a Huvar stáli tu úplně zdrceni. Cín byl pryč, peněz žádných a přitom si utržili popáleniny, že je dlouho hojiti museli. Co teď?

Praví se: Že když jest bída největší, že jest pomoc Boží nejbližší. Tu Janáčkovu napadlo, že jest ve Frýdku vdova po varhaníku, ta že by jim pověděti mohla, jak se ten cínový plech dělá. Protož se rozhodl, že tam k ní s Huvarem pojedje. Huvar vzal na vůz 2 měchy kobzolí, ty měly tu vdovu obměkčiti. Když tam dojeli, složil Huvar kobzole v předsíni a Janáček vkročil do světnice. Tam jí sdělil, jaká nesnáze jich k ní vede a přednes prosbu svou. Když ho vdova vyslyšela, řekla: „Není při našem řemesle zvykem, abychom tajemství řemesla lidem, kteří by nám potomně v něm škoditi

Fotografie dnes už neexistující dřevěnice č.p. 50, ve které s velkou pravděpodobností bydlel „starý varhaník“ (foto ze 70. let 20. století).¹⁷

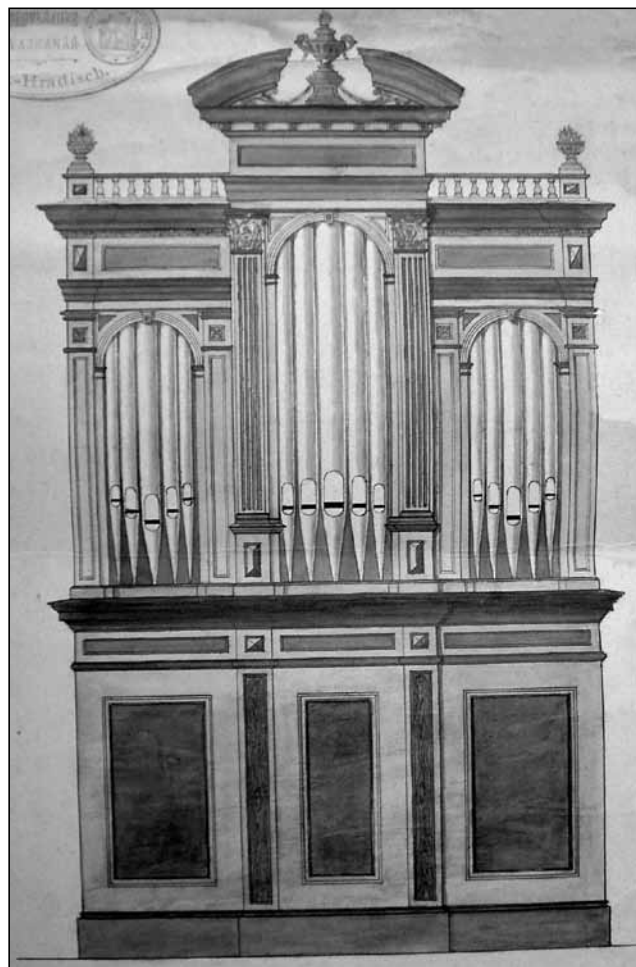
mohli, vyzrazovali. Také musím vám říknouti, že ten naturalista Huvar, protože se řemesla našeho řádně neučil, nikdy dokonalým varhanářem se nestane.“ „Ale“, pravila dále, „poněvadž vy rodilý Frýdečan jste a mně již to škodit nebude, chci vám povědět, jak se cínový plech zhotovuje, ale“, řekla po chvíli, „lépe bude, když vám ten nástroj dám, vždyť ho již potřebovati nebudu.“²⁶

Tu Janáček pln radosti Huvara zavolal a jemu vypravoval, jak laskavá ta paní jest a on jí ty 2 měchy kobzolí za to obětoval, a tak plní radosti jeli domů a nadělali si potom potřebného plechu. Tento od nich udělaný nástroj měl jen tu chybu, že nedali na tu dnou²⁷ desku nejprv suchého písku, neb každá deska, nechť jest suchá jakkoli, má nějakou částku vlhkosti v sobě a tu žádná kovová tekutina nesnese a do hury vystříkne.

Varhany byly potom brzy dohotovené, v jednom corpusu uprostřed kůru a s pozitivem postavené a stály až do roku 189 . Když kostel rozšířen byl, byly novými varhany z Vídně v ceně 1300 zl. nahrazené.²⁸ Jan Huvar pokračoval ve svém řemesle dále, postavil potom v Mošnově, pak v Petřvaldě a i v Brušperku nové varhany. Celkem vyhotovil Huvar 36 děl, po většině na Valašsku. Skrz to stal se Huvar věhlasným a zámožným člověkem. Koupil si také později od Františka Šajtara jeho horní roli, kterou od jeho syna Karla bývalý erbovní fojt Vincenc Huvar koupil. To vše měl Jan Huvar Jiříku Janáčku k poděkování.

Jan Huvar nese veliký kříž do Pruska²⁹

Při svém varhanictví musel Jan Huvar také pěkný um (schön kunst) vyvádět, neb tu bylo třeba vázu, tam zase anděla, tu zase nějakého svatého na varhany umístiti. To vše on dovedl a v prázdných chvílích dělal i kříže. Tu ho jednou navštívil jeho bratr z Pruska, který tam v obci kostelníkem při kapli byl.³⁰ Vida tu ty vzácné výroby křížů pravil k Huvarovi: „Janku! Ty bys nám mohl do naší kaple velký kříž udělati, neb takový tam potřebujem a ho potom sám donést.“ Jan Huvar s radostí to učinit slíbil a když kříž hotov byl, nesl ho přes Opavu do Pruska. Když za Kateřinkami se k pruské hranici blížil, tu zahřměl na něho hlas: „Halt! (stůj)“ pohraničního hlídače, ptaje se ho, co to nese? On řekl: „No, kříž!“ „A platil jste z něho clo na úřadě celním?“, řekl hlídač. Na to Huvar: „Co? Já neplatím z kříže žádné clo, toť patří již k pěknému umění (zu den schönen kunsten).“ Tu chopiv hlídač Huvara za ramena a vedl ho do Kateřinek na celní úřad. Tam se měl ospravedlniti, proč clo neplatil. Tu on zase se tím omlouvaje, že jeho dílo již ke krásnému umění patří a žádnému clu nepodléhá. Tu řekl celní: „Nu, tak se musím o tom přesvědčit, kde máte ten kříž?“ „V síni stojí!“ Pan celní prohlídal tento kříž na vše strany a tu najednou začal se smáti a řekl: „Z takového kříže musí se clo platit, vždyť ta figura má šest prstů.“

Varhany od Josefa Haukeho, které nahradily původní Huvarův nástroj a jsou na kůru kostela sv. Mikuláše v Albrechticích dodnes.³¹

Huvar celý zaražený přiskočil a čítá: „1.2.3.4.5.6!“ Celý překvapený řekl: „Ale jak se mně to stalo?“ „Zcela jednoduše,“ řekl celní, „vy jste udělal pět vrubů a z těch vám šest prstů vypadlo.“ I musel clo zaplatiti a pak se bral do Pruska.

Jan Huvar nese kříž na Těšínsko

Později přišel k němu jeho švager z Těšínska,³² a vida tu ty kříže pravil, aby mu jeden větší kříž pro jejich kostel udělal, což se také stalo. Když zhotoven byl, vzal ho na ramena a šel s ním na Těšínsko. Když přišel do Petřvaldu, strhla se veliká bouřka, a Huvar se ukryl v palírně. Postavil kříž do síně, čekaje, až povětrí odejde. Zatím se ale s tou „sivou“ notně posilnil, a pak kráčel udatně k Trnávce. Když na Trnavské loučky přišel, viděl, že všechny pod vodou jsou. Zetul boty, a kráčel k lávce této rozvodněné říčky. Lávka tato jest velmi ouzká. Huvar se zastavil a začal se sebou následovně rozmlouvati: „Mám přes tu lávku jíti nebo ne? Něpadneš do vody?“ Po chvíli řekl: „Neboj se Janku! Vždyť neseš Krista Pána, a kdo se Boha nespustí, toho Buh také neopustí,“ a vkročil na lávku, ale sotva krok učinil, již byl v říčce, a tu bylo jednou Huvara a jednou

zase kříž na povrchu vody viděti. Nádeníci fojtovi z Petřvalda, kteří se té jeho rozmově při té lávce přidivovali, vytáhli ho z vody ven, a když on zase k sobě přišel, řekl: „Nepravil jsem, že když se Krista Pána nespouštím, nic se mně státi nemůže?“ Nádeníci jej potom přes lávku převedli a on kráčel k Brušperku.

Jan Huvar se blíží k Brušperku

Přišel z lesa na výšinu a viděl město Brušperk před sebou. I zůstal státi a pravil: „Janku! V takovém stavě ty nesmíš přes Brušperk jít, ty jsi tam známá osoba, vždyť jsi mokrý jak kačena, coby lidé o tobě mysleli?“ Zvlekl všechn oblek ze sebe až na košili, pověsil ho na ohradu jedné zahrady na který také tento kříž opřel, schůlil se pod něj a tak vyhřívaje se na slunci a suše své šaty. Zatím přišly děvečky odpoledne z města sem, by v zahradách trávu sbíraly. I viděvše člověka nahého pod křížem schuleného, ulekly se a pádíce do města, vykládaly, co viděly. I brzy se množství lidí shouklo a kráčeli ti nejsrdnatější vpřed z města na kopeček, by se na toho podivného muže podívali. Když se k němu přiblížili, vzkřikli: „I kýho djasa! Vždyť to jest náš varhaník pan Huvar.“ Oblekli ho, doma usušili a poslali dále.

Poznámky:

- Jiří Sehnal je moravský historik, muzikolog a organolog, který se kromě varhanářství a varhan, zabývá zejména hymnologií a dějinami hudby v 17. a 18. století. Jan Huvar nepatří mezi jeho hlavní témata, ale dotkl se jeho osoby v několika svých dílech. Viz **SEHNAL, Jiří: Život a dílo novojičínského varhanáře Jana Neussera (1807–1878)**. Čas. Mor. Muzea 58, 1973, s. 169, 170; **JANÁČEK, Vincenc: Životopis Jiříka Janáčka**. K vydání připravil a poznámkami opatřil Jiří Sehnal, Opus Musicum, Brno 1985, s. 33. **SEHNAL, Jiří: Barokní varhanářství na Moravě**. Díl 1. Varhanáři, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně – Univerzita Palackého v Olomouci, Brno 2003, s. 71–72 (Dále jen **SEHNAL 2003**). Jiřímu Sehnalovi děkuji za cenné rady, které mi k tomuto tématu poskytly.
- KRÁTKÝ, Jiří: Varhany děkanátu Místek**, bakalářská práce, Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav historie a muzeologie, Opava 2005, vedoucí bakalářské práce PhDr. Pavel Šopák Ph.D.; **KRÁTKÝ, Jiří: Dějiny varhan farního kostela sv. Bartoloměje ve Frýdlantě nad Ostravicí**, Práce a studie Muzea Beskyd, č. 6, 2005, s. 42–53. Jiřímu Krátkému také děkuji za poskytnutí jeho bakalářské práce.
- Informace o Janu Huvarovi se objevují v několika pramenech. Nejobsaňlejší pramenem jsou paměti Vincence Janáčka (viz text), z kterého čerpají farní kronika (Pamětní kniha kostela a fary v Albrechtičkách, sepsal Antonín Šnajdar, farář v Albrechtičkách v roce 1897) i obecní kronika (Kronika obce Albrechtiček (1827–1951), SOKA Nový Jičín, Místní národní výbor Albrechtičky, inv. č. 14). Jan Huvar a jeho stejnojmenný syn jsou uváděni jako varhanáři (resp. Orgelbauer) i v matrikách a jeho hmotné poměry dokládá pozemková kniha (viz níže). Další prameny, které se týkají jeho varhanářské činnosti (smlouvy atd.), jsem v rukou neměl a plně se zde spoléhám na Jiřího Sehnala a Jiřího Krátkého (viz pozn. č. 1).
- Vincenc Janáček (1821–1901) – učitel v Albrechtičkách, strýc Leoše Janáčka. Vincenc Janáček působil na škole v Albrechtičkách 49 let, nejprve jako výpomocný učitel u svého otce (1837–42), později jako učitel (1842–1880) a po rozšíření školy na dvoutrídni jako nadučitel (1880–1886). Byl velmi veřejně činný, zasloužil se o zřízení expositury (ustavení samostatného kněze pro Albrechtičky), zřízení samostatné fary apod. Na konci života ale po neshodách s některými místními lidmi Albrechtičky opustil a přestěhoval se do Kateřinky u Opavy. I když ho „křivda

a nevděk“, který se dle jeho slov někteří jeho spoluobčané na něm dopustili, hryzala zřejmě až do konce života, na Albrechtičky nezanevřel a v 90. letech 19. století napsal podrobné vzpomínky. Jejich součástí je i kronika této obce, vzpomínky na jeho otce Jiřího Janáčka i vlastní životopis. Tyto spisy jsou vzhledem k době vzniku i slohové úrovni jedinečným pramenem a proto se připravuje na rok 2011 jejich edice.

- Jiří Sehnal ve svém díle z r. 2003 uvádí nepřesná životní data i jméno matky. Tyto nepřesnosti byly způsobeny velkou šíří záběru autora a neemožností ověřovat všechna data, z nichž některá získal zprostředkovatně. Situaci kolem zjišťování životních dat Jana Huvara kromě stručnosti tehdejších matričních záznamů navíc komplikuje velký počet osob, které užívaly stejně příjmení a také to, že se podoba tohoto příjmení v průběhu jednoho století několikrát změnila (Huber, Hueber, Huwer, Huvar). Již v roce 1775 bylo v obci Albrechtičky z celkového počtu 57 usedlostí 8 domů, jejichž majitelé nosili jméno Huvar (tj. 14 %). Bylo to jednak fojstství (č. p. 57), dále sousední selské grunty 55, 53, 52, čtvrtlánový grunt č. p. 46 a domky č. p. 4, 50, a 29 (viz MZA, D5 - U 50/P, Urbarialní fase). Štěstím pro jednoznačné určení narození Jana Huvara bylo, že se narodil až v roce 1774 a ne dříve, protože právě v roce 1774 se začaly v matrikách používat čísla domů. Všechny genealogické údaje použité v tomto článku viz příslušné matriky ZA v Opavě.
- Dospělosti se prokazatelně dožil jeho syn Johann (*15. 11. 1799), který mu později i pomáhal v jeho varhanářské činnosti a Karl (*29. 6. 1809), který si 25. 6. 1837 vzal dceru zámeckého hajného. V matrice je zapsáno také narození jeho syna Josefa (*17. 3. 1798), jehož další osudy jsou mi však prozatím neznámé.
- Jiří Janáček (1778–1848) – učitel a šlechtitel ovocných stromů v Albrechtičkách, je znám především jako dědeček skladatele Leoše Janáčka. Pocházel z Frýdku, ale kvůli předčasné smrti svého otce vyrůstal s matkou na faře v Petřvaldě u P. Jana Nepomuka Hermanna. Tento kněz mu umožnil dosáhnout vzdělání potřebné k učitelské práci. Po úspěšně složené učitelské zkoušce získal v roce 1799 místo učitele v Albrechtičkách (snad na přímělu svého pěstouna). Do historie obce a okolí se zapsal jako pilný a podnikavý učitel, při albrechtičské škole dokonce založil a provozoval ovocnou školkou, čímž významnou měrou přispěl ke zvýšení úrovně ovocnářství v obci i okolí. Za svůj život získal několik pochvalných dekretů. Jeho syn Jiří, učitel na Hukvaldech, je otcem slavného skladatele Leoše Janáčka. Podrobný životopis Jiřího Janáčka sepsal Vincenc Janáček – toto dílo se zatím jako jediné z jeho děl dočkalo zveřejnění (viz **JANÁČEK, Vincenc: Životopis Jiříka Janáčka**. K vydání připravil a poznámkami opatřil Jiří Sehnal, Opus Musicum, Brno 1985).
16. 5. 1873 „Varhany a měchy při chrámu paskovském sv. Vavřince byly tak pokazené, že bez prodlení reparatury a štemování potřebovaly, protož je musel nevidomý varhanář Jan Huvar, z Malých Albrechtiček, původce (!) těchto varhan, štemovat a opravit, za což se jemu dle přiložené kvitance 35 zl. 13 kr. r. č. z vlastního kostelního jmění zaplatilo. viz SOKA ve Frýdku-Místku, FÚ Paskov, inv. č. 54, kart 2, přílohy ke kostelním účtům 1866–1885, viz rok 1873. Citace dle **KRÁTKÝ, Jiří: Varhany děkanátu Místek**, s. 86. Viz také **KRÁTKÝ, Jiří: Dějiny varhan farního kostela sv. Bartoloměje ve Frýdlantě nad Ostravicí**, s. 45.
- KRÁTKÝ, Jiří: Varhany děkanátu Místek**, s. 89–90.
- Dle laskavého sdělení prof. Sehnala není slepota ani stáří překážkou varhanářské práci. Hrubou práci (výrobu píšťal apod.) odvede někdo jiný a „mistr“ se věnuje ladění a seřizování.
- Jedná se jen o pravděpodobný podpis Jana Huvara mladšího. Matriční zápis tohoto sňatku je totiž mírně zmatečný. Jako svědek je podepsán Johan Huvar (méně čitelné slovo za jménem je „swėdek“), ale v kolonce svědků farář vepsal jméno Karl Huvar – mohlo jít jen o přepis faráře. Další nejistota vyplývá z četnosti příjmení Huvar ve vesnici – svědkem na svatbě nemusel být bratr, ale zcela jiný Jan Huvar.
- Karel Huvar, syn Jana Huvara se narodil 29. 6. 1809, později narukoval do armády a zde setrval minimálně do roku 1837. Při sňatku s Rosinou, dcerou Johanna Meisela, hajného v Nelhubli (Nové Horce) uzavřeného 25. 6. 1837 je totiž uváděn jako 27 letý vojník Schwarzenberského regimentu kopiníků (Uhlanen rgmt). Jak dlouho byl v armádě není

doloženo, obvyklá doba služby v armádě v té době byla 10–11 let. Jeho další osudy jsou velmi nejasné. Pravděpodobně žil celý život jinde než v Albrechticích nebo Nové Horce – v matrikách těchto vesnic nenacházíme narození jeho dětí ani jeho úmrtí. Vincenc Janáček pouze zmiňuje, že si fojt Vincenc Huvar od něho koupil koupil pole (viz níže).

13 Byli to: 12. 5. 1842 Johanna, 10. 9. 1843 Marianna, 23. 11. 1845 Nikolaus, 20. 4. 1848 Johann a 2. 8. 1850 Vincenc.

14 Podle vyjádření Jiřího Sehnala byly Huvarovy varhany ještě před 30 lety v Lysé p. Makytou.

15 MZA B15, k. 301. cit. dle: **SEHNAL 2003**, s. 72.

16 Např. v r. 1833 získal zakázku za 240 zl. v Kunčicích pod Ondřejníkem proti „profesionálům“ J. N. I. Staudingerovi (nabízel 340 zl.), F. Harbichovi (300 zl.). Nebo r. 1843 v Ostravici nabízel Huvar varhany za 260 zl., zatímco jeho konkurent, kvalitní varhanář Neusser, chtěl 350 zl. viz **KRÁTKÝ, Jiří: Varhany děkanátu Místek**, s. 80.

17 Děkuji panu Mojmiru Demlovi z Albrechtic za laskavé poskytnutí této fotografie.

18 Viz ZAO, velkostatek Nová Horka, E 16-08, inv. č. 1, Gruntovní kniha Albrechtic, s. 28b–33a.

19 Kronika obce Albrechtic (1827–1951), SOkA Nový Jičín, Místní národní výbor Albrechtic, inv. č. 14, s. 10.

20 Tato tabulka byla zpracována podle dat sesbíraných Jiřím Sehnalem a Jiřím Krátkým (viz citace výše). Druhý letopočet (za pomlčkou) je údaj o odstranění varhan z kostela.

21 Sehnal uvádí dataci „před r. 1828“. Ladislav Baletka zmiňuje, že se nové varhany v Růždce pořídily v roce 1807, jméno varhanáře ale není uvedeno (viz Baletka Ladislav, Farní úřad Růždka, inventář Evidenční číslo 543. SOA Vsetín 2005).

22 **JANÁČEK, Vincenc: Životopis Jiříka Janáčka**, MZM oddělení dějin hudby, sig. D388LJ, s. 46–47. Jinou, kratší verzi tohoto příběhu napsal Vincenc Janáček v kapitole „Starý varhaník“ ve svých dějinách obce (viz **JANÁČEK Vincenc, Kronika obce Albrechtic**, MZM oddělení dějin hudby, sig. D384LJ, s. 76–77).

23 Baslířství = kutilství, z něm. basteln = kutit. (převzato z edice Jiřího Sehnala viz citace výše)

24 Zde se Janáček dopouští chyby. V té době již totiž v Albrechticích nebydlel a tyto informace získal pravděpodobně zprostředkovaně. Nové varhany nebyly z Vídně, ale od Josefa Haukeho z Uherského Hradiště, a byly instalovány roku 1891 nebo 1892 (Podle obecní kroniky se začalo

s hrubou stavbou kostela na jaře 1891 a stavba byla posvěcena 5. 7. 1892 – viz Kronika obce Albrechtic s. 10).

25 **JANÁČEK, Vincenc: Životopis Jiříka Janáčka**, MZM oddělení dějin hudby, sig. D388LJ, s. 48–50.

26 Podle Jiřího Sehnala šlo o Antonii Horčíčkovou, vdovu po varhanáři Františku Horčíčkovi. František Horčíčka (4. 11. 1745 – 16. 9. 1800) je uváděn jako varhanář v Opavě a ve Frýdku. Narodil se v Popovicích v Čechách, roku 1766 vstoupil jako bratr laik do jezuitského řádu v Uherském Hradišti. Po noviciátu, který absolvoval v letech 1767–1768 v Brně, působil jako varhanář v jezuitských kolejích v Březnici (1769), v Jičíně (1771) a v Uherském Hradišti (1771–1773). Po zrušení jezuitského řádu se usadil v Opavě, oženil se s Antonií Erbertovou a byl přijat jako varhanář do truhlářského cechu. Před rokem 1780 se přestěhoval do Frýdku, kde koupil dům č. 78, ve kterém si otevřel varhanářskou dílnu. Žádné z jeho dětí se po jeho smrti varhanářství nevěnovalo, což byl pravděpodobně důvod, proč vdova darovala Janáčkově a Huvarovi lavičnici na odlévání plechu a prozradila jim „tajný“ výrobní postup. Viz **SEHNAL (2003)**, cit.d.s. 71.

27 „dná deska“ = spodní (ode dna)

28 Janáček neuvádí poslední cifru letopočtu. O nových varhanách také viz poznámka výše.

29 Následující tři kapitoly viz **JANÁČEK, Vincenc: Kronika obce Albrechtic**, MZM oddělení dějin hudby, sig. D 384 LJ, s. 78–81.

30 Vzhledem k tomu, že Janáček neuvádí ani jméno bratra, ani místo, kde žil, je těžké toto tvrzení doložit. Ze sourozenců Jana Huvara st. se dospělosti mohl dožít jen jeho starší bratr Martin (*8. 11. 1770), ostatní dva sourozenci, sestra Anna a bratr Josef, zemřeli v dětském věku. Vzhledem k tomu, že nelze v matrikách dohledat ani jeho sňatek, ani úmrtí, nasvědčuje tomu, že se oženil a bydlel mimo Albrechtic.

31 SOkA Nový Jičín, Farní úřad Albrechtic, inv. č. 74

32 Podobně jako v předcházející kapitole neuvádí Janáček jméno ani bydliště dotyčného švagra. Pokud by to měl být opravdu švagr, pak to musel být bratr jeho ženy nebo manžel její sestry, Huvarova jediná sestra Anna zemřela v 7 letech.

Mgr. Milan Myška, absolvoval historii a hudební vědu na FFMU v Brně (2003), učitel na ZŠ, od roku 2007 kronikář obce Albrechtic. Jsou mu blízké dějiny venkovského obyvatelstva a mikrohistorie, v poslední době připravuje edici spisů Vincence Janáčka.

Kontakt: Albrechtic 2, 742 55, email: myskmi@seznam.cz

Nález trosek německé stíhačky Messerschmitt Bf 109 G-14/U4 u Oder

Petr Bartošík

Foto archiv Muzea městyse Suchdol n. O.

Každá válka má své hrdiny i poražené. Má však především své oběti, a to bez ohledu na to, o kterou bojující stranu zrovna jde. Válka svým nevybíravým způsobem mění osudy lidí a vybírá si při tom svou krvavou daň mezi vojáky i civilisty. V tom dokáže být válka opravdu nemilosrdná a krutá.

Nejinak tomu bylo i v neděli 17. 12. 1944, kdy se na moravsko-slezském nebi rozhořela největší

letecká bitva nad územím tehdejšího protektorátu. Tento vzdušný boj mezi americkou 15. USAAF a německou LUFTWAFFE si tehdy vyžádal celkovou ztrátu téměř osmdesáti letadel z obou bojujících stran. Američané přitom prokazatelně přišli o 25 strojů, z toho 19 bombardérů a 6 stíhaček. Ztratilo při tom život 63 amerických letců a dalších 114 upadlo do zajetí. Němci ztratili

53 stíhaček, zahynulo 21 pilotů a další 4 vyvázli z boje se zraněním.

V tomto krvavém střetnutí bylo americkými stíhači sestřeleno několik německých stíhaček i v prostoru Poodří a v okolí Oder. V sobotu 28. 8. 2010 se podařilo členům Klubu přátel Suchdolu n. O. – sekce vojenské historie, kteří se dlouhodobě válečnými událostmi tohoto regionu zabývají, objevit trosky jedné z nich. Po téměř 66 letech byly fragmenty německého letadla vyzdvíženy na poli u Oder za Skřivánčí ulicí. Jednalo se o stíhačku

Messerschmitt Bf 109 G-14/U4 s výrobním číslem **W.Nr. 511977** a taktickým označením „**žlutá 16**“, která byla vyzbrojena kromě dvou 13mm kulometů MG 131 nad motorem i účinným 30mm kanónem MK 108. Tento válečný stroj náležel do stavu elitní stíhací eskadry JG 300 „**Wilde Sau**“ nacistické Luftwaffe. Jejím pilotem byl 24letý **Uffz. Heinz Riese**, který tady u Oder nalezl svou smrt.

Osudnou neděli 17. 12. 1944 odstartoval Uffz. Heinz Riese v 10.45 hod. spolu s ostatními spolubojovníky od IV. Gruppe JagdGeschwader 300 do bojové akce z letiště Reinsdorf nedaleko Berlína. Nad Moravou je čekalo střetnutí s letadly 15. americké letecké armády, které pro změnu startovaly z italských základen k náletu na rafinerie v Horním Slezsku (na území dnešního Polska). Bojovým úkolem německých letců bylo narušit průlet amerických bombardovacích svazů a poslat k zemi co nejvíce těchto „nepřátel říše“. Toho dne byla nízká oblačnost. Meteorologická stanice v Suchdole hlásila v 6.47 hod. teplotu $-0,5$ °C a celé Poodří bylo zahaleno mlhou. Přes den se pak oteplilo a nastala obleva. Kolem poledne se nad mraky rozhořelo hotové peklo. Hukot leteckých motorů bombardérů a jekot do vysokých otáček hnaných motorů stíhaček, střelba palubních

zbraní a padající vystřelené nábojnice, dávaly znát, že na nebi se odehrává nelítostný boj. Sám Uffz. Riese v boji s Američany již není žádným nováčkem, u své předešlé jednotky mu byl dne 25. 2. 1944 připsán sestřel jedné B-17. Dnes mu však štěstí nepřeje. Do celé akce nemilosrdně zasahují američtí stíhači, kteří tvoří ochranu formacím těžkých bombardérů B-24 a B-17. Najednou se z mraků za střelby vyhoupla dvě za sebou rychle letící letadla. Z lovců se náhle stává oběť...

Okolnosti souboje a následné havárie německého letadla nám popsal pan Oskar Kubíček z Oder, který byl tehdy za Skřivánčí ulicí mezi prvními. „Německá stíhačka přeletěla ve velké rychlosti nad městem ve směru od Jakubčovic a letěla poměrně nízko. Na úrovni závodu Optimit mohla být tak ve výšce asi jen 100m. V těsném závěsu za ní se řítily americká stíhačka P-51 Mustang, která po té německé pálila ze všech palubních zbraní. Jak byla na úrovni Skřivánčí ulice vyskočil z ní pilot, kterému se však neotevřel padák a při dopadu na zem se zabil. Jeho bezvládné tělo leželo na poli za stodolou. Pilot měl rozbitou hlavu a jeho tělo udělalo do půdy hluboký otisk. Letadlo dopadlo nedaleko od něj, kde pak přes křídlo spadlo a narazilo o zem, částečně se zabořilo a začalo hořet.“

Podle dobových dokumentů se podařilo dále zjistit, že německý pilot byl po lékařském ohledání pochován dne 20. 12. 1944 na městském hřbitově v Odrách katolickým farářem Emilem Pillichem. V roce 1998 byly jeho ostatky spolu s ostatními padlými německými vojáky z Oder převezeny německým Lidovým spolkem pro válečné hroby do Valašského Meziříčí na Centrální německý válečný hřbitov. Jeho jméno je uvedeno na jedné z pamětních desek (v Bloku 2) přímo u vstupu na válečný hřbitov. **Uffz. Heinz Riese**, celým jménem **Heinrich Josef August Riese**, narozen dne **1. 11. 1920 v Bodenrode (Hailigenstadt v Německu)**, katolík, příslušník **15. letky IV./JG 300**, číslo jeho identifikační známky: **53530/100** – tak zní strože úřední záznamy.

Pokud jde o trosky jeho letadla, ty měly být podle pamětníků během krátké doby z pole uklizeny ruskými zajatci. Při převozu měl platoňák se zbytky letadla stát i krátkou dobu přímo na oderském náměstí. Jak se však ukázalo při podrobném terénním průzkumu, ne vše bylo z místa havárie skutečně odvezeno. Přestože bylo k tomuto případu poměrně dost historických podkladů, nedařilo se dlouho vlastní místo přesně lokalizovat. Úspěšnému nálezu předcházelo několik let badatelské práce, pátrání mezi pamětníky i přímo v terénu. Nakonec napomohla náhoda. Na místě havárie pak byly nalezeny fragmenty přední části stíhačky včetně hlavního nosníku křídel, pilotní kabiny, torza leteckého kanónu Rheinmetall-Borsing MK 108, palubních přístrojů a agregátů, řídicí páky – kniplu, který naposledy svíral právě pilot

Výrobní logo motoru.

Uffz. Heinz Riese. Ze 4m hloubky byl nakonec vyzdvížen i motor stíhačky DB 605 A s výrobním číslem W.Nr. 100687 včetně reduktoru a části vrtulového listu. Nalezené fragmenty letadla byly převezeny do Muzea městyse Suchdol n. O., kde po odborném ošetření a konzervaci budou následně vystaveny veřejnosti v nově budovaných prostorách muzea.

Tímto objevem se opět podařilo leteckým badatelům přispět dalším pomyslným „kamínkem“ do historické mozaiky gigantického střetnutí ze dne 17. 12. 1944, podobně jako se to podařilo v případech havárií letadel u Mankovic (1999), v Hynčicích (2002), Polouvsí (2004), Libhošti (2005), Palačově (2008) a jinde. I po více jak 65 letech od konce 2. světové války nejsou všechny události a válečné hrůzy dosud známy. Podobné je to i u případů „ztracených“ letadel a jejich posádek, které teprve čekají na své nalezení a objasnění. Válka přinesla své obrovské oběti, které nesmí být budoucími generacemi zapomenuty.

***Petr Bartošík**, vystudoval střední průmyslovou školu stavební ve Valašském Meziříčí, pracoval ve stavebnictví a od roku 1996 pak na stavebním úřadě v Suchdole nad Odrou. Od dětství se zajímá o přírodu a historii a to především historii regionální. Blíže se například zabývá historií těžby rud v Oderských vrších a válečnými událostmi. Je členem Klubu přátel Suchdolu n. O. a stál u zrodu dnešního Muzea městyse v Suchdole n. O.*

V současné době je vedoucím sekce vojenské historie, dobrovolným pracovníkem a správcem muzea. K jeho hlavním zájmům patří badatelská činnost v oblasti vojenství a to především oblast letecké války a archeologie. Občas přispívá do regionálního tisku i časopisu POODŘÍ.

Kontakt: Komenského 282, 742 01 Suchdol n. O., e-mail: bartošik@suchdol-nad-odrou.cz, tel.: 558 272 479

Památník padlým – kaple sv. Anny ve Veselí

*Josef Klézl
Foto Petr Lelek*

Kaple byla postavena jako náhrada za původní menší kapli sv. Anny kolem roku 1937 k uctění 16 mužů z Veselí, kteří padli na frontách války mezi lety 1914–1918.

Pozemek náležel rodině Foltasových č. p. 53 a nyní je majetkem města Oder. U Ministerstva obrany ČR, Odbor péče o válečné hroby, je kaple registrována jako památník.

Každým rokem se v kapli konají alespoň dvě mše svaté – v květnu a v červenci. Jednou za čtyři roky se pak u kaple zastaví průvod při procesí svátku Těla a Krve Páně (Božího Těla).

Naposled byla kaple opravována v roce 1996 na popud pana Františka Eliáše. Při ní byly na původní místo vráceny dvě desky se jmény padlých. Do té doby byly z iniciativy P. Josefa Bollka uschovány před čtyřicetiletým režimem uvnitř kaple. Díky úschově přečkaly.

Dopisem ze dne 17. 12. 2008, podali na Městský úřad Odry bývalí občané z Veselí žijící v Německu, žádost o doplnění pamětních desek

Pan Heinz Brosch čte projev.

se jmény občanů Veselí, kteří zahynuli v letech 1939–45 v 2. světové válce. Celou záležitost tohoto záměru doprovázel svou odbornou radou a věnoval jí mnoho času a námahy Ing. Stefan Demel. Bylo navrženo, aby dvě starší desky byly

Ministranti P. Zdenko Vávro a P. Udo Klösel.

Ing. Karel Glogar (vpravo) vystoupil s projevem pana starosty. Pan Karel Gold tlumočil.

Pan Stefan Demel, P. Udo Klösel předčítá žehnací modlitbu.

P. Udo Klösel žehná novou pamětní desku se 43 jmény zemřelých za 2. svět. války.

posunuty nahoru a pod ně se umístily nové desky se jmény obětí druhé světové války.

47. schůze Rady města Oder, která se konala dne 9. dubna 2009, doporučila zastupitelstvu města umístění desky se jmény občanů padlých ve 2. světové válce na kapli na Veselí schválit. Zastupitelstvo města Oder konané dne 22. dubna 2009 na svém 21. zasedání pak odsouhlasilo její umístění v kapli sv. Anny.

Nastal čas pátrání v archivech a po pamětnících. Od konce války už uběhla dlouhá doba, a ne všechny události té doby byly písemně zachyceny nebo se záznamy ztratily. Proto je dobře, že se tyto události zaznamenají do kamenných desek.

Po roce upřesňování údajů bylo přikročeno k vlastní realizaci. Původně zamýšlené rozmístění bylo změněno. Staré desky budou přesunuty na levou stranu a na pravou stranu čelní stěny kaple bude umístěna jedna nová velká deska. Během stavebních úprav se zjistilo, že původní desky je třeba zrenovovat, což navýšilo rozpočet. Čas běžel, kurz koruny a eura se měnil a vybraný finanční obnos začal být nedostačující. Vše stálo před zvážením, zda písmo provést místo původního zlatého, pouze ve stříbrné barvě. Nakonec za pomoci Městského úřadu v Odrách, zvláště pana Ing. Petra Šustka, vedoucího odboru kultury,

se podařilo celý záměr zrealizovat k dokonalosti. Úpravu starých desek a výrobu nové desky provedla firma Kamenictví Jakubík z Oder.

Slavnost s žehnáním nové desky byla stanovena na 5. září 2010. Na slavnost za mír a porozumění, jak stálo na pozvánce, přijelo 20 občanů žijících v Německu. Za pozornost stojí, že z té dálky přijeli i s vnučaty. Místních se zúčastnilo asi 40 občanů z Veselí a okolí.

Vše začalo v kostele česko-německou mší svatou, kterou za českou stranu sloužil P. Zdenko Vavro, administrátor farnosti Veselí u Oder, původem ze Slovenska. Německou stranu zastupoval P. Udo Klösel, farář z Hohenfelsu, jehož tatínek se narodil ve Veselí čp. 19. Při mši svaté nesly společně obětní dary děti z Německa a České republiky.

Původem, v jehož čele byl nesen věnec, se shromáždění po mši svaté přesunulo z kostela ke květinami vyzdobené kapli svaté Anny. Věnec se žlutou a bílou stuhou s česko-německým nápisem „Za mír a porozumění“, byl položen před novou pamětní desku a P. Udo Klösel ji požehnal.

Za realizátory tohoto činu přednesl projev pan Heinz Brosch. V projevu poděkoval všem za účast, za pomoc a spolupráci, zvláště kamenické firmě Jakubík a panu Karlu Goldovi. Vzpomenul dvě

Veselí 5. září 2010

P. Zdenko Vavro, administrátor farnosti Veselí u Oder,
Ing. Stefan Demel – rodák z Veselí a hlavní tvůrce této akce,
P. Udo Klösel – farář v Hohenfelsu.

ničivé války, v nichž mnozí z Veselí zahynuli. Zavzpomínal na své mládí na Veselí. Na závěr svého projevu řekl: „Nechť nám Pán Bůh pomáhá udržet mír ve svobodě a rozvíjet porozumění mezi národy do budoucnosti, ve které války, bída a nouze, již nebudou mít místo.“

Starostu MěÚ Odry zastupoval pan Ing. Karel Glogar, který přednesl jeho projev. Také se zmínil o hrůzách nejstrašnější války v dějinách: „Abychom usilovali o smíření a pokoj mezi lidmi.“

Projevy ukončil položením kytičky a několika slovy pan Zdeněk Mateciuc. Řekl: „Válka byla zločin, odsun byl také zločin.“

Na závěr obřadu zazněl pochod Ich hatt einen Kameraden. Po obřadu následovalo občerstvení v podobě koláčů a teplého čaje, který přišel vhod v nepříliš teplém počasí. Místní občané, farníci, napekli tak výborné koláče, že se po nich jen zaprášilo a na rozdávání zůstaly jen obrázky na památku.

Po vyfotografování a popovídání si před kaplí, se toto setkání, které se neslo ve velmi přátelském duchu, rozešlo ke svým domovům. Někteří se ještě zastavili na hřbitově a odpoledne navštívili rodný dům J. G. Mendela v Hynčicích.

Zum Gedenken der Gefallenen und Gestorbenen. Zur Mahnung an die Lebenden.

1939 - 1945

1919	Dworsky Ferdinand	1939
1917	Hilscher Alois	1940
1920	Mendel Edwin	1940
1917	Dworsky Stefan	1941
1914	Fadle Josef	1941
1917	Foltas Eduard	1942
1912	Schilhab Franz	1942
1917	Dworsky Emil	1943
1908	Baller Raimund	1943
1921	Röder Josef	1943
1921	Münster Eduard	1944
1922	Sendetzky Alois	1944
1911	Foltas Ferdinand	1944
1922	Foltas Stefan	1944
1913	Broßmann Karl	1944
1913	Mendel Ferdinand	1944
1911	Baller Josef	1944
1907	Ehler Rudolf	1944
1912	Peschel Josef	1944
1919	Ehler Erwin	1944
1926	Foltas Josef	1945
1903	Brossmann Franz	1945
1906	Foltas Ferdinand	1945
1906	Münster Stefan	1945
1927	Seibert Ernst	1945
1927	Dworsky Hugo	1945
1917	Foltas Stefan	1945
1905	Klesel Franz	1945
1905	Brosch Josef	1945
1927	Foltas Alois	1945
1906	Foltas Ferdinand	1945
1910	Fadle Alois	1946
1901	Greger Marie	1945
1931	Greger Josef	1945
1900	Broßmann Josef	1945
1896	Fadle Josef	1945
1906	Münster Adolf	1945
1910	Foltas Alois	1945
1920	Foltas Elfriede	1945
1869	Fadle Anna	1945
1937	Mader Hermann	1945
1914	Klezi Vilém	1945
1904	Foltas Josef	1945

Na památku padlým a zemřelým.
Jako varování živým.

Nová pamětní deska (Foto Josef Klézl).

Na závěr ještě několik údajů. Roku 1910 na Veselí žilo v 72 domech 451 obyvatel. Z tohoto počtu narukovalo do války 105 mužů. Domů se jich 16 nevrátilo.

V době druhé světové války mělo Veselí 420 obyvatel. Válečné období nepřežilo 43 občanů, kteří jsou uvedeni na nové pamětní desce. Neumírali jen muži-vojáci, ale také civilní obyvatelé.

Na seznamu najdeme mimo jiné, maminku s 13letým synem a babičku se sedmiletým vnukem. Jsou to oběti leteckých náletů v dubnu a květnu 1945, kdy válka se chýlila ke svému konci.

Pokloňme se památce obětí všech národností bez ohledu na jejich národnost.

Další foto – viz barevná příloha.

Rekonstrukce hrobky Schindlerů v roce 2010 na kunínském hřbitově

Bronislav Novosad (text i foto)

Místní hřbitov je bezesporu nejvýznamnějším vesnickým hřbitovem v oblasti nazývané Kravaňsko. Jeho historie se jeví krátkou, ale oč kratší, o to bohatší. Zde totiž mimo jiné spočívají ostatky nejpozoruhodnější ženy své doby, hraběnky Marie Walburgy Josefy Kajetány říšské hraběnky z Truchsess-Waldburg-Zeilu a Trauchburku, rozené říšské hraběnky Harrach-Rohrau a Tannhausen a Hohenems-Lustenau, dědičné paní na Spálově, Bystrém a Německém Jeseníku, Dámy Hvězdového kříže.

Lokace místního hřbitova byla vybrána samotnou hraběnkou a po zřízení farnosti v obci v roce 1812 se započala psát i historie hřbitova samotného. V tomto roce byla taktéž dokončena stavba kostela Povýšení svatého Kříže, jež je spojena s Francem Bielou, rodákem z nedaleké Opavy. Je pravděpodobné, že právě on byl požádán hraběnkou, aby provedl práce spojené se založením hřbitova v místě jí vybraném. Cestou, která vede kolem hřbitovní zdi, se nejprve hraběnka ubírala sama a později, když

Hrobka po rekonstrukci.

ochrnula na obě dolní končetiny, byla vožena či nesena na blízký Ořechový vrch, kde se kochala pohledy do krajiny Poodří. Snová melancholická krajina dalekých výhledů, ji inspirovala i umožnila konat ve prospěch zdejšího lidu. Právě zde snila o svém životě, o alchymii štěstí potřebné pro druhé. A tak poté, když její svíce dohořela a ona se stala součástí nebytí, byla označována přídomkem „Naše dobrá hraběnka“. Krajina Poodří však na tuto ženu nezapomněla a ani nikdy nechtěla, proto byla na místním hřbitově jejími dědici postavena stavba, které se dnes říká hrobka Schindlerů.

Vstoupíme-li dnes na hřbitov, upoutá naši pozornost mohutná cihlová stavba tzv. kaple Fürstenberků postavená v roce 1889 v novogotickém slohu. Za hrobkou Schindlerů se musíme vydat směrem k centrálnímu kříži z roku 1863 a až od něho, když se podíváme směrem k východu (doprava), ji spatříme. Nepůsobí hmotově tak výrazně jako kaple. Před námi se otevírá empírová rodinná hrobka stylizovaná do otevřené sloupové síně, oddělené od okolí ozdobnou mříží. Má obdélníkový tvar o vnějších rozměrech 13,22 x 3,7 m. Uvnitř jsou do stěn zasazeny černé desky se zlatenými jmény a základními údaji o jednotlivých členech rodiny. Na čestném místě proti vchodu do hrobky je zasazena deska hraběnky Marie Walburgy. Před rekonstrukcí hrobky v roce 2010 byla hrobka bílá, o původní barevnosti neměl nikdo ponětí. Nejstarší doposud známá černobílá fotografie hrobky je asi z roku 1920.

Při malých opravách před započítím letošní rekonstrukce se opravovaly pouze vlhké a odpadlé části. Vlhké omítky byly otlučeny, celá stavba odkopána do hloubky asi jeden metr. Ukázalo se, že zadní část hrobky je posazena na základech původního ohrazení hřbitova. Založila se drenážní vrstva, byly zřízeny úpravy zabraňující vztlínání vody a následnému vlhnutí stavby. Při těchto pracích byla sondami zjištěna barevnost v celé

hrobce, a to jak vnější části tak i vnitřní. Následně byla tato konzultována odborníky a padlo konečné rozhodnutí vrátit hrobce, původní barevnost. Dnešní návštěvníci mohou spatřit hrobku tak, jak pravděpodobně vypadala kolem roku 1870, ač je její výstavba datována už k roku 1850. Sondami bylo zjištěno, že vnější plášť byl zelenkavý, později šedý. Vnitřní část byla okrová. Vzhledem k tomu, že zelenkavá barva je i v sondách v kostele, je pravděpodobné, že přebytky byly právě využity na vymalování hrobky. Později byla přemalována šedou barvou, barvou modernější, která lépe vystihuje tuto stavbu. Součástí rekonstrukce je i vnější osvětlení.

Tak, jako se kunínský zámek honosí názvem Perla barokní architektury na Moravě, je možno tuto zdárně provedenou rekonstrukci označit jako neméně významný počín, který jen umocňuje význam oné Perly barokní architektury. Empírová hrobka je důstojně připravena na rok 2012, kdy si budeme připomínat 200 let založení farnosti a hřbitova, ale taktéž 250 let od narození hraběnky Marie Walburgy.

Tak jak jsem v minulosti napsal při příležitosti exhumace v roce 1998: „... Bylo mnoho uděláno, mnoho práce je přede všemi, kteří se zúčastnili výše popisovaného výzkumu, a mnoho bude těch, kdo v budoucnu z minulosti čerpat budou. Děkuji všem a věřím, že pomíjivost může být přínosem.“

Tato slova se naplnila.

Tehdy jsme ještě snili o záchraně zámku, tehdy jsme ještě přemýšleli o tom, jaké by to bylo kdyby... A dnešek ukázal, že lidé držící spolu dokážou divy. Kunínský zámek žije a s ním i místní hřbitov – to vše není práce jednotlivce, ale práce mnoha bezejmenných, mnoha těch, o kterých se mluví a mnoha těch, kteří jsou bohužel již součástí světa „naší dobré hraběnky“.

Všem těmto patří velký dík, je to velký závazek pro další generace.

To všechno mělo a má smysl.

Další foto – viz barevná příloha.

Více se dozvíte na nových stránkách o hřbitovu: <http://kunin-hrbitov.webnode.cz/>

Bronislav Novosad, vystudoval střední školu v Příbrami obor geologický průzkum a důlní měřictví, absolvoval requalifikační kurz v ochraně přírody a určitou dobu pracoval jako strážce přírody. Od roku 1995 je správcem kunínského hřbitova a v současné době je zaměstnancem Muzea Novojičína – pracuje na zámku v Kuníně.

Je člověkem, který žije v této krajině, která mu není lhostejná, je tedy člověkem, který se pojí s krajinou a snaží se ji pochopit.

Kontakt: Kunín 27, 742 53,

email: B.Novosad@seznam.cz, tel.: 739 048 115

Sestý ročník mezinárodního plenéru Poodří

Eda Riedl

Ve mlýně u Králů v Loučkách zleva – Světlana (Kazachstán), Stanislav (Švédsko), Šárka (ČR), Romuald (Polsko), Zdislaw (Polsko) a Petr (ČR).

Tentokrát jsme se sešli v Loučkách u Oder na starém vodním mlýně Wesselsky. Sraz jsme měli v poslední srpnovou neděli přímo na mlýně. Byl pěkný den, svítilo sluníčko a vše se zdálo skoro kouzelné. Bohužel čas ukázal, že tento den byl jedním ze dvou, kdy nám přálo počasí. Jinak nám Odersko ukázalo svoji zachmuřenou tvář, kdy se oblaka honila po obloze, zakrývala sluníčko a čas od času na nás spustila spršku studeného deště.

Díky našim hostitelům manželům Královým, majitelům mlýna, kteří se postarali v letošním ročníku o náš azyl, to zase nebylo tak zlé a malovalo se v útrobách mlýna nebo pod přístřešky i pod deštníky – prostě jak se dalo.

Parta výtvarníků, která se sešla na šestém ročníku tohoto plenéru, byla dobrá a nějaké rozmary počasí ji nemohly ovlivnit. Na plenéru se sešli někteří staří známí, ale také úplně noví malíři. Mezi ty, kteří už v Poodří malovali, patřili Katerina Bohac (Caracas, Venezuela), Stanislav Franek (Stockholm, Švédsko), Romek Jeziorowski (Opole, Polsko) a z Moravy Petr Kuh a Eda Riedl. Nově přibyli Zdislaw Wiatr (Czenstochowa, Polsko) a Světlana Yereschenko-Šumberáková z Kazachstánu, která již žije u nás na Moravě a ještě Šárka Spurná za Spolku Mlejn.

Veškerá díla, která vznikla na plenéru v Loučkách, byla vystavena od října do listopadu 2010 v Městské galerii v Odřách. Vernisáž si všichni, kteří dorazili, pěkně užili.

Tak jako v minulých ročnících jsme zůstali věrní malování v Poodří, kam se vlastně stále vracíme a navštěvujeme místa, která nás oslovují. Za předchozích ročníků jsme již malovali v Mankovicích, Bartošovicích, Albrechticích, Staré Vsi nad Ondřejnicí, Hynčicích a nyní v Loučkách. Stále máme ještě dluh, nebyli jsme ještě malovat u pramene Odry, je to trochu obtížnější, ale doufám, že se to ještě v následujících letech podaří.

Takže skončeno, šestý ročník je za námi a již se pozvolna blíží ročník sedmý. Všichni jsme si slíbili, že se příště opět sejdem, tak uvidíme, kde to bude, zatím nevím...

Ještě důležitá „maličkost“ – poděkování manželům Královým, kteří nás na mlýně Wesselsky ubytovali a krmili. Pokud budete mít cestu kolem, neváhejte a zajděte se na vodní mlýn podívat.

Organizátorem mezinárodních plenérů v Poodří je občanské sdružení Spolek Mlejn z Odřavy, které mimo tuto činnost provozuje Muzeum a Galerii Mlejn v Ostravě (více na www.mlejn.com).

Eduard Riedl

absolvent VŠB v Ostravě, rodák ze Stodolní ulice. Provozuje Muzeum a Galerii Mlejn v Ostravě, je členem Spolku Mlejn, který sdružuje výtvarníky mající vztah k přírodě, sám také maluje, zejména podzimní motivy.

Kontakt: Mlejn, tel.: 596 136 033

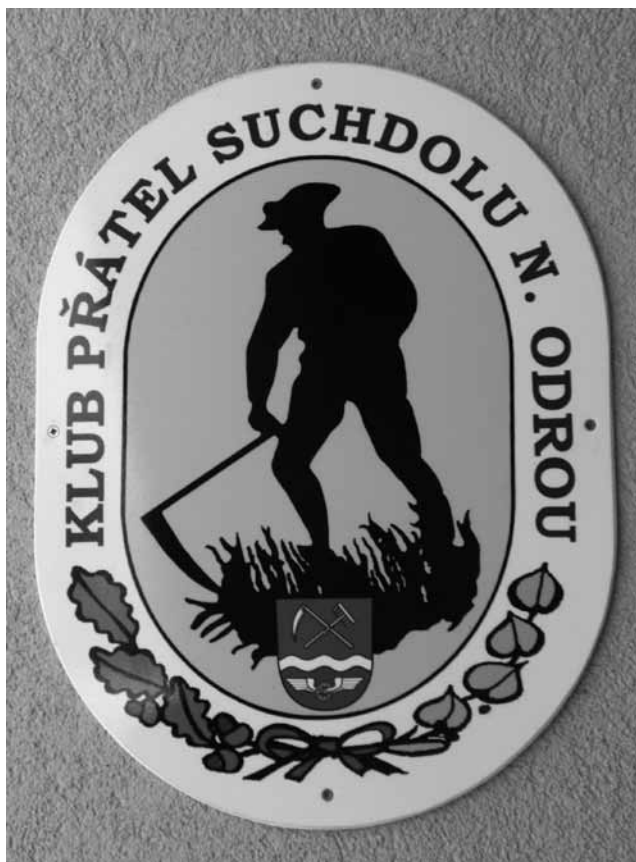

Z vernisáže v Odřách zleva – Světlana, Romuald, Šárka, Petr, Katerina, Eda (Foto Petr Šustek).

20 let Klubu přátel Suchdolu nad Odrou

Daniel Říčan

Co do velkého počtu významných osobností i významných událostí, Suchdol n. O. zastává v našem regionu přední místo. Je ale také bohatý na ty, kteří dějinné události zaznamenávali, zpracovávali a publikovali. Jednoznačně – je málo obcí v okolí s tak bohatou historií. Spolků, které by se v Suchdole podrobně zabývaly dějinami, však v minulosti postrádáme. Jakýsi předchůdce byl Okrašlovací spolek, zaregistrovaný v roce 1914, o němž nevíme téměř nic a zaniknul s vypuknutím 1. světové války. První iniciativou v současnosti byla užší vlastivědná spolupráce kronikářky obce D. Slováčkové a konzervátora ochrany přírody D. Říčana, která vyústila v založení spolku, který soustředěně začal shromažďovat materiály k dějinám Suchdolu. K založení došlo ihned po uvolnění poměrů v roce 1990.

V kulturním domě se 17. května 1990 sešlo devět zakládajících členů – zájemců, kteří přijali pozvání na první setkání, kde byla přednesena představa o podobě takového spolku. Byl to první spolek s vlastivědnou činností v Poodří, proto byl hned v počátcích vyslán na setkání vlastivědných spolků do Velkých Opatovic náš zástupce M. Dener, který sbíral první zkušenosti.

Už v počátcích jsme se scházeli pravidelně v budově bývalé Rolnické školy (dnešní Muzeum městyse Suchdol n. O.), kde vznikala klubovna

a velice pomalu se rodila ucelenější koncepce činnosti. Budovala se vlastní knihovna s regionálními vlastivědnými publikacemi, rodily se soupisy kronik, archivních fondů, soupisy zdejších movitých a nemovitých památek, významných osobností v Suchdole apod. Pořizovaly se první obsáhlejší překlady písemností z němčiny, byli navštěvováni pamětníci a pořizovány záznamy rozhovorů a jejich vzpomínek. Jednou z prvních akcí byla návštěva okresního archivu, kde nám bylo pracovníky představeno, co vše obsahuje fond obce Suchdol n. O. Také jsme začínali odebírat současná vlastivědná periodika a studovat historické materiály. Kromě výše jmenovaných byli prvními členy J. Ježková, A. Pernický, I. Červenka, M. Lány, V. Kaňáková, P. Kálesová, R. Ehler, T. Ehler, M. Zajíčková, N. Říčanová, O. Münster, M. Klichová, M. Šrom a další.

V r. 1992 se naskytla první příležitost prezentovat se při příležitosti velkých okresních oslav 400 let narození J. A. Komenského. V Suchdole n. O. byly oslavy rozloženy do čtyř březnových dnů, při nichž byla mimo jiné odhalena nová pamětní deska před Lípou Komenského. Klub přátel Suchdolu se zaměřil především na vytvoření první stálé expozice v evangelickém kostele s tématy: „Vztah Suchdolanů k J. A. Komenskému“, „Potomci Komenského“, „Moravští bratři“, „Dějiny evangelického kostela“. Tato skromná expozice vešla v širší známost a byla stále více navštěvována hosty a zájezdy, kteří sem začínali přijíždět i ze zahraničí. Započali jsme s vydáváním prvních publikací v „Edici Suchdol“: Lípa J. A. Komenského, Moravští bratři ze Suchdolu, Pamětní kniha obce Kletné, Židé v Suchdole n. O. a dalších.

V r. 1992 se Klub přátel Suchdolu n. O. (dále KPS) zapojil i do Programu obnovy venkova, tím, že poskytnul již zmapovaná témata firmě ARPOS, které byl tento projekt zadán.

Díky soustavnému shromažďování historických materiálů bylo možno v r. 1995 poskytnout podklady pro Komplexní informační systém – historickou část. V tom roce už se jevila potřeba přesnější evidence sbírkových předmětů, protože občané přinášeli stále častěji nejrůznější historické předměty, kuriozity, přírodniny, písemnosti a především fotografie.

Další velkou akcí KPS bylo připomenutí výročí 50 let od konce 2. světové války a dosídlení Suchdolu n. O. novým českým obyvatelstvem. V kulturním domě se podařilo 5. května 1995 připravit zdařilou expozici památek na válečné události i s několika dalšími doprovodnými akcemi. Byl to také podnět pro cílenou evidenci všech kronik a pamětních knih (dosud máme evidováno 83 různých kronik).

Na podzim 1996 jsme se podíleli na výstavě CHKO Poodří „Krajina a lidé“, kde jsme vytvořili několik vlastních výstavních panelů s fotografiemi ze suchdolské části CHKO.

Oslavy 300 let narození Kristiana Davida ze Ženklyvy nás inspirovaly k tomu, abychom si více všímali našich významných rodáků. Ve dnech 12.–14. ledna 1996 se uskutečnila I. konference k výročí 300 let od narození Davida Nitschmanna, prvního biskupa obnovené jednoty bratrské, která byla k našemu překvapení hojně navštívena zájemci ze zahraničí – jednak suchdolskými rodáky, ale i návštěvníky z Herrnhutu. Tady hosté vyslovili provokující pobídku, že by rádi Suchdol navštěvovali a seznamovali se podrobněji s jeho minulostí, ale chtěli by však něco vidět. Zdařilou expozici k Davidu Nitschmannovi, v rozsahu 7 panelů, si pak v dalším roce zapůjčili do Herrnhutu, kde slavili 275 let jeho založení.

Reakcí bylo založení skutečného muzea obce, které neslo původně skromný název „Síň historie obce“. Expozice mapuje dějiny obce od jejího založení a její vývoj až po současnost. Jeho otevření bylo nasměrováno k výročí 80 let od povýšení obce na městys. Do této akce se velice aktivně zapojila suchdolská tramská osada Jestřáb pod vedením Petra Bartošíka, která tehdy objevovala a mapovala okolní stará důlní díla a později také

dominovala i při další historické činnosti – pátrání po válečných událostech, což v r. 2002 vyvrcholilo založením sekce vojenské historie.

Dne 28. 4. 1999 bylo připomenuto ukončení 2. světové války pietním aktem a uložením nalezených ostatků neznámého sovětského vojáka u „Pomníku padlých“ za přítomnosti představitelů Ruské federace. V r. 1999 jsme se dále aktivně zapojili do akce „Dny evropského kulturního dědictví“. Připomenuli jsme výročí 270 let obnovení farnosti v Suchdole a 200 let od návštěvy legendárního ruského vojevůdce Suvorova.

V následujícím r. 2000 jsme si připomenuli hudebním odpolednem 100 let od narození významného Suchdolana, zasloužilého umělce a dirigenta Josefa Vincourka. Současně jsme otevřeli k výročí 55 let konce 2. světové války další místnost s expozicí v muzeu. Téma Moravští bratři se ukázalo jako velice obsáhlé, tak že bylo nutno pro jeho kompletní a kvalitní zmapování zřídit samostatný spolek s názvem Moravian, který tedy také slaví své desetiletí.

Pozornost členů KPS upoutal i technický rozvoj Suchdolu a v následujícím roce jsme připravili velice zdařilou akci ke 100 letům elektrifikace obce s další rozsáhlou expozicí a v měsíci říjnu 2001 se uskutečnila ještě další mohutná akce odhalení sochy Josefa II. před budovou muzea.

Muzeum městyse Suchdol nad Odrou.

V září r. 2003 opět jako součást Dnů evropského kulturního dědictví bylo připomenuto výročí úspěšného očkování proti neštovicím v Suchdole a dějiny rychtářství. Na Dolním dvoře byla u této příležitosti odhalena pamětní deska. Do této úspěšné akce se zapojili i místní ochotníci a sehráli dvě zdařilé scénky jako parodii na jmenované události.

V dalších letech se činnost KPS orientovala více na témata z dějin vojenství a v této věci sekce vojenské historie podnikla řadu úspěšných akcí a odhalila řadu tajemství z období 2. světové války. Prozkoumala především řadu lokalit, kde došlo k mnoha zajímavým objevům. Specializací se stalo především pátrání po sestřelených letadlech a po osudech jejich posádek. Byly vyzvednuty trosky mnoha letadel např. v Mankovicích (2000), Hynčicích (2002), Radkově (2003), Kozlově, Polouvsí (2004), Libhošti (2005), Vlkovicích, Palačově (2008), Bělotíně (2009) a jinde. V suterénu muzea byla postupně vybudována rozsáhlá expozice s válečnou tematikou vynikající úrovně a co do rozsahu vyrazejší návštěvníkům dech. Tato rozsáhlá expozice byla slavnostně otevřena v květnu 2005 u příležitosti 60. výročí konce 2. světové války a osvobození Suchdolu n. O. za účasti válečných veteránů a přímých účastníků bojů.

KPS podnikl řadu cest, expedic a zájezdů na památná místa a vzpomínkové akce doma i v zahraničí.

Klub přátel Suchdolu se v poslední době potýká i s problémy. Postupně musel odložit stranou některé zajímavé činnosti a soustřeďuje se především na provoz a fungování muzea. Členové KPS již téměř upustili od organizování vzpomínkových

akcí, připomínání zajímavých výročí, protože jak se zdá, rozsah sbírek a péče o ně přerostl naše možnosti. Muzeu přicházejí mnohé další nabídky k převzetí celých souborů předmětů a archiválií, které se těžko odmítají. Suchdolské muzeum již vlastní přes 1200 trojrozměrných předmětů odborně evidovaných a uložených a další, které na evidenci čekají, což pohltí téměř veškerý čas při našem setkávání. V poschodí muzea je připravena místnost i expoziční zařízení pro další zajímavou expozici, která by měla být věnována spolkové činnosti v Suchdole. Nedaří se jí však z časových důvodů dokončit.

Jinou kapitolou je archivní činnost. Archiválie týkající se dějin Suchdolu jsou ukládány samostatně do složek podle témat, kterých je abecedně založeno 235 položek a co do fyzického rozsahu tvoří řadu 3,2m dlouhou (archeologie, archivy, architektura, čestní občané, číslování domů, depoty, elektrifikace, emigrace XX. stol., fotografové, filmové a zvuk. záznamy, heraldika, hudba atd.). Jde o množství, které má k dispozici málokterá srovnatelná obec v ČR. Také dotazy vlastivědného charakteru, které přicházejí elektronickou poštou, zabírají značnou část času. Zajímavé žádosti o rešerše především na své předky, kteří pochází ze Suchdolu, zasílají zájemci z nejrůznějších částí zeměkoule. Jen za tento rok můžeme jmenovat: Kalifornie, Pennsylvanie, Ohio, Afrika, Rusko, Lotyšsko, Polsko, Německo a především z různých částí ČR.

Jde jen o velice stručný a neúplný výčet práce za uplynulých 20 let. Odborné zpracování nálezů a darů a celý proces počínaje evidencí, konzervací, uložení takovým způsobem, aby byl opět k rychlému nalezení a dnes nutná administrativa, spotřebovává většinu času, který členové KPS mohou obětovat. Dá se tak hovořit o kolapsu a za této situace je nutno činnost buď profesionalizovat, nebo rozšířit členskou základnu o další nadšence, kteří jsou ochotni se odborně připravovat na vlastivědnou práci. Zdá se, že poslední ze jmenovaných možností je jediná reálná, a proto vás rádi uvidíme mezi námi.

Daniel Řičan, povoláním meteorolog, aktivní v organizacích pro mládež, Klubu přátel Suchdolu a Historicko-vlastivědné společnosti Moravian; zabývá se dějinami Suchdolu nad Odrou, Kravařska a to především obdobím reformace a Moravskými bratry.

Kontakt – tel.: 556 736 855

Z výstavy 100 let úmrtí W. Teutschika a Rychtářství.

Kubova díra u Dobešova

Překlad Petr Bill
Ilustrace Jiří Zelený

Na hranici mezi Dobešovem, Jindřichovem a Veselím, na tzv. Kozím hřbetě, byla dříve v potoku, který tam teče, hluboká díra. Jednou šel kolem člověk z Jindřichova a uviděl na břehu ležet velkou rybu. Bez velkého rozmyšlení ji strčil do pytle, který si nesl s sebou, přehodil si ho přes rameno a kráčel si svou cestou dále.

Sotva však ušel několik kroků, uslyšel za sebou volání: „Kubo, kde jsi?“ A z pytle přes rameno následovala odpověď: „V pytli.“ V úleku odhodil muž pytel od sebe a utíkal pryč. Od té doby se to místo u potoka, kde ležela ryba, jmenuje Kubova díra.

Pověst je převzata z knihy Josefa Ullricha Volkssagen aus dem Kuhländchen vydané v r. 2000.

Errata k POODŘÍ 1/2010

Tučně je uvedeno správné znění.

Str. 7, levý sloupec
„... dominují ptáci (Aves) s 258 druhy; ...“

Str. IV, horní popisek
„**Mladý sameček** motáka pochopa (*Circus aeruginosus*), ...“

Str. 21, levý sloupec, 3. odst.
Celou větu „Paradoxem je navíc fakt, že Heřmanický rybník není ani VKP, neboť se jedná o dávkovací nádrž (Kneblová in verb.)“ **vyškrtnout, neboť tento rybník je VKP** (autorce se tímto editoři omlouvají).

Str. 46, seznam pramenů
Citace „Lojkásek B. 1984 ...“ **patří k seznamu Literatury**, nikoliv Pramenům.

Str. 49, seznam pramenů
Citace „Šuhaj J. & Mandák M. 2010 ...“ **patří k seznamu Literatury**, nikoliv Pramenům.

Str. 50, levý sloupec, 2. odst.
„Průzkumem bylo potvrzeno 5 stanovišť, ...“ (nikoliv 52)
chybí písmeno ve slově „odhad“

Str. 52, seznam literatury
Citace „Polášek Z. 1991 ...“ a „Šuhaj J., Stolarczyk, J. & Polášek Z. 1991 ...“ **patří k Pramenům**, nikoliv Literatuře.

Str. 52, pravý sloupec, 1. odst.
„... úctyhodnou cifru 258, z níž ...“

Str. 56, levý sloupec, 1. odst.
„... a ch. malý (*P. parva*), jehož ...“

Str. 59, levý sloupec
„Sýkorovití (*Paridae*) – 7“
Na konec odstavce o sýkorovitých doplnit větu: **„V roce 1958 se navíc vyskytla také sýkora azurová (*Cyanistes cyanus*) (Hudec et al. 1966)“.**

Str. 68, levý sloupec, 2. odst.
„... rovnokřídlí – Zicha (2005), ...“

Str. 70, pravý sloupec, odstavec *Třída: ptáci (Aves)*
„258 taxonů / ...“

Str. 73, levý sloupec
Mezi sýkoru modřinku a sýkoru koňadru doplnit: **„Sýkora azurová (*Cyanistes cyanus*)“.**

Str. 74, seznam literatury
Citace „Farkač J., Král D. & Škorpík M. (eds.) 2005 ...“ a „Mandák M. 2004 ...“ **vyškrtnout.**

LÁŠKÉ PIVNÍ KÚPELE

... lázně,
které k ozdravným koupelím využívají působení vitaminů
řady B i speciálních solí.

Koupel má příznivé účinky na pleť, prokrvení celé pokožky
a uvolnění svalů. Spolu se zklidňujícími účinky domácího
kvasnicového piva, které si host při koupeli sám natočí, a s
následným odpočinkem, je kúra zárukou intenzivní relaxace.

Dalšími službami areálu jsou masáže, kosmetika a speciální
programy.

www.pivni-kupele.cz

Jedny z největších solných jeskyní v republice se nachází v tajemném kontaktu s hradebními zdmi pod štramberským náměstím.

Dvoupodlažní labyrint byl vybudován z několika druhů solí kamenné a soli získané z Mrtvého moře, jejíž účinek na lidský organismus je nejvyšší. Vytěžená sůl je v tomto případě zpracována bez použití jakéhokoli pojiva, čímž je zachováno její blahodárné chemické složení.

**solné
jeskyne**
štramberk

www.jeskyne-relax.cz

Ranním sluncem zalitá Orlí skála naproti Spálovského mlýna.

Podzimní nálada na skále vysoko nad Odrou.

Keramické závaží tkalcovského stavu (Foto Aleš Knápek).

Několik příkladů pazourkových čepelí (Foto Aleš Knápek).

Průvod z kostela ke kapli sv. Anny (Foto Petr Lelek).

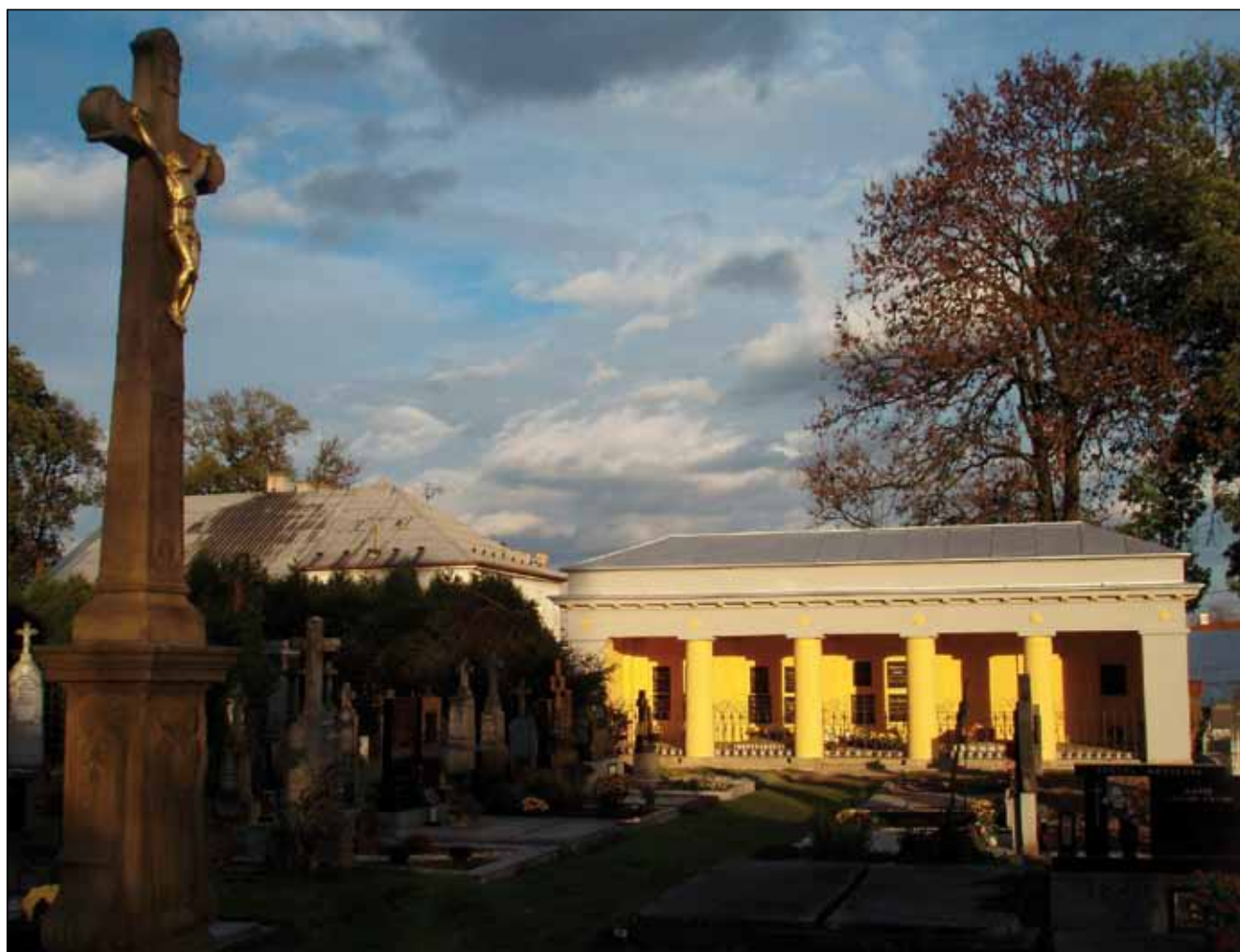
Celkový pohled na pamětní desky (Foto Josef Klézl).

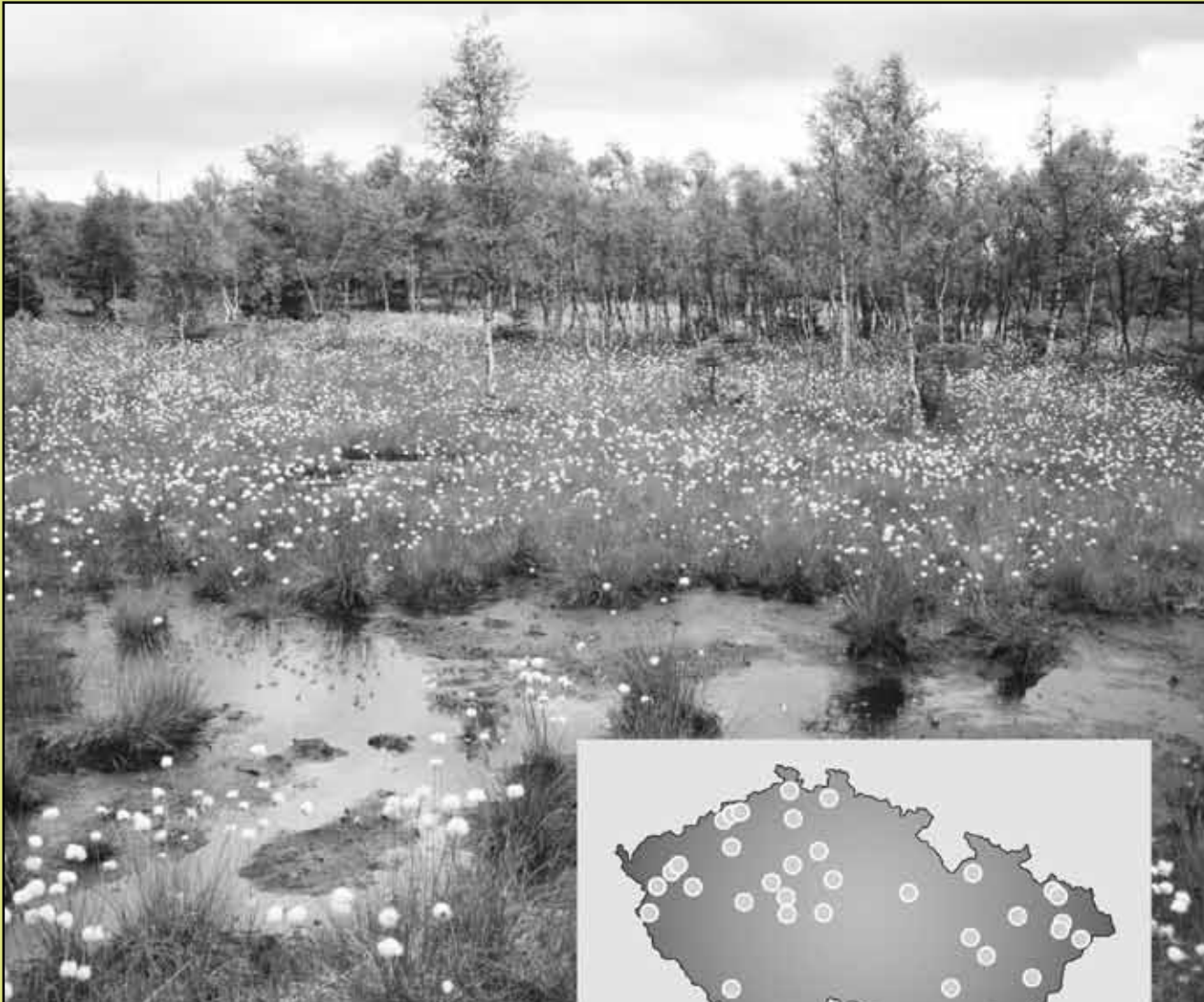
Náhrobní deska hraběnky Marie Walburgy.

Náhrobní deska Friedricha Emila Schindlera.

Hrobka Schindlerů po rekonstrukci (Foto Bronislav Novosad).

Pomáháme Vašemu okolí. NET4GAS. Blíž přírodě.

Podílíme se na obnově původních ekosystémů na rašeliništích Cínovecký hřbet, Velké tetřeví tokaniště a rašeliniště U jezera ■ Usilujeme o vytvoření přirozeného prostředí pro tetřívka obecného na Krušnohorsku ■ Rozvíjíme environmentální výchovu a povědomí o ochraně životního prostředí mezi dětmi a mládež ■ Jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a projektu Revitalizace rašelinišť v Krušných horách

www.blizprirode.cz